

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

7

YAZAR
Osman BABADAĞ

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Görsel Tasarım

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Grafik Tasarım Uzmanı

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

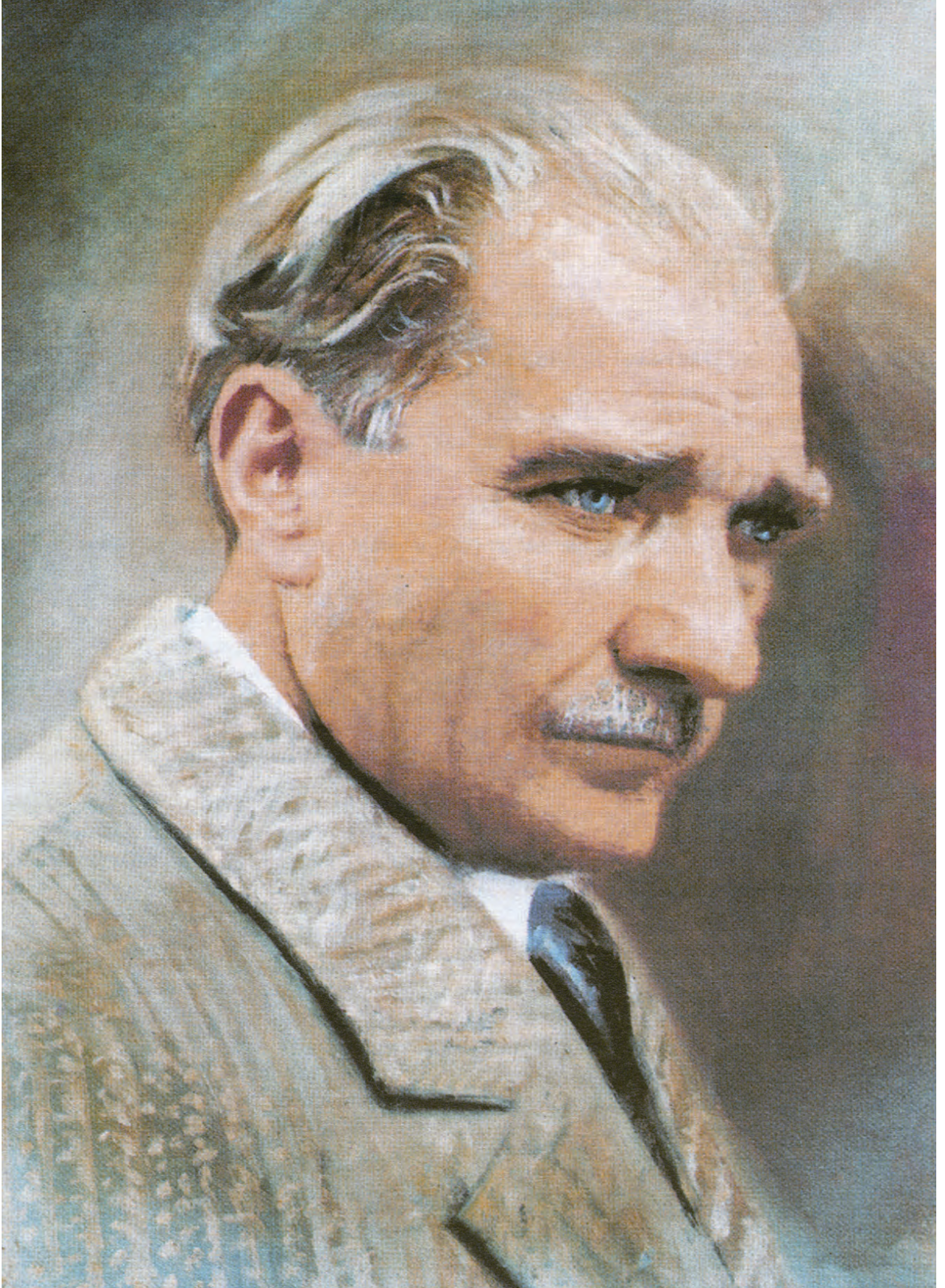
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyen dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. ÜNİTE

GİRİŞ

OKUMA	10
EDEBİYATIN İÇİNDEKİ FELSEFE	10
EDEBİYAT VE PSİKOLOJİ	15
DİL DEĞİŞİR	19
TÜRKLERDE SÖZLÜKÇÜLÜK, BUGÜN TÜRKİYE'DE SÖZLÜK	24
DİL BİLGİSİ: KELİMEDE ANLAM	29
YAZMA	35
TOPLUMSAL DEĞİŞİM, TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYANIN DİLİ NASIL ETKİLEDİĞİ ÜZERİNE YAZI ÇALIŞMASI	35
SÖZLÜ İLETİŞİM	36
HAYATIMIZA YENİ GİRMİŞ TEKNOLOJİK TERİMLER ÜZERİNE SUNUM YAPMA ...	36
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	39

2. ÜNİTE

HİKÂYE

OKUMA	46
PORTAKALCI İSMET BEY	46
BU BÖYLEDİR	52
DİL BİLGİSİ: KELİMELER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ	59
YAZMA	63
HİKÂYE YAZMA ÇALIŞMASI	63
SÖZLÜ İLETİŞİM	65
BİR HİKÂYE YAZARININ HAYATI VE ESERLERİ HAKKINDA SUNUM YAPMA	65
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	67

OKUMA	72
OTUZ BEŞ YAŞ	72
BÜYÜK İNSANLIK	76
FETİH MARŞI.....	80
GALATA KÖPRÜSÜ	85
BALAD	89
AYNA	93
BEBEKLERİN ULUSU YOK.....	97
İDİLLER GAZELİ	101
ALDANMA CAHİLİN KURU LAFINA	105
DİL BİLGİSİ: KELİMELERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ.....	108
YAZMA	110
ŞİİR YAZMA ÇALIŞMASI	111
SÖZLÜ İLETİŞİM	111
ŞİİR DİNLETİSİ HAZIRLAMA VE SUNMA	112
3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	116
EKLER.....	121
SÖZLÜK	126
KAYNAKÇA	130
GÖRSEL KAYNAKÇA	131

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Edebiyat ile düşünce akımları / felsefe arasındaki ilişkiyi,
- Edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi,

Ünite kapağı: Ünitenin adı ile üniteye işlenecek konular yer alır.

Hazırlık: Bu aşamada, işlenecek metne dikkat çekmek ve okuma çalışmalarıyla ulaşılabilecek bilgi ve becerilere yönelik olarak öğrencilerde bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla yapılacak hazırlık çalışmaları yer alır.

Metin: “Ünite, Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda verilen esaslara göre seçilen metinlere yer verilir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları: Metinde cümlelerin bağlamından hareketle tahmin edilemeyecek bazı kelime ve kelime gruplarının anlamının verildiği bölümdür.

Bilgi Kutusu: Bu bölümde metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanır.

Metni Anlama ve Çözümleme: Bu bölümde kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soru ve etkinliklere yer verilir. Bu bölümde gerektiğinde kısa, açıklayıcı bilgilere yer verilebilir.

Çözümlü Örnek Soru/Uygulama: Üniteye ilişkin konularla ilgili çözümlü örnek soruların ya da uygulamaların bulunduğu bölümdür.

Yazarın/Şairin Biyografi i: Metnin yazarının/şairinin kısa biyografisi ve önemli eserlerine yer verilir.

Dil Bilgisi: “Ünite Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda belirtilen dil bilgisi konularının işlendiği bölümdür.

Yazma: Yazma çalışmalarının “Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Sözlü İletişim: Sözlü iletişim çalışmalarının “Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Ünite Ölçme ve Değerlendirme: Her ünitenin sonunda o üniteye kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik olarak “Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları”na yer verilir.

1. Metin Hazırlık

EDEBİYATIN İÇİNDEKİ FELSEFE

Edebiyat metinlerinde felsefi bir içerik var mıdır, olabilir mi? Bu felsefi içerik edebiyat eserlerinde düşünceler, sorular ve çoğu zaman da anlatı kişilerinin diyalogları biçiminde karşımıza çıkar. Edebiyat eserinde felsefi boyutları saptamak, anlamak ve çözümlenmek

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

Bilgi Kutusu

Metni Anlama ve Çözümleme

Çözümlü Örnek Soru

1. Uygulama

Biyografi

Dil bilgisi

YAZMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1.ÜNİTE GİRİŞ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Edebiyat ile düşünce akımları / felsefe arasındaki ilişkiyi,
- Edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi,
- Dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepleri,
- İlk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlüklerini,
- Yazma aşamalarına göre yazmayı,
- Sunum yapmanın özelliklerini,
- İmla ve noktalama kurallarını metin üzerinde uygulamayı,
- Kelimenin anlam özelliklerini öğreneceksiniz.

Felsefe

Psikoloji

Sözlük

Kelimede Anlam

Filozof

Şair/Yazar

OKUMA

1. Metin

Hazırlık

1. Genel Ağ'da edebiyat ile felsefe ilişkisini araştırınız.
2. Bir filozof ile şair arasında ne gibi farklar olduğunu düşününüz.

EDEBİYATIN İÇİNDEKİ FELSEFE

Edebiyat metinlerinde felsefi bir içerik var mıdır, olabilir mi? Bu felsefi içerik edebiyat eserlerinde düşünceler, sorular ve çoğu zaman da anlatı kişilerinin diyalogları biçiminde karşımıza çıkar. Edebiyat eserinde felsefi boyutları saptamak, anlamak ve çözümlemek beraberinde bazı güçlükleri de getirmektedir. Söz konusu felsefi içerik edebiyatçının/sanatçının kendine özgü düşünceleri midir yoksa herhangi bir filozofun düşüncelerinin edebî bir söylemle tekrarlanması mıdır? Dostoyevski'nin romanlarında kendine özgü düşünceler ve sorularla sıkça karşılaşırız. Onun eserlerindeki felsefi derinlik, kendisinden sonraki edebiyat geleneğini olduğu kadar felsefe ve insan bilimleri geleneğini de büyük ölçüde etkilemiştir. Varoluşçu felsefe geleneğini Dostoyevski'siz düşünmek pek mümkün görünmemektedir. Başka bir Rus yazar Turgenyev, *Babalar ve Oğullar* romanında ilk kez nihilizm problemini işlemiş bir edebiyatçıdır. Turgenyev'in bu problemi ele almasından sonra, aynı konu-problem Nietzsche ve Camus başta olmak üzere felsefede de tartışılmaya başlanmıştır. Bu örneklerde de görüldüğü gibi kimi zaman edebiyatın felsefeyi beslemesi, ona kaynaklık etmesi de söz konusudur. Felsefe ve edebiyat arasındaki ilişkiler çok yönlü ve karmaşıktır. Turgenyev, Dostoyevski, Tolstoy gibi edebiyatçıların felsefeyi etkilemeleri ve eserlerinde kendilerine özgü felsefi derinlikler bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bazı edebiyat eserlerinde ise kimi felsefelerin bir yansımasını, edebî bir söylemle yeniden dile getirilmesini bulabiliriz. Jack London'un *Deniz Kurdu* ve *Demir Ökçe* romanları örnek olarak verilebilir. (...) Sartre, Camus gibi varoluşçu filozoflar ise hem felsefi hem de

edebî eserlerinde düşüncelerini ve tutumlarını ortaya koymuşlardır. Varoluşçu filozofların romanları, oyunları da bir ölçüde felsefe eseri olarak okunabilir. (...)

Türk edebiyatında da felsefi derinlik taşıyan romanlar, öyküler ve şiirler yazılmaktadır. Akla ilk gelenler arasında Bilge Karasu, Oğuz Atay, A. Hamdi Tanpınar, Edip Cansever, Melih Cevdet Anday, Kemal Tahir ve daha başkaları sayılabilir. Örneğin Edip Cansever'in pek çok şiirinde bireyin varoluşsal problemlerinin şiirsel bir söylemle ele alınışında felsefi ve hatta psikoloji ve psikiyatri açısından incelenebilecek boyutlarla karşılaşırız. (...)

Edebiyatın içindeki felsefe, edebî söylemin yapısı çerçevesinde şekillenir. Başka bir deyişle romanlar, öyküler ya da şiirler bize birtakım düşünceleri anlatmak amacıyla yazılmazlar. Bir edebiyat eseri, öncelikle edebiyatın gereklerini/ölçütlerini yerine getirmek durumundadır. Yoksa bazı düşünceleri açıklıyor, bazı doğruları ifade ediyor diye edebî bir değer taşımış olmaz. İyi bir edebiyat eseri, kendi söyleminin gereklerini karşılarken aynı zamanda felsefi boyutlar da taşıyabilir. Felsefi boyutlar kazanması, söz konusu eserin edebiyat açısından değerini azaltmaz. Belirgin ya da örtük felsefi içerik taşımayan bir edebiyat eserinin de değer bakımından zayıflığından ya da eksikliğinden söz etmek doğru olmaz. Ancak her önemli edebiyat ve sanat eserinde felsefi bir boyutun bulunduğunu da söyleyebiliriz. En azından felsefe açısından çözümleme ve anlama isteği uyandırmaz mı çoğu edebiyat eseri? Yalnızca felsefe değil, sosyal bilimsel açıdan da okunması zorunlu görünüyor kimi edebiyat eserlerinin. Kemal Tahir'i, Kafka'yı, Yaşar Kemal'i ve daha başkalarını yalnızca felsefe ile değil sosyal bilimler bağlamında da okumaya ihtiyacımız yok mudur? (...)

Mustafa Günay, Felsefe ve Edebiyat

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

filozof: Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse, felsefeci.

nihilizm: Var olan bütün varlıkları, değerleri ve gerçekleri reddeden bir öğreti.

söylem: Bir duygu ve düşüncenin yazı ve sözle bildirilmesi.

varoluşçu felsefe geleneği (varoluşçuluk): Varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren öğreti.

Bilgi Kutusu

Edebiyat ile Düşünce Akımları/Felsefe Arasındaki İlişki

Güzel sanatların dallarından biri olan edebiyat, diğer bilim dallarıyla olduğu kadar felsefeyle de etkileşim içerisindedir. Felsefe en genel anlamıyla insan, doğa, evren ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en kapsamlı bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama girişimi olarak tanımlanabilir. Edebiyat ile felsefe arasında sıkı bir ilişki ağı mevcuttur. Bu iki alan öncelikle ele aldıkları konu bakımından benzerlik gösterir.

Her ikisi de insanlığı ilgilendiren bir konuyu, bir problemi ele alır: varlık, doğa, insan, evren... Bu yüzden edebî eserlerin içerik bakımından felsefi bir boyuta sahip olduğunu, şair ve yazarların beslendiği ana kaynaklardan birinin de felsefe olduğunu söyleyebiliriz. Felsefe, ilk çağlardan beri kuramsal anlamda da edebiyata önemli katkılarda bulunmuştur. Öyle ki Türk ve dünya edebiyatına yön veren edebî akımların ortaya çıkışında bir felsefi düşünce ve birikim olduğu görülmektedir. Filozoflar da edebiyatın anlatım imkânlarını kullanmışlar, düşüncelerini farklı edebî türlerle dile getirmişlerdir.

Sanatçıların, felsefeden içerik bakımından yararlanmaları edebî eserleri hiçbir zaman felsefi eser yapmaz. Bu iki türdeki eserlerin birtakım ortak noktaları olsa da üzerinde durdukları konuyu ele alışlarında, ele alış amaçlarında, dili kullanmalarında ve dayandıkları temel özellikleri bakımından birbirinden bütünüyle ayrılır. Edebiyat ile felsefenin farklılıkları şöyledir:

Edebiyat	Felsefe
Amacı okuyucuda güzellik duygusu uyandırmaktır.	Amacı varlık, evren, doğa, bilgi gibi konularda sistematik bir düşünce ortaya koymaktır.
Güzel söz söyleme esastır.	Asıl olan söylem değil, içeriktir.
Düşünceye çok duyu ve sezgiler ön plandadır.	Akli ve mantıki düşünce ön plandadır.
Dil sanatsal işlevde kullanılır.	Dil göndergesel işlevde kullanılır.
Kelimeler, yan anlam ve mecaz anlamda kullanılır.	Kelimeler, gerçek anlamda kullanılır.
Sanatlı bir söyleyiş ve kapalı bir anlatım vardır.	Dil ve anlatım olabildiğince açık ve açıklayıcıdır.
İmgelerle kurulmuş bir dil kullanılır.	Kavramların hâkim olduğu bir dil kullanılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin konusunu ve yazılış amacını belirleyiniz. Bu metin genel okur kitlesi için mi yoksa edebiyatla ilgilenen okur kitlesi için mi yazılmıştır?
- Okuduğunuz metin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümlerdeki yardımcı düşünceleri göz önünde bulundurarak metnin tamamında yazarın iletmek istediği düşünceyi (ana düşünce) bir cümle ile belirtiniz.

Ana düşünce:

- Yazar ele aldığı konuyla ilgili bilgi ve görüşlerini ifade etmek için metinde hangi anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını kullanmıştır? Belirlediğiniz anlatım biçimleri hangi metin türlerinde daha çok kullanılır?

4. Okuduğunuz metnin dil ve anlatımını nesnellik, açıklık ve sadelik yönünden inceleyiniz. Tespitlerinizi aşağıdaki tablonun ilgili bölümüne yazınız.

Ölçütler	Tespitlerim	Örnek İfadeler
Nesnellik		
Açıklık		
Sadelik		

5. Bilgilendirici/öğretici metinlerde yazar ile anlatıcı aynı kişidir. Bu yüzden edebî metinlerden farklı olarak anlatıcı gerçek bir kişidir. Metnin anlatıcısını bularak anlatıcının konuyu hangi açıdan ele aldığını söyleyiniz.
6. Okuduğunuz metindeki açık ve örtük iletileri metne dayanarak açıklayınız.

Biyografi

Mustafa Günay (1964-...)

Manisa'nın Akhisar ilçesinde doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdi. Çukurova Üniversitesinde öğretim üyeliği görevine devam etmektedir. Sistematik felsefe ve mantık, felsefe tarihi, bilim felsefesi, Türk İslam düşünce tarihi alanlarında çalışmaktadır. Yazıları dergilerde yayımlanan Mustafa Günay "Özne" Felsefe Dergisi genel yayın yönetmenliği yapmaktadır. 1998 yılında "Macit Gökberk Felsefe Ödülü"nü kazanmıştır.

Eserleri: Felsefe Tarihinde İnsan Sorunu, Süregiden Felsefe Üzerine Bir Deneme, Metinlerle Felsefeye Giriş, Felsefe ve Edebiyat (Ali Osman Gündoğan'la Birlikte)...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisi "felsefenin edebiyata katkıları"ndan biri **değildir**?

- A) Edebiyat sanatının temel sorunlarına ışık tutmuştur.
- B) Edebî akımların ortaya çıkışında etkili olmuştur.
- C) Yazarların düşünce dünyasını beslemiştir.
- D) Edebî metinlerin dil ve anlatımı üzerinde etkili olmuştur.

Çözüm: A, B ve C seçeneklerinde dile getirilen yargılar felsefenin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde edebiyata katkılarıdır. Ancak D seçeneğinde dile getirilen yargı güzel söz söyleme sanatı olan edebiyatın kendi özelliğidir. Felsefede kavramlar üzerine kurulmuş bir dil kullanılırken edebiyatta imgelerle oluşturulmuş sanatlı bir dil kullanmak esastır. Bu yüzden felsefenin dil bakımından edebiyatı etkilediği söylenemez. **CEVAP: D**

1. Uygulama

Gençliğimde “doğa tarihi” denen bilime karşı büyük bir ilgi duyuyordum çünkü her şeyin nedenini, yani neden doğduğunu, neden öldüğünü ve neden var olduğunu bilme-yi çok önemsiyordum. Çoğu zaman da kafamı şöyle konuları araştırmakla yoruyordum: Canlı varlıklar bazılarının dediği gibi sıcak ve soğuşun bir araya gelmesiyle mi oluşur? Düşünebilmemizi sağlayan kan mı, hava mı, yoksa ateş mi? Yoksa bunlardan hiçbiri değil de işitme, görme ve koklama duyularını doğuran beyin mi? Bu duyular anımsama ile düşünmeyi, onlar da sabitlenince sırasıyla aynı şekilde bilgiyi mi oluştururlar? Daha sonra, her birinin zamanla nasıl bozulduğunu ve yer ile gökte meydana gelen olayları incelerken bu türden araştırmalar için hiç de uygun biri olmadığını fark ettim (Sokrates’in Savunması).

a. Bu metin için aşağıdaki yargılardan hangileri söylenebilir? İşaretleyiniz.

Düşünmeden çok duygu ve sezgiler ön plandadır.	
Kelimeler yan ve mecaz anlamda kullanılmıştır.	
Sanatlı bir söyleyiş ve kapalı bir anlatım vardır.	
Yazılış amacı varlık, evren, doğa konusunda akıl yürüterek sistematik bir düşünce ortaya koymaktır.	
Akli ve mantıki düşünce ön plandadır.	
Kavramların hâkim olduğu bir dil kullanılmıştır.	

b. Elde ettiğiniz sonuçlara göre bu parçanın edebî metin mi yoksa felsefi metin mi olduğunu belirleyiniz.

2. Metin

Hazırlık

1. Psikolojik roman örnekleri okuyarak bu tür romanların özelliklerini belirlemeye çalışınız.
2. Hikâye, roman gibi edebî türlerdeki eserler incelenirken kişilerin davranışlarını ve iç dünyalarını açıklamak için hangi bilim dallarından yararlanılır? Araştırınız.

EDEBİYAT VE PSİKOLOJİ

Birçok bilim alanının sınırlılıkları birbirinin içine girmiş durumdadır. Özellikle sosyal bilimlerde bu geçişlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Edebiyat ve insan arasında var olan temel ilişkiden hareketle insanı ilgilendiren her bilim alanının edebiyatla ilişkisi söz konusudur. Bu ilişkiler içerisinde psikolojinin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Edebiyat psikolojisi, daha çok eserlerde yer alan şahısların psikolojik dünyasının yanında, eserin kaleme alınma süreci içerisinde yazarın psikolojik dünyasını da ele almakta ve incelemektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, tıp bilimlerinin ilgi alanına giren konularla, edebiyatı ilgilendiren konuların birbirine karıştırılmamasıdır. Her ne kadar birtakım eleştirmenler, tıp verilerinden yola çıkarak eser incelemesi yapmaya kalkışsalar da bu yapılanın bilimsel gerçeklikle ilgisinin olduğunu iddia etmek zordur.

Psikologlar, bireyin yaratma gücünden yola çıkarak onu iki kısımda ele almaktadırlar. Bunlardan birincisi, yazarın dış dünyadan etkilenerek nesnelere biçim vermesi veya nesnelere farklı bir algıyla ele alıp yorumlaması, diğeri de kendi hayal ve duygularından yola çıkarak ve bunları içinde bulunduğu şartların oluşturduğu bir şekilde ele almasıdır.

Psikoloji, insanın bireysel oluş ve olgularını ele alırken bunun diğer bireylerle olan ilişkiler düzlemini de sorgular. Bir edebî eserin içinde yer alan bütün unsurlar ve bu unsurların birbirleriyle bağlantılarını da ele alır. Sonuç olarak psikoloji, tek başına bir bilim alanı olmanın yanında edebiyatın da en önemli kaynaklarından ve ilgi alanlarından biridir.

Kemalettin Deniz, Edebiyat Bilgi ve Kuramları

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

sınırlılık: Sınırlı olma durumu.

veri: Gözlem ve deneye dayalı araştırmanın sonuçları.

Bilgi Kutusu

Edebiyat ile Psikoloji ve Psikiyatri Arasındaki İlişki

Okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla yazılan “Edebiyat ve Psikoloji” adlı metinde edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri bilimleri arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Edebiyat ile bu bilimler arasındaki ilişkinin ortaya çıkışı çok eski değildir. Bu ilişkinin ortaya çıkışı, edebî eserlerdeki psikolojik unsurların tespit edilmesi ve edebî eserlerin bu bilim dallarının verileriyle incelenmesi ilk defa Freud’la (Froyt) başlar. Daha sonra da Adler, Jung (Yung) gibi psikoloji ve psikiyatrinin önde gelen isimleriyle Tolstoy gibi bazı edebiyatçıların yaptıkları çalışmalarla ileri sürdükleri düşüncelerle gelişmiştir.

Edebiyat ile psikoloji ve psikiyatrinin insan ve insanın davranışlarını ele alması, iç dünyasını anlamaya çalışması aralarındaki ilişkinin temelini oluşturur.

Edebiyat da psikoloji ve psikiyatri de insanı içinde yaşadığı çevreyle birlikte ele alarak onun davranışlarına, düşüncelerine ve duygularına yön veren bilinçaltı süreçlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Bu benzerlikten hareketle bir edebî eserin oluşturulmasından, okurla buluşmasına kadar geçen pek çok aşama psikolojiyle ilişkilendirilebilir. Örneğin bir romanı incelerken kahramanları davranışlarını anlamlandırabilmek ve metni doğru yorumlayabilmek için psikoloji ve psikiyatriden yararlanabiliriz. Bir yazar da eserini kurularak kahramanlarını yine bu bilim dallarından yararlanarak oluşturabilir.

Edebiyat bilimci Berna Moran’a göre bir edebî eser incelenirken “yazar, eser ve okur” dikkate alınmalı, bu üçünden eser içerisindeki en etkili unsur tespit edildikten sonra edebî metin incelemesi yapılmalıdır. Psikologlar da insan davranışlarını açıklamak için edebî eserlerden yararlanabilir ve belli kuramlar oluşturabilir.

Bir yazarın eserini oluştururken psikoloji ve psikiyatriden yararlanması o eseri bir çeşit psikolojik araştırma veya psikolojik kuramların açıklaması yapmaz. Yazarın eserinde yaptığı ruh çözümlemeleri ile bir psikoloğun gerçek bir kişiye yönelik çözümlemelerin tamamen birbirinden farklı olduğunu unutmayınız.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Edebiyat psikolojisinin çalışma alanı ve konusu nedir?
2. Psikoloji, bireyleri hangi yönleri ile ele alır? Bu durum edebiyatı hangi yönden etkiler?
3. Bir edebiyat eleştirmeninin psikoloji ve psikiyatriden yararlanarak edebî eserdeki kahramanlarla ilgili yapacağı yorumlar ve değerlendirmeler bilimsel bir gerçeklik olarak kabul edilebilir mi? Niçin?
4. Psikoloji ve psikiyatrinin edebiyata katkıları nelerdir? Aşağıda boş bırakılan yere yazınız.
.....
.....
.....
5. Okuduğunuz metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
6. Okuduğunuz metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.

Biyografi

Kemalettin Deniz (1974 - ...)

Ordu'da dünyaya geldi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Kısa bir süre MEB'de öğretmenlik yaptıktan sonra akademik kariyerine başladı. Kemalettin Deniz hâlen Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Müdür Yardımcılığı görevini sürdürmektedir.

Eserleri: Edebiyat Bilgi ve Kuramları (Edebiyat ve edebiyata ait kavramlar bölümü-2013), Dil ve Anlatım (Etkili iletişim bölümü-2007).

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisi “edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri bilimleri arasındaki ilişki”yle açıklanamaz?

- A) Metnin okur üzerindeki etkisi B) Metin-yazar ilişkisi
C) Metindeki üslup özellikleri D) Metindeki kişiler

Çözüm: A, B ve D seçenekleri edebiyatın bu bilim dallarıyla ilişkisine göre açıklanabilir. Ancak, C seçeneğinde dile getirilen durum metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgilidir. **CEVAP: C**

2. Uygulama

- a. Bir psikolog, bir ruh doktoru, hastanın bilinçaltını aydınlatarak hastayı etkileyen öğeleri belirlemeye nasıl çalışıyorsa bu defa edebiyat eleştirisi ile uğraşanlar da yapıtlardaki kurmaca kahramanların bilinçaltını ve dolayısıyla metnin arka planını aydınlatmak için biliminin birikimlerini kullanır.

Bu paragrafta boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) felsefe
B) tarih
C) psikiyatri
D) sosyoloji

- b. **Aşağıdakilerin hangisi “edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri”nin ortak noktalarından biridir?**

- A) İnsan ve insanın davranışlarını ele alması
B) Güzellik duygusu uyandırması
C) Kelimelerin yan ve mecaz anlamda kullanılması
D) Kapalı bir anlatıma sahip olması

- c. Sıkıntı verici bir film görmüş eve dönüyordum hızlı hızlı. Sokak sessizdi, ıssızdı. İleride bir adam vardı. Bir apartmana bakarak “Saat on ikiye beş var!” diye bağırdı. Birilerini uyarıyor sanmıştım. Oysa adam yürümeye başlamıştı ve sesini dört bir yana yönelterek uyarısını sürdürüyordu. “Saat on ikiye beş var!” sürekli, “Saat on ikiye beş var!” üç beş pencere daha kararmıştı. (Hulki Aktunç, Toplu Öyküler-II)

Bu hikâyedeki kahramanları ruh durumu açısından inceleyiniz. Ulaştığınız sonuçları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Metin

Hazırlık

1. Genel Ağ'da Türkçenin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepleri araştırınız. Elde ettiğiniz sonuçlardan hareketle Türkçenin tarihî dönem özelliklerini belirlemeye çalışınız.
2. Türkçenin tarihî dönemlerinden metin örnekleri okuyunuz. Bu metinleri inceleyerek dil bakımından benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.

DİL DEĞİŞİR

Kültürü oluşturan unsurlardan birisi olarak dil, çevresel etkenlerin değişmesine uygun bir ahenk içindedir. Şu an yeryüzünde görülen dillerin hiç birisi, birkaç yüzyıl önceki hâllerini korumamaktadır. Değişim zorunluluğu ya dilin kendi iç yapısı ya da o dili konuşanların bazen amaçlı bazen amaçsız müdahaleleri sonucuyladır. Dildeki değişim; dilbilgisi, kelime hazinesi ve üslup düzeyinde olabilir. Yazım, ses uyumları, ekler bakımından dilin kendini sürekli yenilediği gözlemlenmektedir. Bu tür değişikliklere Türkçeden bazı örnekler vermek gerekirse:

1. Eski Türkçede kelime başlarında g- ve d- ünsüzleri görülmez, bunların yerine k- ve t- ünsüzleri kullanılır; kir-, kör-, küç-, til- örneklerinde olduğu gibi.
2. Köktürk Yazıtları'nda gelecek zaman eki -taç/-teç'i'dir. Uygurcada bunun yerine -gay/-gey; Eski Anadolu Türkçesinde -ısar/-iser kullanılmış; nihayet günümüz Türkiye Türkçesinde gelecek zaman eki olarak -acak/-ecek kullanılmaktadır.
3. Eski Anadolu Türkçesinde, Eski Türkçeden farklı olarak ünsüz değişimleri (b>p, b>v, t>d vb.); ünsüz düşmesi (b ve l düşmesi, y düşmesi vb.); ünsüz türemesi, ünsüz benzeşmesi gibi ses bilgisine dair değişikliklere rastlanmaktadır.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat örneklerin bu kadarı bile dillerin kendi

İçlerinde değişim yönünde bir enerji barındırdıklarını göstermektedir. Dil değişimi yalnızca dil bilgisi düzeyinde olmaz. Zamanla kullanılan kelimeler aynı kalsa bile söz konusu kelimelere yüklenen anlam da değişebilir. Eski Anadolu Türkçesinde 'kötü' anlamına gelen 'yavuz' zamanla anlam iyileşmesine uğramış ve 'yaman, hızlı' anlamını kazanmıştır. (...)

Dil değişikliğinin iç sebeplerini belirleyen pek çok dış etmen vardır. Savaş ve istilalar, politik değişiklikler, din değiştirmeler, ekonomik ilerlemeler, teknolojik yenilikler, iletişim imkânlarını ve dilin dolaşım hızını arttıran yeni haberleşme aygıtları vs. Dil, tüm bu etmenlerin toplumsal yapıya, dolayısıyla kendisine dayattığı zorunlulukları belli oranda bertaraf etme gayretini gösterir. Fakat bazen akış, dil dizgesinin kendi imkânlarıyla başa çıkamayacağı denli yoğundur.

İşte dilin bu zafiyet noktasından itibaren değişimden ziyade yozlaşmaya benzeyen bir hâl-le yüz yüze kalması söz konusudur. Çevre biliminde, her çevre biriminin bir temizleme düzeyinin olduğu tespit edilmiştir. Söz gelimi, bir göl, kendisini besleyen akarsuların taşıdıkları arasından kendini kirletenleri bir noktaya kadar temizleyebilir. Fakat akarsuların taşıdıkları arasındaki zararlı atıklar, gölün kendini temizleme gücünün üzerinde bir miktarda göl yavaş yavaş kirlenmeye başlar. Eğer akarsuların taşıdıkları arasında bir olağanlaşma olmazsa, göl, her yıl daha da kirlenir ve sonunda direncini yitirir. Böylece bu doğal çevrenin önce canlıları ölür ve en son da gölün kendisi. Bir dil için söz konusu olan da aşağı yukarı bu durumun benzeridir. (...)

Muhammet YELTEN, Türk Dili ve Anlatım Bilgileri

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

ahenk: Uyum.

üslup: Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil.

Bilgi Kutusu

Dilin Tarihi Süreci İçerisindeki Değişimini Etkileyen Sebepler

Dil yaşayan bir varlık olarak değişmeye muhtaçtır. Bir dil iç ve dış sebeplere bağlı olarak tarihi süreç içerisinde değişir. Bu değişimin en belirgin göstergelerinden biri kelimelerin zaman içinde uğradıkları ses değişiklikleridir. Bunun dışında okuduğunuz metinde belirtilen kelimeler aynı kalsa da söz konusu kelimelere yüklenen anlam değişebilir. (Eski Anadolu Türkçesinde 'kötü' an-

lamına gelen ‘yavuz’ kelimesinin zamanla anlam iyileşmesine uğrayarak ‘yaman, hızlı’ anlamını kazanması gibi.) Kimi kelimeler de karşıladıkları kavramların ve nesnelerin kullanılmamasıyla birlikte zamanla ölür. “Konuğun kutsuz ev issini ağırlar.” atasözünün “Misafirin akılsız ev sahibini ağırlar.” şekline dönüştüğü bazı kelimelerin yerini başka kelimelerin aldığı görülür.

Dil sosyal bir varlık olduğu için insan düşüncesinde, toplumda meydana gelen her türlü değişim dili de etkiler. Bunun için siyasi, toplumsal, kültürel, ekonomik değişime ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak dil de değişir. Manihaizm’in kabulü, Türklerin kavimler göçü ile farklı coğrafyalara yayılmaları, İslamiyet’i kabul etmeleri, Osmanlı Devleti’ndeki Batılılaşma ve yenileşme hareketleri, Tanzimat Fermanı’nın ilanı, Cumhuriyet’in ilanı gibi tarihî olaylar; siyasi, sosyal vb. hayatımızı değiştirdiği gibi konuşulan ve yazılan Türkçeyi de etkilemiştir. Bu olaylarla birlikte

özellikle etkileşimde olduğumuz milletlerin dilleri kimi zaman kelime düzeyinde kimi zaman da kurallar bakımından Türkçeyi etkisi altına almıştır. Buna karşılık Türkçe de bu dilleri az veya çok etkilemiştir. Diller arasındaki bu etkileşim dilin değişimindeki en önemli sebeplerdendir. Bu konuda her çağda tartışmalar olmuştur. Osmanlı Dönemi’nde başlayan dilde sadeleşme çabaları, XX. yy.ın başlarında “Yeni Lisan” hareketiyle ve Cumhuriyet Dönemi’ndeki dil devrimiyle meyvelerini vermiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Dil Kurumunun kurulması, Türkçe üzerine araştırmalar yapılması, “Millet Mektepleri”nin açılması, okuma-yazma oranının artması, iletişim imkânlarının çoğalması, kitaplara daha kolay ulaşılması gibi sebeplerle konuşma ve yazı dili birbirine yaklaşmış, halk dili-aydın dili gibi ayrımlar ortadan kalkmıştır. Kısaca bir dili konuşan topluluğun ihtiyaçları ve değişimine paralel olarak dilin de değiştiğini söyleyebiliriz.

Çeviri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar da hem yazı hem konuşma dilini etkiler. İslamiyet’in kabulüyle dinî ve edebî eserlerin, Tanzimat Dönemi’nde de Batı’dan özellikle Fransız edebiyatından eserlerin tercüme edilmesiyle yabancı kelimelerin dilimize girmesini bu duruma örnek gösterebiliriz.

Günümüzde bir dilin değişiminde en önemli sebeplerden biri teknolojik gelişmelerdir. Bu gelişmelere bağlı olarak son yıllarda Türkçeye birçok kavram girmiştir: e-posta, televizyon, radyo, İnternet, sosyal medya, SMS vb.

Bir dilde değişim ister dilin iç isterse dış dinamikleriyle olsun dilin kendi işleyişi, doğası ve kuralları içinde gerçekleşir. Değişimin dil üzerinde olumlu ya da olumsuz çeşitli sonuçları ve farklı etkileri olabilir. Hatta dildeki değişim ses ve kelimelerden başlayarak dilin cümle yapısını etkileyip metinlere kadar genişleyebilir. Önemli olan o dili konuşan toplumun tercihleri ve bu değişimi kabul edip etmemesidir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metne göre bir dilin değişimini etkileyen sebepler nelerdir?
- Okuduğunuz metinde yazar dili göle benzetmektedir. Dil ile göl arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?
- Her dil gibi Türkçe de zamanla yazım, ses uyumları, ekler bakımından kendini sürekli yeniler. Türkçedeki bu değişime metinden örnekler bularak defterinize yazınız.
- Okuduğunuz metne göre aşağıdakilerden hangisi dildeki değişimin göstergesi olabilir? İşaretleyiniz.

Dil bilgisi kurallarının değişmesi	
Kelime hazinesinin değişmesi	
Yeni haberleşme aygıtlarının ortaya çıkması	
Üslup düzeyinde farklılaşmalar	
Yazım kurallarının değişmesi	
Ses uyumlarının ortaya çıkışı ve özellikleri	
Eklerin yazılışları ve işlevlerinin değişmesi	

- “Dil değişimi yalnızca dil bilgisi düzeyinde olmaz. Zamanla kullanılan kelimeler aynı kalsa bile söz konusu kelimelere yüklenen anlam da değişebilir. Eski Anadolu Türkçesinde ‘kötü’ anlamına gelen ‘yavuz’ zamanla anlam iyileşmesine uğramış ve ‘yaman, hızlı’ anlamını kazanmıştır.”

Okuduğunuz metinden alınan bu parçada başvuru düşünceyi geliştirme yolunu belirleyerek bunun metnin anlamını nasıl etkilediğini söyleyiniz.

- Metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.
- Yazarın yer yer uzun cümleler kurması sizce metnin anlatımını nasıl etkilemiştir?

Biyografi

Muhammet Yelten (1954 - ...)

Antalya’da doğdu. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Bir süre MEB’de edebiyat öğretmenliği yaptı. 1984 yılında İstanbul Üniversitesinde akademik hayatına başladı. Bir süre Türk Dil Kurumu üyeliğinde bulundu. Akademik çalışmalarının yanı sıra hazırladığı kitaplar, sözlükler, yayımladığı makaleler ve katıldığı sempozyumlarla Türk dili ve edebiyatına önemli katkılarda bulundu.

Eserleri: Eski Anadolu Türkçesi Manzum Metinler, Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler (2009)...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisi “dildeki değişimin dış sebeplerinden biri” **değildir**?

- A) Savaş ve istilalar
B) Ses değişiklikleri
C) Teknolojik yenilikler
D) Din değişiklikleri

Çözüm: A, C ve D seçenekleri dildeki değişimin dış sebeplerindedir. Ancak B seçeneği ise dildeki değişimin iç sebeplerinden biridir. **CEVAP: B**

3. Uygulama

- a. Türk edebiyatı; Türk dilinin varlığıyla yaşittir. Türkçe, edebiyatımızın temelidir. İlk çağlardan bu yana Türklük dünyası, ulusal diline sıkı sıkıya bağlı kalmıştır.

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türk dilinin sürekli bir değişim içinde olduğu
B) Türk edebiyatının köklü bir geçmişe sahip olduğu
C) Türk milletinin her zaman diline bağlı olduğu
D) Türkçenin dünyanın en eski dillerinden bir olduğu

- b. Orta Asya'dan dünyanın dört bir yanına dağılan, akınlarla göçlerle Avrupa içlerine dek ilerleyen Türkler, öz yurtlarından uzaklaştıkça dillerinde de değişimler, karışmalar olmuştur.

Bu parçayı yorumlayan biri Türkçenin değişimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Coğrafya farklılaşmasının Türkçede değişime neden olduğu
B) Göçlerle birlikte dilde etkileşimlerin başladığı
C) Türkçenin tarihi süreçte farklı dillerden etkilendiği
D) Teknolojik gelişmelerle Türkçeye yabancı kelimelerin girdiği

- c. **Türkçenin gelişimi ve değişimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Eski Türkçeden bugüne birtakım ses değişiklikleri olmuştur.
B) Osmanlı Türkçesi Batı dillerinden etkilenmiştir.
C) Türkçe kelimeler kimi zaman anlam değişikliğine uğramıştır.
D) “Yeni Lisan” dilde sadeleşmeyi amaçlayan bir harekettir.

- ç. **Aşağıdakilerden hangisi Türkçede alfabe değişikliğine sebep olmamıştır?**

- A) Yeni Lisan hareketi
B) İslamiyet'in kabulü
C) Manihaizm'in kabulü
D) 1928 harf devrimi

4. Metin

Hazırlık

1. Anlamını bilmediğiniz kelimeler için hangi kaynaklara başvurursunuz?
2. Sözlük türündeki eserlerin hangi ihtiyaçtan ortaya çıktığı söylenebilir?
3. Türkçenin önemli sözlükleri ve sözlükçülüğümüz hakkında araştırma yapınız.

TÜRKLERDE SÖZLÜKÇÜLÜK, BUGÜN TÜRKİYE'DE SÖZLÜK

Türklerde, Doğu dünyası doğrultusunda gelişmiş eski bir sözlükçülük geleneği vardır. Bunun elimizdeki en eski kanıtı, XI. yüzyılda Kâşgarlı Mahmut'un Arapça olarak yazdığı, aynı zamanda Türkçenin söz varlığını, biçim bilgisini ve Türklük dünyasını tanıtan Divanû Lûgatit-Türk'tür. Özellikle Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe sözlüklerle bu gelenek XIX. yüzyıl sonlarına kadar gelmiş, günümüze değin birçok yapıt yayınlanmıştır. (...)

Cumhuriyet Dönemi'ne gelinceye kadar yayımlanan yapıtlardan en önemlileri, ünlü yazar ve çevirmen Ahmet Vefik Paşa'nın 1876'da basılan Lehçe-i Osmânî'si (2 Cilt) ve Türklerin en önde gelen dilci ve yazarlarından Şemsettin Sami'nin Kâmus-i Türkî'sidir. Ahmet Vefik Paşa, ilk cildinde Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri, ikinci cildinde de Türkçe ögeleri verdiği sözlüğünde Türkçe için Osmânî adını kullanmıştır.

Bizde 'genel sözlük' olarak niteleyebileceğimiz en önemli, öncü yapıt Şemsettin Sami'nin 1900 yılında yayımlanmaya başlayan Kâmus-i Türkî adlı sözlüğüdür. "Türkî" adıyla, birçok yazardan farklı olarak Türkçenin söz varlığını ortaya koyduğunu, dilimizin Türkçe olduğunu belirten yazar, Batı yöntemiyle yer yer kökenleri açıklayarak dildeki ögeleri özenli bir biçimde sergilemiş, dilin o günkü görünümünü başarılı çalışmasıyla

yansıtarak sonraki birçok yapıta kılavuzluk etmiştir. Kendisinin daha önce yayımladığı ve on yıllık bir emeğin ürünü olan Kâmüs'ül Âlâm adlı, büyük oylumlu bir ansiklopedik sözlüğü de vardır. (...)

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Dil Devrimi'yle birlikte sözlükçülük alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin başında, Türkçenin daha önceki dönemlerine ait kaynakların taranması ve Anadolu ağızlarının söz varlığının saptanması doğrultusunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti (sonradan Türk Dil Kurumu) tarafından hazırlanıp yayımlanan çalışmaları anmak gerekir. (...)

Türkçe Sözlük dışında, kişilerce yayımlanmış çeşitli Osmanlıca-Türkçe sözlükler, terim sözlükleri, Anadolu ağızlarına ait sözlükler gibi yapıtlar da vardır ki bunlara burada yer veremiyoruz. Özellikle son 20-25 yıldır, ülkemizde birçok ansiklopedik sözlük de basılmıştır ki teknik terimleri, konuları, kişileri ve genel kültür kavramlarını da içeren bu yapıtlar ansiklopedi özelliği de bulunan geniş oylumlu başvuru kitaplarıdır. (...)

Bilindiği gibi 'genel sözlük' diye nitelediğimiz sözlükler, belli bir dönemde, bir ülkenin konuşulan ve yazılan dilinde yaşayan sözcük, deyim, kalıp söz ve atasözlerini ortaya koyan önemli yapıtlardır. Bunların iyi örnekleri bugün Batı dünyasında geniş ekiplerle gerçekleştirilmekte, bu yapılırken de doğru bir yazım, kökenin belirtilmesi, iyi bir tanım, temel ve yan anlamların gösterilmesi, sözcüklerin içinde geçtiği deyimlerle atasözlerine yer verilmesi, özellikle de örneklendirme hususlarında büyük bir özen gösterilmektedir. Gereçlerin toplanması sırasında bir yandan, değişik ortamlarda konuşulan dilden yapılan saptamalar, bir yandan da yazılı ürünlerden yapılan taramalar değerlendirilerek bir sözvarlığı çerçevesi belirlenmektedir. Tanım, genellikle felsefe eğitimi görmüş uzmanlarca yapılmakla, temel ve yan anlamlar anlambilimin verileri ışığında verilmekte, bir genel sözlük, bir dilin bir dönemdeki sözvarlığıyla birlikte toplumun sosyokültürel görünümünü de yansıtmaktadır.

Doğan AKSAN, Kebikeç Dergisi

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

diyalektolojik: Lehçe bilimsel.

kamus: Sözlük.

oylum: Hacim.

Bilgi Kutusu

İlk Örneklerden Günümüze Türkçenin Önemli Sözlükleri

Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerinin alfabe sırasına göre tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eserlere, lügat kitaplarına sözlük denir. Temel başvuru kitapları olan sözlükler yabancı dil öğrenme ihtiya-

cıyla ortaya çıkmıştır. Çok eski dönemlerde bile insan-oglunun, anlamları bilinmeyen kelimelerin listesini yaparak, onlardan kelime dizinleri yaptığı görülür. Okuyup araştıran herkes, ister kendi ana dilinde isterse başka bir dilde anlayamadığı her kelimenin anlamını iyice öğrenmek için sözlüğe bakarak dil ve bilimsel konulardaki eksikliklerini giderir.

Sözlüklerde dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir, onların tanımları yapılır, okunuşları, yazılışları, vurguları, hangi dilden oldukları, dil bilgisindeki yerleri gösterilir. Uzak ve yakın, gerçek ve mecaz bütün anlamları örnekleriyle ortaya konur. Kimi zaman kökenleri hakkında bilgi verilir. Sözlükler ait olduğu milletin sadece söz varlığını değil sahip olduğu değerleri, kültürel varlıkları ve yaşama tarzını da yansıtır. Sözlükler “tek/çok dilli sözlükler”, “abecesel sözlükler”, genel sözlükler, lehçebilim sözlükleri, eşanlamlı, eşadlı, terim sözlükleri, argo sözlükleri, deyim ve atasözü sözlükleri gibi çeşitlere ayrılır.

Türkiye’de geçmişten günümüze değin çeşitli sözlük çalışmaları olmuş, Türkçenin söz varlığını değişik amaçlar doğrultusunda yansıtan sözlükler ortaya konmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Dîvânu Lugâtî’t-Türk-Kâşgarlı Mahmut (1072)
- Ahterî Sözlüğü-Mustafa bin Şemsettin (1545)
- Lehçe-i Osmanî-Ahmed Vefik Paşa (1876)
- Kamus-ı Türkî-Şemsettin Sami (1901)
- TDK Türkçe Sözlük (1945)
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
- Derleme Sözlüğü
- Türkçede Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü- Mehmet Ali Ağakay
- Türkçede Yabancı Kelimeler Sözlüğü-Mustafa Nihat Özön
- TDK Tarama Sözlüğü
- Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü-Hasan Eren
- Eğitim Terimleri Sözlüğü-Ferhan Oğuzkan
- Türk Argo Sözlüğü-Ferit Devellioğlu
- Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Ömer Asım Aksoy
- Anayasa Sözlüğü-Hasan Eren ve Hamza Zülfikar

Türkçenin bilinen ilk sözlüğü Kâşgarlı Mahmut’un “Dîvânu Lugâtî’t-Türk adlı eseridir. Sözlükçülüğümüz esas gelişimini Cumhuriyet Dönemi’nde gösterir. TDK’nin sözlük çalışmaları dışında çeşitli kurum ve kişiler tarafından da farklı türlerde sözlükler hazırlanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz. Bu metnin Türkçenin sözlükleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen biri için yol gösterici ve aydınlatıcı olduğunu düşünüyor musunuz?
- Türklerde, Doğu dünyası doğrultusunda gelişmiş eski bir sözlükçülük geleneği vardır. Bu geleneğin elimizdeki ilk eseri ve yazarını aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız.
Eser: Yazar:
- Okuduğunuz metne göre Şemsettin Sami'nin Kâmus-i Türkî adlı eserinin sözlükçülüğümüz açısından önemini belirleyiniz.
- Cumhuriyet Dönemi'nde sözlükçülüğümüzde hangi gelişmeler olmuştur? Metne göre cevaplayınız.
- Okuduğunuz metne göre genel sözlükler nasıl hazırlanır? Türkçeye ait genel sözlüklere örnek veriniz.

- Okuduğunuz metni, Doğan Aksan'ın aşağıda verilen biyografisini okuyarak ve yaptığınız araştırmalardan hareketle yazar ve metin arasındaki ilişkiye göre değerlendiriniz.
- Şemsettin Sami, Kâmus-i Türkî adlı sözlüğüyle kendisinden sonraki sözlükçülere nasıl kılavuzluk etmiştir?
- Sözlük türündeki eserlerin ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.

Biyografi

Doğan Aksan (1929-2010)

Türk dili alanında yaptığı araştırmalarla tanınan Doğan Aksan İzmir'de dünyaya geldi. Ankara Atatürk Lisesi'ni, DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Akademik kariyeri dışında Türk Dil Kurumu'nda Dil bilim ve Dil bilgisi Kolu Başkanlığı gibi görevlerde de bulundu.

Doğan Aksan'ın Türkiye'deki dilbilim çalışmalarının gelişmesinde payı büyüktür. Dilbilim ve Türkçeye ilgili birçok araştırması ve makalesi bulunan Doğan Aksan'ın şiir, hikâye makale, fıkra ve denemeleri çeşitli dergilerde yayımlandı. Türkiye Bilimler Akademisi'nin 1998 Yılı Hizmet Ödülü'nü de aldı.

Eserleri: Tartışılan Sözcükler, Her Yönüyle Dil, Türkçenin Gücü, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Türkçenin Sözvarlığı, Cumhuriyet Dönemi'nden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisi sözlüklerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir.
- B) Kelimelerin tanımları yapılır.
- C) Kelimelerin bütün anlamları örnekleriyle ortaya konur.
- D) Dil bilgisi kuralları açıklanır.

Çözüm: A, B ve C seçenekleri sözlüklerin özelliklerindedir. Sözlüklerde dil bilgisi kuralları açıklanmaz. **CEVAP: D**

4. Uygulama

a. Aşağıdaki sözlüklerden hangisi Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmıştır?

- A) Ahterî Sözlüğü
- B) Lehçe-i Osmanî
- C) TDK Türkçe Sözlük
- D) Kamus-ı Türkî

b. Türkçenin bilinen ilk sözlüğüdür. Kâşgarlı Mahmut tarafından Türkçenin Arap dili karşısında zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Kültür ve dil tarihimiz açısından önemli olan bu eserde; hemen her söz; içinde geçtiği cümleler, şiirler, atasözleri ve deyimlerle örneklenerek verilmiştir.

Bu parçada söz edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
- B) Dîvânu Lugâti't-Türk
- C) Derleme Sözlüğü
- D) TDK Tarama Sözlüğü

c. Bilimsel çalışma yapan biri aşağıdaki sözlüklerden en çok hangisine ihtiyaç duyar?

- A) Genel sözlük
- B) Terimler sözlüğü
- C) Deyim ve atasözleri sözlüğü
- D) Köken bilgisi sözlükleri

ç. Aşağıdaki kurumlardan hangisi Türkçeye ilgili araştırma yapmak ve sözlük hazırlamak amacıyla Atatürk tarafından kurulmuştur?

- A) Türk Dil Kurumu
- B) Türk Tarih Kurumu
- C) Dil Derneği
- D) Atatürk Kültür Merkezi

Dil Bilgisi

Kelimede Anlam

Dilin anlamlı en küçük birimlerine ya da tek başına anlamı olmadığı hâlde cümle içinde anlam kazanan dil birliklerine kelime denir. Kelime nesne veya hareketi karşılayan göstergelerdir. Gösterge, birbirinden ayrılmayan, birbirini bütünleyen iki unsurdan (gösteren ve gösterilen) oluşur. Gösteren kelimenin kulakla işitilen ses yönü (işitim imgesi), gösterilen ise zihindeki tasarımı (kavram)dır. Bu iki unsur arasındaki bağ zihnimizde kelime ile onun karşıladığı nesne veya hareketi birbiriyle ilişkilendirir. Bu sayede kelimenin anlamı ortaya çıkar. Kelimenin anlamı onun karşıladığı nesne veya harekettir. Kelimeler tek başlarına anlamlı olabildikleri gibi cümlede veya söz içinde kullanılışlarına göre yeni anlamlar da kazanabilir. Dilin canlı ve doğal bir yapıya sahip olması da kelimelerin anlamlarında değişmelere yol açabilmektedir.

A. Anlam Bakımından Kelimeler

A.1. Gerçek Anlam (Temel Anlam)

Kelimelerin akla gelen ilk ve genel anlamına gerçek anlam denir. Kelimenin gerçek anlamı, herkesçe bilinen yaygın anlamıdır. Buna “temel anlam” da denir. Örneğin, “kulak” dendiğinde akla ilk gelen, kelimenin temel anlamı olan organ adıdır. Bir kelimenin birden fazla gerçek anlamı olabilir.

5. Uygulama

- a. Edebiyat psikolojisi, daha çok eserlerde yer alan şahısların psikolojik dünyasının yanında, eserin kaleme alınma süreci içerisinde yazarın psikolojik dünyasını da ele almakta ve incelemektedir.

Bu cümlede kullanılan kelimelerinin ilk anlamlarını düşününüz. Bu kelimelerden ilk anlamlarıyla kullanılanlara “+”, kullanılmayanlara “-” koyunuz.

Eser:	Dünya:
Yazar:	İncelemek:

- b. Dostoyevski'nin romanları ile düşünceleri arasında sıkı bir bağ vardır.

Bu cümlede altı çizili kelimelerden hangileri gerçek anlamda kullanılmamıştır.

- c. Varoluşçu filozofların romanları, oyunları da bir ölçüde felsefe eseri olarak okunabilir.

Bu cümlede altı çizili kelime ve kelime gruplarının metinde kazandıkları anlamları belirleyiniz. Bunların ilk anlamda kullanılıp kullanılmadıklarını inceleyiniz.

- ç. Türk edebiyatında da felsefi derinlik taşıyan romanlar, hikâye ve şiirler yazılmaktadır. Akla ilk gelenler arasında Bilge Karasu, Oğuz Atay, A. Hamdi Tanpınar, Edip Cansever, Melih Cevdet Anday, Kemal Tahir ve daha başkaları sayılabilir.

Bu parçada “hatırlamak” anlamına gelen söz hangisidir?

.....

A. 2. Yan Anlam

Temel anlamıyla bağlantılı olarak zamanla ortaya çıkan değişik anlamların her birine yan anlam denir. Bir kelimenin yan anlam kazanmasında genellikle yakıştırma ve benzerlik ilgisi etkili olmaktadır. “Kapının kolu” tamlamasındaki anlam benzetme yoluyla kazandırılmış yeni anlamdır. Buna yan anlam denir.

6. Uygulama

- a. Bazı edebiyat eserlerinde insanın temel varoluş sorunları ele alınırken bazı edebiyat eserlerinde daha çok etik problemler işlenmekte, bazılarında ise toplum ve kültür felsefesinin ilgi ve çözümleme alanına giren sorunlar ve konular yer almaktadır.

Bu cümlede altı çizili kelimelerden hangisi yan anlamda kullanılmıştır?

.....

- b. Aşağıdaki cümlelerde yan anlamda kullanılan kelimeleri belirleyiniz. Bu kelimelerin ilk anlamlarıyla yan anlamları arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşününüz.

- Masanın gözünde aradığın her şeyi bulabilirsin.
- Bütün gece dağın sırtında konakladık.
- Makinenin kolları kırılmış.

A. 3. Mecaz Anlam

Bir kelimenin gerçek anlamından bütünüyle uzaklaşarak kazandığı yeni anlama mecaz anlam denir. Bir kelimeye;

- Benzetme, istiare, kinaye, cinas, kişileştirme gibi edebî sanatları kullanarak
Ah bu türküler, köy türküleri / Ana sütü gibi candan / Ana sütü gibi temiz. (benzetme)
- Dolaylama yaparak,
yedi tepeli şehir: İstanbul, derya kuzusu: balık, file bekçisi: kaleci
- Ad aktarması, deyim aktarması, duyular arası aktarma yaparak mecaz anlam kazandırılır.
- Ankara eğitimle ilgili yeni kararlar aldı. (ad aktarması)
- Neşeli sokaklardaydım. (deyim aktarması)
- Arkadaşımın sıcak sohbetini özledim. (duyular arası aktarma)

7. Uygulama

- a. Felsefi ve edebî metinler arasındaki sınırların keskin, çizgilerin belirgin olmayarak kaybolması durumuyla karşılarız.

Yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler mecaz anlamda kullanılmıştır. Bu kelimelerin ilk anlamlarıyla mecaz anlamları arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşününüz. Siz de bu kelimeleri, mecaz anlamlarıyla cümle içinde kullanınız.

Sınır:
Keskin:
Çizgi:

- b. Tahsin Nahit Bey saçları siyah, bakışları sert, boyu uzun, sesi yumuşak bir köy çocuğuydu.

I

II

III

IV

Bu cümledeki numaralanmış kelimelerden hangi ikisi mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

A) I ve II

B) I ve III

C) III ve IV

D) II ve IV

- c. Aşağıdaki cümlelerde mecaz anlamda kullanılan kelimeleri belirleyerek karşılıklarına yazınız.

- Bu boş işlerle vakit öldürme.
- Her zorluğa rağmen ekmeğini taştan çıkarırdı.
- Bu romana bayıldım.
- Çocuk soğukkanlılığıyla herkesi hayrete düşürdü.

A. 4. Terim Anlam

Bir bilim, sanat ya da meslek dalıyla ilgili bir kavramı karşılayan kelimelere terim denir. Terimlerin anlamları dar ve sınırlıdır. Terimler, gerçek anlamıyla kullanılan sözlere dir. Terimlerin, mecaz anlamı, yan anlamı, deyim anlamı yoktur. “Ağız, deneme, şiir” dil ve edebiyat terimleri; “üçgen, çember, nokta” kelimeleri de geometri terimleridir.

8. Uygulama

- a. Aşağıdaki cümlelerde kullanılan terim anlamlı kelimeleri bulup ilgili oldukları bilim/sanat dalını yanına yazınız.

İzlediğimiz oyun üç perdeydi.	
Türkçede ekler genellikle büyük ünlü uyumuna uyar.	
Derste aç konusunu işledik.	
Öğretmenimiz bitki kökleri getirmemizi istedi.	
Yarım ayak dize sonlarındaki tek ses benzerliğidir.	

- b. “Yol” kelimesini gerçek, yan, mecaz ve terim anlamda cümle içinde kullanınız.

Gerçek Anlam:
Yan Anlam:
Mecaz Anlam:
Terim Anlam:

A. 5. Somut/Soyut Anlam

Beş duyu organımızdan herhangi biriyle algılanabilen, maddesi olan kavram ve varlıkları karşılayan kelimelere somut kelimeler denir. Örneğin “masa, ağaç, insan, deniz, kalem, çanta...” somut anlamlı kelimelerdir. Beş duyu organımızdan herhangi biriyle algılayamadığımız ancak var olduklarını akıl, inanç ve sezgilerimizle kabul ettiğimiz kavram ve varlıkları karşılayan kelimeler soyut anlamlıdır. Örneğin “özlem, rüya, düşünce, sevgi, korku, güzellik...” soyut anlamlı kelimelerdir.

Soyut kavramların anlatılması ve kavranması zor olduğu için bu kavramları anlaşılır duruma getirmek için somut anlamlı kelimelerden yararlanır. Buna somutlama denir. Soyut anlamlı kelimeler anlam genişlemesi yoluyla somut anlam kazanabilir. Genellikle kişileştirme, benzetme ve istiare yoluyla yapılır.

- İyilerin yaptıkları kolay kolay unutulmaz. (insan)

Somut anlamlı bir kelimenin anlam genişlemesi yoluyla soyut anlam kazanmasına da somutlama denir.

- Bu kafayla sana verdiğim işi yapamazsın. (akıl, mantık)

Çözümlü Örnek Soru

Güzelliğın on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulaman

Gönlümdeki köşk olmasa

Bu dizelerde altı çizili kelimelerden hangisi somut anlamlıdır?

a) Aşk b) Gönül c) Güzellik d) Yer

Çözüm: A, B ve C seçeneklerindeki kelimeler soyut, D seçeneğindeki “yer” kelimesi ise somut anlamlıdır. **CEVAP: D**

A. 6. Genel/Özel Anlam

Kelimenin bir türün tamamı için kullanılmasına genel anlam, o türün sadece biri ya da birkaçını karşılayacak şekilde kullanılmasına da özel anlam denir.

Palto insanı sıcak tutar. (genel)

Paltosunu otobüste unutmuş. (özel)

Çözümlü Örnek Soru

- I. Papatya, sade güzelliği ile kuşkusuz en güzel süs bitkilerinden biridir.
- II. Saksı çiçekleri mekânınıza huzur getirdiği gibi ruhunuza da huzur ve zindelik verir.
- III. Menekşe, çiçek yetiştirmeye yeni başlayanlar için idealdir.
- IV. Bahçemin en güzel çiçeğini size ayırdım.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde “çiçek” kelimesi diğerlerine göre genel anlamlıdır?

A) I B) II C) III D) IV

Çözüm: Çiçek kelimesi I, II ve IV. cümlelerde türün sadece biri ya da birkaçını karşılayacak şekilde, III. cümlede ise türün tamamı için kullanılmıştır. **Cevap C seçeneğidir.**

9. Uygulama

a.

- Edebiyat metinlerinde felsefi bir içerik var mıdır, olabilir mi? Bu felsefi içerik edebiyat eserlerinde düşünceler, sorular ve çoğu zaman da anlatı kişilerinin diyalogları biçiminde karşımıza çıkar.
- Varoluşçu felsefe geleneğini Dostoyevski’ siz düşünmek pek mümkün görünmemektedir. Başka bir Rus yazar Turgenyev, Babalar ve Oğullar romanında ilk kez nihilizm problemini işlemiş bir edebiyatçıdır.

- İkinci bir kaynak, önce 1943-1957 yılları arasında Osmanlıca uzmanlarının taramalarıyla hazırlanarak yayımlanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'dür...

Bu cümlelerdeki noktalama işaretlerinin kullanılış gerekçelerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Nokta	
Virgül	
Soru işareti	
Kesme işareti	
Kısa çizgi	

- b. Noktalama işaretlerinin kullanım yerleriyle ilgili aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.**

- Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra ----- konur.
 - Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için ----- konur.
 - Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna ----- konur.
 - Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler ----- içine alınır.
- c. Sartre, Camus gibi varoluşçu filozoflar ise hem felsefi hem de edebi eserlerinde düşüncelerini ve tutumlarını ortaya koymuşlardır.

Bu cümlede altı çizili kelimelerden hangisinin yazımı doğrudur?

- ç. Aşağıdaki cümlelerdeki yazım yanlışları olan kelimeleri tespit ederek bunların doğrusunu cümlelerin karşısına yazınız.**

- Çocuğumu parkta göremeyince akılım başımdan gitti. -----
- Türk ve dünya edebiyatının seçkin eserlerini okudukça edebî zevkiniz ve dil beceriniz genişler. -----
- Tiyatro salonunu dolduran beşyüz kişi oyuncuları sevindirdi. -----
- Eski okul arkadaşlarımla saat 2'te balıkhanenin önünde buluştuk. -----

- d. Yazımla ilgili olarak aşağıda verilen kurallardan hangisi yanlıştır?**

- Etmek, olmak gibi yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır.
- Bağlaç olan “de” kendinden önceki kelimeye bitişik yazılır.
- İkilemeyi oluşturan kelimeler arasına hiçbir noktalama işareti konmaz.
- Bağlaç olan “ki” ayrı yazılır.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dillerin kuralları ve söz varlıkları siyasi, sosyal olaylara ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişikliklere uğramıştır. Dildeki değişim kimi zaman olumlu yönde kimi zaman da olumsuz yönde dili etkilemiştir. Özellikle günümüzde teknoloji alanındaki gelişmeler ve iletişim imkânlarının artması pek çok yeni kavramı dilimize sokmuştur. Yazma çalışmanızın konusu da bu bağlamda “toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği”dir.

Yazınızı kaleme almadan önce konuyla ilgili hazırlık yapınız. Bunun için çeşitli kaynaklardan okumalar yaparak konuyla ilgili bilgi sahibi olunuz. Ulaştığınız bilgileri gözden geçirerek bunlardan yazınızda kullanabileceğinizi seçiniz. Yazınızın amacını ve ana düşüncesini belirleyerek yazınızda kullanacağınız anlatım biçimini ve metin türünü belirleyiniz. Daha önceden öğrendiğiniz bilgileri kullanarak metin türüne uygun bir yazı planı oluşturunuz. Nasıl plan yapacağınız bilmiyorsanız Genel Ağ’dan “Yazı planı nasıl yapılır?” şeklinde araştırma yapınız. Planınızda belirlediğiniz ana düşünce, yardımcı düşünce ve düşünceyi geliştirme yolları doğrultusunda bir taslak metin oluşturunuz. Taslak metinde duygu ve düşüncelerinizi, konuyla ilgili görüşlerinizi kısa veya orta uzunlukta cümlelerle, açık ve anlaşılır örneklerle ifade etmenin önemli olduğunu unutmadan kaleme alınız. Farklı cümle yapıları ve türleri kullanmanız anlatımınızı zenginleştirecektir. Yazınızda seçtiğiniz metin türüne göre resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları vb. unsurlara yer vermeniz konunun anlaşılmasında etkili olacaktır. Yazınızı bitirdikten sonra bir kere okuyunuz. Beğenmediğiniz bölümleri yeniden yazınız. Daha sonra yazım, noktalama, sayfa düzeni vb. açılardan gözden geçirerek gerekli düzeltmeleri yapınız. Düzeltmeleri yaptıktan sonra yazma aşamasına geçiniz. Yazınızda kaynak kullanırken ve alıntı yaparken metin içinde ve sonunda bilimsel kaynak göstermeye ilişkin hukuki ve etik temel ilkelere uyunuz.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak bir deftere ya da bağımsız kâğıtlara “toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği” hakkında bir yazı yazınız. Oluşturduğunuz yazınızı çevrenizdeki kişilere okuyarak onlara yazınızı beğenip beğenmediklerini sorunuz. Her yazının hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğu olduğunu unutmayınız. Yazınızı kitabın sonundaki “Ek-1: Yazma Öz Değerlendirme Formu”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum

Sunum; bilgileri yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, önemli noktaları öne çıkaran, bir çalışma sonucunu açıklayan, laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden, önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalardır.

Teknolojik gelişmelerle bir hayli çeşitlenen sunumlarda amaç ele alınan konuyu anlatmak ve konu hakkında

dinleyicileri/izleyicileri bilgilendirmek, yönlendirmek veya etkilemektir. Sunumla ilgili en önemli iş içeriğin hazırlanmasıdır. Size göre önemli ve ilgi çekici bilgilerin, dinleyici kitlesini gözeterek seçilip düzenlenmesi sunumunuzun başarısını da belirler. Bir sunum gerçekleştiriyorsanız dinleyicileri sadece bilgilendirmek dışında bir amacınız da var demektir. Onları bir şeye ikna etmek, yeni bir şeyle tanıştırmak, tutum ve davranışlarını değiştirmek vb. istersiniz. Bu hedefleri kapsayan bir ana mesajınız olmalı ve bu mesajı bir tek cümleyle ifade edebilmelisiniz. Ana mesajınızı bir bütün olarak düşünürsek tüm içerik bütünün parçaları olmalıdır. Bununla birlikte konu hakkında bilgi sahibi olmak ve planlama etkili sunumun anahtarıdır. Sunumun konusuyla “hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler ve bu terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlar” ilgili araştırma yapınız. Hazırladığınız plan doğrultusunda konuşma metnini hazırlayınız. Konuşmanızı destekleyecek sunu hazırlama tekniklerine göre düzenlemiş okunaklı ve yüksek kaliteli görsel ve işitsel materyaller hazırlayınız. Sunum yapmadan önce hazırladığınız konuşma metni üzerinden prova yapınız. Sunumuzu konuşma kurallarına dikkat ederek gerçekleştirmelisiniz. Örneğin sesiniz işitilebilir olmalı, dinleyicilerinizle göz teması kurmalı, jest ve mimiklerinizi aşırıya kaçmadan yerinde kullanmalısınız. Her zaman içten olun ve yapmacılıktan sakının. Kısaca mekâna, konuya, zamana, duruma, hedef kitlenize ve amacınıza uygun bir şekilde sunumunuzu yapmalısınız. Sunumuzu planladığınız konuşma süresini aşmadan etkili bir biçimde sonlandırınız.

B. Sözlü İletişim Uygulamaları

Hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler ve bunların yazılış ve telaffuzlarıyla ilgili sunum hazırlayınız. Konuşmanızı kitabın sonundaki “Ek-2: Konuşma Öz Değerlendirme Formu”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

ÖZET

Edebiyat ile Düşünce Akımları / Felsefe Arasındaki İlişki

Güzel sanatların dallarından biri olan edebiyat, felsefeyle ilk çağlardan beri etkileşim içerisinde. Edebiyat ile felsefe arasında sıkı bir ilişki ağı mevcuttur. Her ikisi de insanlığı ilgilendiren bir konuyu ele alır. Bu yüzden edebî eserlerin arka planında felsefi bir düşünce olduğu söylenebilir. Ayrıca edebî akımlar bir felsefi düşünce ve birikimin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Kimi filozoflar da edebiyatın anlatım imkânlarını kullanmışlar, düşüncelerini farklı edebî türlerle dile getirmişlerdir.

Edebî ve felsefi eserlerin birtakım ortak noktaları olsa da üzerinde durdukları konuyu ele alışları, ele alış amaçları, dili kullanmaları ve dayandıkları temel özellikleri bakımından birbirinden bütünüyle ayrılır. Edebiyatın amacı, okuyucuda güzellik duygusu uyandırmaktır. Edebiyatta sanatlı bir söyleyiş ve kapalı bir anlatım kullanılır. Felsefenin amacı ise varlık, evren, doğa, bilgi, gerçek, güzellik, ahlak ve dil gibi konularla ilgili genel ve temel sorunlarla ilgili akıl yürüterek sistematik bir düşünce ortaya koymaktır. Felsefede dil ve anlatım olabildiğinde açık ve açıklayıcıdır. Sanatçıların, felsefeden içerik bakımından yararlanmaları edebî eserleri hiçbir zaman saf felsefi eser yapmaz.

Edebiyat ile Psikoloji ve Psikiyatri Arasındaki İlişki

Edebiyat ile psikoloji ve psikiyatrinin insan ve insanın davranışlarını ele alması, iç dünyasını anlamaya çalışması aralarındaki ilişkinin temelini oluşturur. Bu benzerlikten hareketle bir edebî eserin oluşturulmasından, okurla buluşmasına kadar geçen pek çok aşama psikolojiyle ilişkilendirilebilir. Bu değerlendirme sürecinde sanatçının nasıl bir insan olduğu, bir edebî eserin nasıl kurgulandığı veya edebî eserlerde karşımıza çıkan insan tipleri ile bunların davranış özellikleri ve edebiyatın okuyucular üzerindeki etkileri üzerinde durulur. Ancak bir yazarın eserini oluştururken psikoloji ve psikiyatriden yararlanması o eseri bir çeşit psikolojik araştırma veya psikolojik kuramları açıklaması demek değildir. Yazarın eserinde yaptığı ruh çözümlemeleri ile bir psikoloğun gerçek bir kişiye yönelik çözümlemeleri tamamen birbirinden farklıdır.

Dilin Tarihî Süreç İçerisindeki Değişimini Etkileyen Sebepler

Dil de her canlı varlık gibi doğar, büyür, gelişir, değişir ve ölür. Bir dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepler dilin iç ve dış dinamikleridir. Bir dildeki değişim, kelimelerin zaman içinde uğradıkları ses ve anlam değişiklikleriyle ortaya çıkar. Dil sosyal bir varlık olduğu için insan düşüncesinde, toplumda meydana gelen her türlü değişim dili de etkiler. Bunun için siyasi, toplumsal, kültürel, ekonomik değişim ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak dil de değişir. Manihaizm'in kabulü, Türklerin kavimler göçü ile farklı coğrafyalara yayılmaları, İslamiyet'i kabul etmeleri, Osmanlı Devleti'ndeki Batılılaş-

ma ve yenileşme hareketleri, Tanzimat Fermanı'nın ilanı, Cumhuriyet'in ilanı gibi tarihî olaylar siyasi, sosyal vb. hayatımızı değiştirdiği gibi konuşulan ve yazılan Türkçeyi de etkilemiştir. Bu olaylarla birlikte özellikle etkileşimde olduğumuz milletlerin dilleri kimi zaman kelime düzeyinde kimi zaman da kurallar bakımından Türkçeyi etkisi altına almıştır.

Çeviri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar da hem yazı hem konuşma dilini etkiler. Günümüzde bir dilin değişiminde en önemli sebeplerden biri teknolojik gelişmelerdir. Bu gelişmelere bağlı olarak son yıllarda Türkçeye birçok kavram girmiştir: e-posta, laptop, televizyon, radyo, internet, sosyal medya, SMS vb.

Bir dilde değişim ister dilin iç isterse dış dinamikleriyle olsun dilin kendi işleyişi, doğası ve kuralları içinde gerçekleşir. Dildeki değişim ses ve kelimelerden başlayarak dilin cümle yapısını etkileyip metinlere kadar genişleyebilir. Önemli olan o dili konuşan toplumun tercihleri ve bu değişimi kabul edip etmemesidir.

İlk Örneklerden Günümüze Türkçenin Önemli Sözlükleri

Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eserlere sözlük denir. Temel başvuru kitapları olan sözlükler yabancı dil öğrenme ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Okuyup araştıran herkes, ister kendi ana dilinde isterse başka bir dilde anlayamadığı her kelimenin anlamını iyice öğrenmek için sözlüğe bakarak dil ve bilimsel konulardaki eksikliklerini giderir.

Sözlüklerde dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir, onların tanımları yapılır, okunuşları, yazılışları, vurguları, hangi dilden oldukları, dil bilgisindeki yerleri gösterilir. Uzak ve yakın, gerçek ve mecaz bütün anlamları örnekleriyle ortaya konur. Kimi zaman kökenleri hakkında bilgi verilir. Sözlükler ait olduğu milletin sadece söz varlığını değil sahip olduğu değerleri, kültürel varlıkları ve yaşama tarzını da yansıtır.

Türkiye'de geçmişten günümüze değin çeşitli sözlük çalışmaları olmuş, Türkçenin söz varlığını değişik amaçlar doğrultusunda yansıtan sözlükler ortaya konmuştur. Türkçenin bilinen ilk sözlüğü Kâşgarlı Mahmut'un "Divânu Lugâti't-Türk" adlı eseridir. Türkçenin Arap dili karşısında zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla hazırlanan bu eser Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığını barındırdığı için kültür ve dil tarihimiz açısından önemlidir. Divanü Lügat't-Türk'ten sonra çeviri esasına dayanan Osmanlı Dönemi sözlükleri daha çok Farsça, Türkçe ve Arapça etrafında hazırlanmıştır. Sözlükçülüğümüz, 19. yüzyılda baskı tekniklerinin gelişmesiyle gelişmeye başlar. Ancak sözlükçülüğümüz esas gelişimini Cumhuriyet Dönemi'nde gösterir. Atatürk tarafından kurulan TDK'nin sözlük çalışmaları dışında çeşitli kurum ve kişiler tarafından da farklı türlerdeki sözlükler hazırlanmıştır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Behçet Necatigil, herhangi bir edebî akıma yönelmeden sanatçı duruşunu korumuş bir şair, bir fikir adamıdır. Eserlerinde bireysel algılamaları insana özgü oluşlar ekseninde ele alır, yorumlar. Şiir evrenini insan gerçekliğini kavrama ve yansıtma üzerine kuran Necatigil'e bu yolda ekseriyetle deneyimleri ve çocukluk hatıraları eşlik eder. Şiirlerindeki arka planı oluşturan bu bireysel duyuş, tematik ve metaforik yönelimler ışığında ---- bir derinliğe erişmektedir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Felsefi B) Tarihî C) Sosyolojik D) Psikolojik

2. Felsefe, dil ile yapılan bir etkinliktir. Felsefi düşünce ile dil arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Bu cümleden hareketle felsefenin aşağıdaki sanat dallarından hangisiyle ilişkisi olduğu söylenebilir?

- A) Edebiyat B) Müzik C) Resim D) Tiyatro

3. Geniş bir okur kitlesine ulaşmak isteyen gazeteler anlaşılır bir dil türünü tercih eder . Osmanlıda ilk resmî gazete 1831'de basılmıştır. 19. yüzyılda ortaya çıkan gazete ve dergiler hem yazı dilinde sadeleşme ihtiyacını açıkça göstermiş hem de dil konusunun en hararetli tartışıldığı organlar olmuşlardır. Şinasi, 1860'ta Tercüman-ı Ahval'in ilk sayısına yazdığı ön sözde, gazetede yazıların herkesin anlayacağı bir dilde olacağını belirtmiştir. Daha sonraki gazete ve dergiler de bunların açtığı yoldan yürümüştür. **Bu parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmaktadır?**

- A) Gazetenin tarihî gelişimi
B) Gazetenin dilin sadeleşmesindeki rolü
C) Türk edebiyatında gazetenin önemi
D) Yeni türlerin yaygınlaşmasında gazetenin etkisi

4. **Aşağıdaki sözlük türlerinden hangisi ele alınan söz varlığının niteliğine göre hazırlanmaz?**

- A) Genel sözlükler B) Argo sözlükleri
C) Abecesel sözlükler D) Tarihsel sözlükler

5. **Aşağıdakilerin hangisi edebî ve felsefi eserlerde benzerlik gösterebilir?**

- A) Konu B) Dil C) Bakış açısı D) Amaç

6. Aşağıdakilerin hangisi dildeki değişimi doğrudan etkileyen sebeplerden biri değildir?
- A) Politik değişiklikler
B) Demografik hareketler
C) Ekonomik ilerlemeler
D) Teknolojik yenilikler
7. Psikoloji ve psikiyatri bilimlerinin sanatçılara ve daha sonraları ise edebî eserdeki kahramanlara uygulanmasıyla 20. yüzyılın başlarında ---- ortaya çıkmıştır.
Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?
- A) Edebiyat felsefesi
B) Psikanalitik edebiyat kuramı
C) Postmodernizm
D) Yeni eleştiri akımı
8. Aşağıdaki sözlüklerden hangisi Türkçenin ilk sözlüğüdür?
- A) Ahterî Sözlüğü-Mustafa bin Şemsettin
B) Dîvânu Lugâti't-Türk-Kâşgarlı Mahmut
C) Lehçe-i Osmanî-Ahmed Vefik Paşa
D) Kamus-ı Türkî-Şemsettin Sami
9. Yabancı dil eğitimi alan bir kişi aşağıdaki eserlerden hangisine en çok ihtiyaç duyar?
- A) İki dilli sözlüklere
B) Edebiyat tarihine
C) Edebî eserlere
D) Terimler sözlüğüne
10. Edebiyat ile psikoloji ilişkisiyle ortaya çıkan anlayışa göre bir edebî eser incelenirken aşağıdakilerden hangisi dikkate alınmaz?
- A) Yazarın hayatı ve psikolojisi
B) Edebî eserdeki kahramanların davranış özellikleri
C) Edebiyatın okur üzerindeki etkileri
D) Edebî eserdeki yapı özellikleri
11. Dil değişimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?
- A) Dil değişikliğinin iç sebeplerini belirleyen pek çok dış etmen vardır.
B) Çeviri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar dili etkiler.
C) Bir dilin değişiminde sebeplerden biri de teknolojik gelişmelerdir.
D) Dil dışarıdan müdahalelerle kendi işleyişi dışında değişir.

12. TDK Türkçe Sözlük'ün ilk baskısı ne zaman yapılmıştır?

- A) 1945
B) 1946
C) 1947
D) 1948

13. Düşünce tarihinde, bir felsefe eserinin aynı zamanda bir sanat/edebiyat eseri olduğuna çok sayıda örnek bulabilmek mümkündür: Bu açıdan bakıldığında İlk çağ filozoflarının bazılarının felsefi eserlerini şiir formunda yazdıkları görülür.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmaktadır?

- A) Filozofların iyi yazar oldukları
B) Bütün filozofların şiir türünde eser verdikleri
C) Sanatçıların eserlerinde felsefeden yararlandığı
D) Kimi filozofların edebiyattan yararlandıkları

14. Aşağıdakilerin hangisinde “yol” kelimesi gerçek anlamda kullanılmıştır?

- A) Yol ve Köprü İşleri Müfettişi Mehmet Bey işinde çok başarılıydı.
B) Onları kızdırmadan yatıştırmanın yolu bulunur.
C) Öte yandan işlerin yolunda gittiğine inanmaya başlamıştı.
D) Bu problemi çözenin birden fazla yolu var.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ayrı yazılması gereken “de” bitişik yazılmıştır?

- A) Yarın, ben de sizinle sınava gireceğim.
B) Şu valizi de taşıyabilir misiniz?
C) Çocuklar! Size birde masal anlatayım.
D) Kitabını da okulda unutmuş.

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

a.

• Düşünceden çok duygu ve sezgiler ön plandadır.	
• Kelimeler yan anlam ve mecaz anlamda kullanılmıştır.	
• Sanatlı bir söyleyiş ve kapalı bir anlatım vardır.	
• Yazılış amacı varlık, evren, doğa konusunda akıl yürüterek sistematik bir düşünce ortaya koymaktır.	✓
• Akli ve mantıki düşünce ön plandadır.	✓
• Kavramların hâkim olduğu bir dil kullanılmıştır.	✓

b. Felsefi metindir.

2. Uygulama

a. Cevap C seçeneğidir. b. Cevap A seçeneğidir. c. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

3. Uygulama

a. Cevap C seçeneğidir. b. Cevap D seçeneğidir. c. Cevap B seçeneğidir. ç. Cevap A seçeneğidir.

4. Uygulama

a. Cevap C seçeneğidir. b. Cevap B seçeneğidir. c. Cevap B seçeneğidir. ç. Cevap A seçeneğidir.

5. Uygulama

a.

Eser: +	Dünya: -
Yazar: +	İncelemek: +

- b. “Dostoyevski’nin romanları ile düşünceleri arasında sıkı bir bağ vardır.” cümlesindeki altı çizili kelimelerden sıkı ve bağ kelimeleri gerçek anlamlarıyla kullanılmamıştır.
- c. filozof: Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse.
oyun: Tiyatro eseri
bir ölçüde: Biraz, belli oranda
eser: Yayın, kitap, yapıt
Bu kelimelerin hepsi gerçek anlamda kullanılmıştır.
- ç. Bu parçada “akla ilk gelen” sözcük grubu “hatırlamak” anlamında kullanılmıştır.

6. Uygulama

- a. “alan” kelimesi yan anlamda kullanılmıştır.
- b. Masanın gözünde aradığın her şeyi bulabilirsin.
Bütün gece dağın sırtında konakladık.
Makinenin kolları kırılmış.

Yan anlamda kullanılan altı çizili kelimeler ilk anlamlarıyla bağlantılı olarak zamanla ortaya çıkan ikincil anlamlardır.

7. Uygulama

- a. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır. b. Cevap D seçeneğidir.
- c. • Bu boş işlerle vakit öldürme. boş
• Her zorluğa rağmen ekmeğini taştan çıkarırdı. ekmeğini taştan çıkarmak
• Bu romana bayıldım. bayılmak
• Çocuk soğukkanlılığıyla herkesi hayrete düşürdü. hayrete düşürmek

8. Uygulama

a.

İzlediğimiz oyun üç perdeydi.	perde-tiyatro
Türkçede ekler genellikle büyük ünlü uyumuna uyar.	ek- dil bilim
Derste aç konuunu işledik.	açı-matematik
Öğretmenimiz bitki kökleri getirmemizi istedi.	Kök-biyoloji
Yarım uyak dize sonlarındaki tek ses benzerliğidir.	Uyak-edebiyat

- b. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

9. Uygulama

a.

Nokta	Cümle tamamlandığı için nokta konmuştur.
Virgül	“Edebiyat metinlerinde felsefi bir içerik var mıdır, olabilir mi?” cümlesinde sıralı cümleleri ayırmak için kullanılmıştır.
Soru işareti	“Edebiyat metinlerinde felsefi bir içerik var mıdır, olabilir mi?” cümlesi soru eki içerdiği cümlenin sonuna konmuştur.
Kesme işareti	“Turgenyev’in” örneğinde özel adlara getirilen tamlama eki kesme işaretiyle ayrılmıştır.
Kısa çizgi	“1943-1957” örneğinde arasında, anlamını vermek için sayılar arasında kullanılmıştır.

b.

- Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra **virgül** konur.
- Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için **noktalı virgül** konur.
- Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna **iki nokta** konur.
- Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler **tırnak işareti** içine alınır.

c. Felsefi kelimesinin yazımı doğrudur. Edebi kelimesinin yazımı ise edebî olmalıdır.

ç.

- Çocuğumu parkta göremeyince akılım başımdan gitti. **aklım**
- Türk ve dünya edebiyatının seçkin eserlerini okudukca edebî zevkiniz ve dil beceriniz genişler. **okudukça**
- Tiyatro salonunu dolduran beşyüz kişi oyuncuları sevindirdi. **beş yüz**
- Eski okul arkadaşlarımla saat 2’te balıkhanenin önünde buluştuk. **2’de**

d. Bağlaç olan “de” kendinden önceki kelimedden ayrı yazıldığı için cevap B seçeneğidir.

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
D	A	B	C	A	B	B	B	A	D	D	A	D	A	C

2. ÜNİTE

HİKÂYE

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- 1960 sonrası Türk edebiyatında hikâye türünün gelişimini,
- Küçürek hikâyenin özelliklerini,
- İmla ve noktalama kurallarını metin üzerinde uygulamayı,
- Kelimenin anlam özelliklerini,
- Anlatım tekniklerini kullanarak hikâye yazmayı,
- Hikâye yazarının hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELELER

Hikâye

Küçürek Hikâye

Modernizm

Postmodernizm

Anlatım Teknikleri

Kelimede Anlam

OKUMA

1. Metin

Hazırlık

1. Türk hikâyeciliğinin 1960-1980 arası gelişimi, bu dönemdeki hikâye yazarları ve bunların önemli eserleri hakkında araştırma yapınız. Elde ettiğiniz sonuçları defterinize yazınız.

PORTAKALCI İSMET BEY

Alnımın kabağında, “Aptal” mı yazıyor ne, benim göremediğim ve başkalarının pekiyi gördüğü. Portakalcıları anlatacağım ya hayır canım mağazalarda falan da bazen öyle hat-ta bakkal dükkânlarında. Ben şahsen saygılıyım insanlara, tanımadığım herkese karşı dikkatliyimdir, ilk tanıştığım insanın bir kötü tarafını görünceye kadar onu hemen iyiler hanesine yazarım. Gerçi bende kötüler hanesi pek yoktur ya neyse. Ama bak portakal-cı, İsmet Bey için düşüneceğim bir kolaylık. Hele bi gelsin parasını almaya... Bir ay evvel kapı çalında, ben beşinci katta oturuyorum, neyse, baktım, bir koca naylon torba portakal yüklenmiş bir adam, şu İsmet Bey... İsmi daha sonra öğrendim. İlle satacak portakalları, bir metih bir metih. “Bak, az portakal yok bu torbada,” dedim, “bir de kötü çıkarsa..” Ye-min billâh etti, olmadı, “Kötü çıkarsa, çocuklarıma beddua edersin ablacığım.” dedi.

“Hadi hadi,” dedim, “Hiç çocuklara beddua mı edilmiş...” Yan gözle parmağına baktım, bak bu uyanıklık işte, kendimden memnun kaldım, parmağında yüzük yoktu...

Demek evli bile değil, doğmamış çocuklarına beddua ettirecek!.. Meseleyi çaktığımı belli etmedim... Fiyat sordum, iki bin. Eh bizim manavda da öyle, bu adam hiç değilse kapıma getirdi... “Tart bakalım torbayı.” Cebinden ucu çengelli, irice ve şişko dolmakalem misali bir âlet çıkarıp tarttı; yirmi kilo... Eh verdim kırk bin lirayı, ismini sordum, artık müşterisi olmuştum, on beş yirmi günde bir uğrayacaktı bana. Gülücüklerle kapıyı kapattım...

Doğrusu iyi çıktı portakallar, çoluk çocuk zevkle yedik, hatta benim ortanca pek üşenir portakal kabuğunu soymaya, bu kez hiç mızımızlanmadı, pekâlâ soyup soyup, yedi...

Portakallar bitti, ben o gün manavdan üç kilo mandalina alıp geldim ki eve, kapı çalındı, bu kez tüyü taze bitmiş, on beşlik bir oğlan çocuk. Elinde bir koca torba, sıkma portakal... “A yavrum iyi olurdu ama ben portakalcı İsmet Bey’in müşterisiyim, ondan başkasından almam, çünkü eli kulağındadır, bugün yarın gelir.” dedim.

“Ablacığım,” dedi, neredeyse anneanesi yaşıdayım ya, neyse, “Ben İsmet Bey’in oğluyum, kendisi köye gitti, müşterileri bana ısmarladı.” İlk tanıştığıma, hemen iyi damgası basan ben bile, bir an tereddüt ettim, çocuğa inanmadığımı söyledim. Pek bozuldu, eliyle havada anlaşılmaz bir işaret yapıp: “De he şöyle bir adam di mi bu İsmet Bey, işte ben onun oğluyum, yalan söylüyorsam gözüm çıksın, iki gözüm önüme aksın...” Ben düşündüm, yaşıtları okul talebesi, bu zavallım karda kışta sırtında torba portakal satmakla uğraşıyor, içim pek acıdı. “Hadi,” dedim, “hadi söylediğine inanmadım ama alacağım bu portakalları.” Böylece yalanını yutmadığımı, aslında uyanık olduğumu, beni kandıramayacaklarını bir iyice belirttikten sonra, sordum: “Kaça?” On yedi bin beş yüzmüş, benim elli bini bozamadığı için, beş yüz liramı da veremedi, on sekiz bine aldım sıkma portakalları... İsmi sordum. “Bir daha gelme Muharrem.” deyip kapattım kapıyı.

“İyi, iyi de..” diye düşünüyordum, “şu portakalları kim sıkacak şimdi, iş yine bana kalacak!” Az pişman mı oldum aldığıma ne, işte tam o an kapı çalındı, açtım soğuktan morarmış bir yüz; “Geçen geldim sen yoktun ablacığım, bey de almadı, yine geldim, çünkü sana söz verdim.” dedi. İşte o dakika kıpkırmızı oldum, “Ayol,” dedim, “senin on beş yaşlarında Muharrem diye oğlun yok mu?” Azca alaylı gülümsedi, “A ablacığım, bi bak bana, daha gencim nerden on beş yaşında oğlum olacak, benimki on iki yaşında anca var.” dedi. Meseleyi anlattım. “Sakın kusura kalma ama seni aldatmış o çocuk.” dedi. “Yok,” dedim “aldanmadım da, acıdım hâline, ne de olsa bu kışta kıyamette, kapı kapı dolaşmak, kolay değil...” İsmet Bey, bu sefer esef etti, “cık cık”ladı, başını salladı: “El âlemin küçük (...) acıyorsun da be ablacığım, bu kışta kıyamette diyorsun da, bak ben sırf sana söz verdiğim için ikinci defa çıktım şu merdivenleri, bana hiç acımıyorsun.” dedi, doğru söylüyordu, ne de olsa ben onun müşterisiydim... yarım ağız; “Çocuğun sattıkları sıkımaydı zaten...” dedim.. “Tamam ablacığım bunlar waşington, bunları da al, bak şimdi istemem parasını, (...), sende kalmadı biliyorum, ay başında gelirim ben... “Dur yahu..” dememe kalmadan, yine o dolmakalem tartısını çıkarıp, torbanın ucuna takıverdi, “Yirmi üç kilo, iki bin liradan kırk altı eder, ama ben senden kırk beş alacağım, çünkü ablamsın.” dedi, düşündüm, taksitle bir şey aldım mı, ille fazla para vermek zorunda kalırsın, bu adamcağız, bin lira tenzilât yapıyor, doğrusu kârlıyım... “Olur,” dedim, ay başında uğra, al paranı..” Torbayı

içeri alırken, biraz hafif gibi geldi, yani pek yirmi üç kilo değilmiş gibi... Söylendim kendime; “A kadın, senin elin terazi mi, işte o dolmakalem molma kalem, tarttı. Eli yüzü düzgün bir adam, seni aldatacak değil herhâlde, hem ben onun müşterisiyim!” böyle dedim, mutfağa sürüklediğim torbayı, sıkmaların yanına bıraktım. Derken, şöyle bir baktım, iki koca torba portakal, pek fazla göründü gözüme, Bey kızmasın? Ya bak iyidir Ahmet, iyidir lâkin zarara ziyana pek bozulur. İstemez telef olsun bir şey.. Aldı mı içimi bir endişe... Ne yapsam Yarabbim, saklanıp gizlenecek bir şey değil bu, portakal bu, çürür, bozulur... Önce Muharrem’e, sonra İsmet’e acımanın lüzumu var mıydı, işte yine tatsızlık çıkacak, kadın sen, ona buna merhamet edeceğine, biraz kendine acısına...” Yaa, değil mi ya!

(...) düşündüm, en iyisi, Nermin Hanım’a gidip sorayım, eğer portakala ihtiyaçları varsa, benden alsın, dedim. Nermin Hanım karşı komşum, doğrusu iyidir, sohbetine can dayanmaz, ama biraz... ne bileyim... yani pek akıllı geçinir, şimdi şu benim macerayı baştan sona ona anlatmanın gereği yok. “Komşum alırken, seni de düşündüm.” derim. Öyle de söyledim. Tatlı tatlı güldü. “Sağ olasın benim canım, ama ben dün beş kilo aldım, tombalak bir çocuk getirmişti hani, sana uğramadı mı?”

“Yoo,” dedim, “yoo tombul çocuk uğramadı, ben İsmet Bey’in müşterisiyim!”

“İyi,” dedi, kaçtan alıyorsun?” Soruş tarzında vardı zaten bir bit yeniği, ona ne canım, kaçtan alırsam alayım; söyledim tabii, kahkahayı patlattı: “Ayol komşum, şimdi iki bin liraya portakal mı var, tombul çocuk bana bin beş yüz dedi, tabii pazarlık ettim, bin iki yüze aldım, seni aldatmış bu İsmet Bey!” O dakika, yer yarılrsa, yerin içine girsem razıydım... Çalışmayan kafam bir anda hesabı yaptı, kilo başına tam sekiz yüz lira kaybetmişim, hem de yirmi üç kilo! “Ama benimkiler de waşington, pek güzel.” falan gibi bir şey söyledim, “Wasingtondan başka portakal mı var şimdi, benimkiler de waşington tabii...” dedi, “Sana bir kahve yapayım...” Çıktı odadan... yerimde duramadım, içimde bir sıkıntı.. onların evi caddeye bakar, pencereye yaklaşıp etrafa bir göz atayım dedim... Amanın işte orada, portakalcının küçük kamyoneti, direksiyona bizim İsmet Bey kurulmuş, yan pencerenin önünde duran Muharrem’le tombul bir oğlana karşı apartmanın bir dairesini işaret ediyor. Pencereyi açıp bağırırsam mı, bir anda aklımdan geçerken, adam bastı gaza, sürüp kayboldu... Arkada biri tombul, bir sıksa iki çocuk bıraktı. İkisinin de ellerinde iki koca torba portakal, gülüştüler galiba, itişip kakıştılar, sonra tombulu karşı apartmana girdi, Muharrem, İsmet Bey’in işaret ettiği apartmana doğru yürüdü.

Nermin Hanım içeriye girerken, sanki o da bakıp; her bir şeyi görüp, anlayacakmış gibi, hemen kaçtım pencerenin önünden, koltuğa çöküp, kahvemi aldım... “Acaba” diyordum, hakikaten oğlu mu Muharrem onun, yoksa iş ortağı mı?” O an bundan daha önemli bir mesele yokmuş gibi düşündüm durdum. Derken aklıma, alnımın kabağında, “Aptal” yazıp yazmadığı geldi... Mamafih bir daha uğrayacak o İsmet Bey bana, eli mecbur parasını alacak... Kırk beş bin lirayı, şöyle bir, hani yüksekte, hani aldanmamış edası ile uzatıp artık müşterisi olmadığımı söyleyeceğim, bak o zaman...

Emine İŞINSU, Bir Gece Yıldızlarla

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

el âlem: Herkes, yabancılar.

bit yeniği: Bir işin gizli kalmış kötü ve aksak yanı, kuşkulu bir nokta, kurt yeniği.

Bilgi Kutusu

Okuduğunuz metinde kendi hâlinde, eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşayan bir kadının kapısına gelen bir satıcı tarafından aldatılışı hikâye edilmiştir. İnsanların iyi niyetini kötüye kullanan satıcının elindeki portakalları ahlaki olmayan bir şekilde satması ve sonunda müşterisinin güvenini kaybetmesi ahlaki bir sorun olarak ele alınmıştır.

1960 Sonrası Türk Hikâyesi

Türk hikâyesi, başlangıcından bugüne önemli değişimler ve gelişmeler geçirmiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde, hikâyeciliğimiz hem teknik hem muhteva yönünden gelişmiştir. Bu gelişim süreci 1960 sonrasında da devam etmiştir. Hikâye türünün özellikleri tartışılmış, bu tartışmaların bir sonucu olarak hikâyede kurgu ve içerik bakımından yenilikçi gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemin belirgin özellikleri şunlardır:

- Hikâyeler geleneksel anlatım ve yapı özelliklerinin yerine yeni anlatım teknikleri ve bakış açıları ile kaleme alınmıştır.
- Hikâye türünde eser veren yazar sayısının artması ile hikâye türündeki eserlerde hem konu hem anlayış olarak bir çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Yazarlar ideolojik tavırlarına göre toplumcu gerçekçi, dinî ve millî duyarlılık, bireyin iç dünyasını esas alan vb. farklı anlayışlarla hikâyeler kaleme almışlardır. Hikâyelerde, kahramanlar toplumun farklı kesimlerinden seçilmiştir.
- Hikâyelerde gecekondü bölgelerinde yaşayan insanların sorunları, küçük memurların ve işçilerin yanı sıra 1960'tan sonra artan işsizliğin bir sonucu olarak Almanya'ya giden işçilerimizin yaşantılarından kesitler, kadın sorunları, köyden kente göç, kapitalist yaşamın getirdiği bunalımlar gibi toplumsal sorunlar ele alınmıştır. Adalet Ağaoğlu, Talip Apaydın, Sevgi Soysal, Erdal Öz, Orhan Duru, Tomris Uyar, Nedim Gürsel, Hulki Aktunç, Füzûzan, Demir Özlü, Leyla Erbil, Bekir Yıldız gibi yazarlar toplumcu gerçekçilik anlayışıyla hikâyeler yazmışlardır.
- Bireyin iç dünyasını anlatmayı amaçlayan hikâyeler de kaleme alınmıştır. Bu tür hikâyelerde bunalımlara ve iç çatışmalara yer verilir. Kahramanların iç dünyası, tüm çıplaklığıyla esere yansır. Yazar dış dünyayı olduğu gibi değil, duyumsadığı gibi anlatır.

Anlatımda bilinç akışı, iç çözümleme ve iç monolog teknikleri öne çıkar.

- Leyla Erbil, Sevgi Soysal, Sevim Burak, Mehmet Şeyda gibi yazarlar kadın sorununa değinen yazarlardır. Sanayileşme ve şehirleşme ile değerlerin gittikçe kaybolması varoluşçuluk akımının Türk edebiyatında kendine bir karşılık bulmasına neden olmuştur. Demir Özlü, Ferit Edgü, Oğuz Atay ve Adnan Özyalçınar'ın hikâyelerinde varoluşçuluk akımının etkisi görülür.
- 1960 sonrası edebiyatımızın diğer dönemlerden farklılaşan bir yanı da dinî duyarlığa sahip yazarların ortaya çıkışıdır. Rasim Özdenören, İsmail Kılıoğlu, Durali Yılmaz, Mustafa Kutlu bu anlayışa sahip önemli yazarlardır.
- 1970'li yıllardan itibaren modern hikâyeye birlikte postmodern hikâyeler yazılmaya başlanmıştır. Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Nazlı Eray, Murathan Mungan, Latife Tekin, Bilge Karasu, Pınar Kür, Metin Kaçan, İhsan Oktay Anar, Murat Gülsoy, Sema Kaygusuz, Erendüz Atasü, Müge İplikçi, Küçük İskender gibi yazarlar hikâyelerinde postmodernist eğilimlere yer veren isimler arasında sayılabilir.
- Dönemin önemli diğer hikâyecilerinden bazıları şunlardır: Bilge Karasu, Necati Tosuner, Ferit Edgü, Sevinç Çokum, Muzaffer İzgü, İnci Aral, Gülten Dayıoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray...

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “Portakalcı İsmet Bey” adlı hikâyenin tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Metindeki çatışmaları belirleyiniz.
3. Hikâyenin olay örgüsünü şemalaştırarak defterinize yazınız.
4. Şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyiniz.
5. a. Zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
b. Olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevi belirleyiniz.
6. a. Okuduğunuz metinde anlatıcı kimdir?
b. Hikâyede hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisinin kullanıldığını belirleyiniz.
7. a. Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimleri ve tekniklerinin kullanıldığını belirleyiniz?
b. Belirlediğiniz anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevini belirleyiniz.
8. Yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
9. Metindeki açık ve örtük iletileri metne dayanarak/gerekçelendirerek açıklayınız.
10. Metindeki millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal öğeleri belirleyiniz.

11. Okuduğunuz metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımaları-nı değerlendiriniz.
12. “Merhametten maraz doğar.” sözünü okuduğunuz metinden hareketle yorumlayınız.
13. Satıcının portakallarını satmak için müşterisini kandırmasını dürüstlük açısından değerlendiriniz.

Biyografi

Emine Işınsu (1938-...)

Kars'ta doğdu. Ankara Kolejni bitirdi. Yükseköğrenimini yarıda bıraktı. Gazetecilik yaptı. “Hisar” dergisinde yayımladığı şiir ve hikâyeleriyle tanındı. Hikâye, tiyatro ve roman türlerinde eserler verdi. Küçük Dünya, Sancı, Cambaz adlı romanları ile ödüller aldı.

Eserleri: İki Nokta, Küçük Dünya, Azap Toprakları, Ak Topraklar, Tutsak, Sancı, Çiçekler Büyür, Cambaz, Cumhuriyet Türküsü, Kaf Dağı'nın Ardında, Alpaslan, Atlı Karınca...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisi “1960 sonrası Türk hikâyeciliği” için söylenemez?

- A) Hikâye türü hem teknik hem içerik (muhteva) yönünden gelişmiştir.
- B) Hikâyede kurgu ve içerik bakımından yenilikçi gelişmeler yaşanmıştır.
- C) Hikâye türünde eser veren yazar sayısı artmıştır.
- D) Hikâyelerde, kahramanlar sadece kırsal kesimlerden seçilmiştir.

Çözüm: A, B ve C seçeneklerinde dile getirilen yargılar 1960 sonrası Türk hikâyeciliğinde görülen özelliklerdir. Hikâyelerde kahramanlar sadece kırsal kesimden değil, toplumun her kesiminden seçilmiştir. **Cevap D seçeneğidir.**

1. Uygulama

a. Aşağıdaki yazarlardan hangisinin eserlerinde varoluşçuluk akımının etkisi görülmez?

A) Demir Özlü	B) Ferit Edgü
C) Oğuz Atay	D) Hulki Aktunç

b. Aşağıdakilerden hangisi toplumcu gerçekçi yazarlardan biri değildir?

A) Adalet Ağaoğlu	B) Tomris Uyar
C) Rasim Özdenören	D) Bekir Yıldız

2. Metin

Hazırlık

1. Karısı ve küçük kızıyla birlikte lunaparka giden orta yaşlarda bir adamın yerine kendinizi koyarak lunaparkta nasıl zaman geçirebileceğinizi hayal ediniz.
2. Modernleşen Türkiye’de 1980 sonrası yaşanan toplumsal değişimin edebî eserlere nasıl yansıdığını araştırınız.
3. Modernist ve postmodernist sanat anlayışlarını araştırınız. Elde ettiğiniz sonuçlardan hareketle bu anlayışlarla yazılmış eserlerin ortak özelliklerini defterinize yazınız.

BU BÖYLEDİR

(Kasabaya Atatürk Parkı ve onun da içine bir lunapark açılmıştır. Süleyman Koç, karısı ve kızı bu lunaparka giderler.)

(...)

Lunapark parlıyor.

Kendinden gayrı her şeyi karartarak. Neonlarını florasanlarını salgılıyor üzerimize. Onun rengine boyanıyoruz. Yeşil yeşil bakarken birden kıpkızıl ateşte yanıyoruz. Sonra yine mor, yine mor. Her yerden seçiliyor. Sesi her yere ulaşıyor. Ovalarda, dağ tepelerinde yankılanıyor. Nereye bakarsak, nereden bakarsak hep o. Ona dönsek de yüzümüzü, dönmsek de, yanımızda, çevremizde.

Bir yere gidemem.

Lunapark, bahçe sinemaları ile yan yana yaşıyor. Kabuklu yemiş ve Zeki Müren. Yazlar hep böyle. Bir camgöbeği yeşil etek ile kaplı.

Derken Kambur Hafız minareye çıkıyor. Ben muhasebe çalışıyorum. Bozkırın ortasında, koltuğumun altında İngilizce lügatler. Atatürk Parkı yeni tanzim ediliyor. Bir karış boyunda çamlar dikiliyor. Ortaya oval bir havuz. Kafeterya. Sonunda tahta sıralar da geliyor. Erkek Sanat Mektebinin öğrencileri yapmış. Üzerlerinde bir bankanın adı var.

Ne zaman o tahta sıralara oturdum?

Ne zaman o bankanın adına sırtımı verdim?

— Ama babaaa...

— Efendim!...

— Hani çarpışan otolara binecektik?

— Olur kızım, binelim.

Lakin önce şu tavşanı temizleyelim.

Atalım, vuralım, devirelim, kâm alalım dünyadan.

Lunaparka geldiğimiz belli olsun. Adım. Süleyman Koç.

7.62 mm çapında, 25 mm mesafeden, yatarak destekli, başlı daire hedefine üç atım atacağım. Üçü de üç santimlik şablon içine girerse, görevimi yapmış olurum komutanım.

Adın ne senin? Süleyman Koç.

Tek dersten kaldım efendim, felsefeden. Bu felsefe yüzünden hayatım kaydı. Oysa yazılıdan geçmişim. Yazılıyı veremeyenleri sözlüye almıyorlar. Haziranda mezun olacaktım. Tek felsefe, o da sözlü.

Yazları çalışıyorum. 91 lira, 75 kuruşluk emekli maaşı bir dul kadın ile dört yetimine yetmiyor. Tuğla ocaklarında çocuk ellerim kanıyor. Kan, kırmızı tuğla tozuna bulanıyor. İncecik kollarım, bileklerim. Gıdasızım, güçsüzüm, ama direniyorum, pişiyorum. Burası hayat mektebi. Okusam. Sağ Sahil Sulama Projesi'nde görev alsam.

Güneş hep böyle tepede, maviliklerin ortasında. Kara-kavruk bir yüzüm var. Güneşe karşı kısılmaktan göz bitimlerinde karışık, yamuk çizgiler.

İş ertesi ırmağa koşardım, yorgunluğumu serin sulara bırakırdım.

Ta uzaklardan, sulama kanallarının kenarında kurulmuş tahta barakalardan, akşamın alacasında tepelerden, pancar tarlalarından, ağılardan, yaylacı çadırlarından görünürdü Lunapark.

Esintiye kapılan müzik dalga dalga gelirdi.

Yeni bir gömlek giyebilsem.

Yanımdaki adam attığını vuruyor.

Gariban bir ördek yakalamış. Boynunun renkli pulları solmuş, bakışları kaymış, kanatları yoluk bir ördek. Havalanmaya kalmadan.

Güm. Paaat. (...)

Bir kez de ben vursam.

Devirsem şu tavşanı.

Şu kıllı adam gibi, kıllı bir kahkaha patlatsam.

(...)

Kızım elimi çekiştiriyor. Annesinin donuk, boşluğa bakan bakışları, başörtüsünün boğazını sıkan düğümü, İçimi sızlatan iskarpinleri.

- Neye geldik sanki...
- Efendim!..
- Neye geldik diyorum. Keşke evde televizyon seyretseydik.
- Televizyon seyretmekle, bunun ne farkı var?
- Çok farkı var.
- Hem kız istedi, kaç gündür istiyor.
- Amaaan...

(...)

Az sonra galiba dondurma alacağım.

Kızımla birlikte çarpışan otolara bineceğim. Zinnure bizi öteden kederle seyredecek. Lunaparkın cıvıltısı iğneleyip duracak zavallıyı. Ah Süleyman ah. Sen o duvarın üzerinden hiç inmeyecektin, Minareden yıldızları seyredecektin. Ehl-i tarik bir yorgancı ustası ne güzel. Dükkânın bir köşesinde ıtırlar, fesleğenler. Ama bir yorgancı çırağının asfalta belenmiş sokaklarda, blok apartman önlerinde, minareleri görünmez olmuş şehirlerde esamesi mi okunur?

Bu çocuğu ziyan edeceksin Müzeyyen. Ya!... öyle ağabey, ne yaparsın. Gelsin benim mağazada çalışsın. Olur ağabey çalışsın...

Tahsilin ticarete yeri yok.

Yok ağabey.

Baksana memleketin zenginlerine. Bakıyorum ağabey...

Gelsin çalışsın. Hem çalışsın, hem okusun. Hafızlığını da arada tamamlayıversin. Yapar, yapar, zeki çocuk...

Kapının arkasında bir çift lâstik ayakkabı, Dışarıda yağmur. Cılız gövdeye bol gelen eşofmanlar. Toprak saha ıslanmış, meşin yuvarlak çamura bulanıp ağırlaşmış. Korner

atıyorum, bütün gücümle vuruyorum topa. Yine de on sekizin üzerine düşüremiyorum. Futbol ağır spor, iyi beslenmek gerek. Güçlü kaslar, bacaklar. Hafız adam top oynar mı?

Rafet dayı gülüyor. Altın dişleri parlıyor gülerken.

— Şiiiişt, Süleyman... Süleyman...

— Efendim dayı!

— Gel bakayım buraya.

Tezgâhın arkasından camlı bölmeye geçiyorum.

Karanfil kokusunun tütünle karıştığı odaya.

— Nasıl, alıştın mı?

— Eeeee, şey...

— İstersen seni bizim muhasebecinin yanına vereyim. Tezgâhtarlıktan iyidir.

— Olur dayı...

Mağazanın tahta zemini. Sulanıp süpürülen önü. Tahta alçak iskemleler. Dut ağacı. “Süleyman oğlum, bi koşu camiye kadar gidiver, şu testiye şadırvandan doldur getir”. Hafız Yaşar onu mutlaka görürdü. Gözlüklerinin üzerinden bakar gülümserdi. “Rafet dayın iyidir Süleyman. Serttir biraz, çalıştırır adamı, ezer. Ama sık dişini, geçim zor.”

Sıkıyorum Hafız amca sıkıyorum. O gün bugün.

İşte uçan sandalyeler dönmeye başlıyor, işte hızlanıyor ve yüreğimi havalandırıyor, işte açılıyor, açılıyor. Sonuna kadar, en sonuna kadar. Hani beş yaşındaki bebeye sorarsın, anneni ne kadar seviyorsun diye, bebe kollarını açar, açar, buuu kadar diye.

Bu kadar. Yavaşlayacak, duracak. Binenler incekler. Bu defa başkaları binecek.

Sanki çırak olmuşum, sanki şadırvan, sanki ev almışım, sanki felsefe.

Bir kere de ben vursam.

Devirsem şu tavşanı.

Diye diye çıkıp gideceğiz, şu Lunapark'tan.

Bu böyledir. Çünkü geldik. Yani Atatürk Parkı'ndaki sıralara oturduk. Yani semaverler kaynadı. Yani muhasebe öğrendim ve banka memuru oldum.

Mustafa KUTLU, Bu Böyledir

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

ehl-i tarik: Tarikata girmiş olan kimse veya kimseler, derviş.

esame: Adlar, isimler.

kâm almak: Güzel vakit geçirmek, istediği gibi eğlenmek.

Bilgi Kutusu

1980 Sonrası Türk Hikâyesi

1980’li yıllar Türkiye’de önemli siyasi ve toplumsal olayların yaşandığı bir dönemdir. Bu olayların sonuçları diğer alanları etkilediği gibi Türk hikâyeciliğini de derinden etkilemiştir. 1980 sonrası Türk hikâyeciliğinde bir taraftan gelenek devam ederken diğer taraftan yeni arayışlar görülür. Bu dönem hikâyesinde yazarlar ortak bir sanat anlayışıyla değil bireysel olarak hareket etmişlerdir.

Bu dönemin belirgin özellikleri şunlardır:

- Toplumsal konulardan çok bireysel konular işlenmiştir.
- Hikâyelerde farklı kurgu teknikleri denenmeye başlanmıştır.
- Yazarlar postmodernizmin anlatım imkânlarından yararlanmışlardır.
- Hikâyelerde imgesel bir dil kullanılır.
- Anlatımda “ben-yazar” anlatıcı öne çıkar.
- Hikâyelerde bireyin toplumsal ilişkileri çevresinden soyutlanarak gösterilir.

1980’den önceki kuşaklardan gelen hikâye yazarlarının yanı sıra Murathan Mungan, Cemil Kavukçu, Özcan Karabulut, Jale Sancar, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy, Murat Yalçın, Yekta Kopan, Nalan Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz, Müge İplikçi, Nazan Bekiroğlu, Hüseyin Su, Seyit Göktepe, Cemal Şakar gibi yeni yazarlar da dil ve anlatım biçimi, konu ve kurgu bakımından özgün eserler verirler.

Mustafa Kutlu, hikâyelerinde tema olarak genellikle modernleşen Türkiye’deki toplumsal değişim ve dönüşüm süreci ile bu sürecin bireyler üzerindeki etkilerini ele almıştır. Mustafa Kutlu’nun bu temayı ele aldığı eserlerinden biri de “Bu Böyledir” adlı hikâyesidir. Yazar, Süleyman adlı kahramanının ailesiyle birlikte gittiği lunapark üzerinden bu değişim ve dönüşüm sürecini anlatır. Mustafa Kutlu, “Bu Böyledir” adlı hikâyesinde bilinç akışı, iç konuşma (iç monolog), diyalog, metinlerarasılık, geriye dönüş, özetleme gibi modern/postmodern anlatım tekniklerinden yararlanarak çoklu anlam katmanları oluşturmuştur. Hikâyede yaşanan olayları hikâyenin ana kahramanı Süleyman Koç’un gözüyle anlatmayı tercih eder. Ana kahraman Süleyman’ın öğrencilik günleri, çocukluk, askerlik, dayısının dükkânında tezgâhtarlık ve evlilik günleri hikâyede lunapark sembolü ile bir gecelik olay zamanına, sığdırılır. Bunlar, Kutlu’nun kullandığı bilinç akışı ve iç konuşma yöntemi ile okura sezdirilir.

Bilinç akışı tekniği, kahramanın zihninden geçenleri, olduğu gibi aktarma çabasıdır. Bu teknikte amaç bireyin iç dünyasında şekillenen duygu ve düşüncelerin doğal olarak yansıtılmasıdır. Yazar, Süleyman’ın hayatına ilişkin birtakım bilgileri içeren parça parça düşünceleri bilinç akışı tekniği ile sunar. Bu açıdan bakınca Kutlu’nun, çoğu zaman yarım bırakılmış cümleleri, çağrışımlarla okur zihninde bir bütün hâline gelir. Rastgele dizilmiş gibi görünen ifadeler okurun gayretiyle anlamsal bir düzene girer.

İç konuşma okuyucuyu, kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya getiren bir yöntemdir. Yöntemin uygulandığı bölümlerde anlatıcının varlığı ortadan kalkar. Bu tekniğin kullanıldığı eserlerde dil, konuşma diline daha yakındır.

Mustafa Kutlu, hikâyesinde dramatik, bilinç akışı ve iç konuşma tekniklerini kullanarak kişilerin fiziksel özelliklerini, iç dünyalarını, sosyal durumlarını ve kişisel özelliklerini tanıtmıştır. Kahramanların iç konuşmalarıyla kimi zaman modern hayat karşısında arada kalan insanlara yönelik ironik bir anlatım oluşturmuştur. Yazar, metinlerarasılık ile “Atalım, vuralım, devirelim, kâm alalım dünyadan.” cümlesiyle Nedim’in şiirindeki “Gülelim, oynayalım kâm alalım dünyadan” dizesine gönderme yapmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “Bu çocuğu ziyan edeceksin Müzeyyen.” cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını metinden hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.
2. “Bu Böyledir” adlı hikâyenin tema ve konusunu belirleyiniz.
3. Hikâyedeki temel çatışma ve ona bağlı diğer çatışmaları (fiziksel, psikolojik, toplumsal, kültürel, kavramsal vb.) belirleyiniz. Bu çatışmaların kahramanlar üzerindeki etkisini açıklayınız.
4. Olay örgüsünü belirleyerek zaman çizelgesiyle şemalaştırınız.
5. Hikâyenin şahıs kadrosunda yer alan kişilerin özelliklerini belirleyiniz. Bu kişilerin Süleyman Koç’un hayatında nasıl bir yere sahip olduğunu açıklayınız.
6. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
7. Okuduğunuz metinde, modernleşen toplumda bireyin değişimi üzerinde durulmuştur. Bu değişimin hikâyenin ana kahramanı Süleyman Koç’un üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu belirleyiniz.
8. Anlatıcı; söz konusu olay ya da durumu gören, duyan, hisseden, yaşayan, konuşan, tanıtan ve hikâyeyi anlatan kişidir. Yazar, “Bu Böyledir” adlı hikâyesinde “Ben” anlatıcıya ve “kahraman bakış açısı”na yer vermiştir. Yazarın hikâyesinde bu anlatıcı ve bakış açısını tercih etmesi, metnin anlamını nasıl etkilemiştir? Metinden örneklerle açıklayınız.
9. Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimlerinin ve tekniklerinin metne katkısını açıklayınız.
10. Yazara özgü dil ve anlatım özellikleri belirleyerek metinden yazarın üslubunu gösteren cümlelere örnekler veriniz.
11. Hikâyenin ana kahramanı “Lakin önce şu tavşanı temizleyelim..” sözü ile hayatında ne gibi değişimler yapmak istemektedir? Bu arzusunun sebebi nedir?
12. Okuduğunuz metindeki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal öğeleri belirleyiniz.

Biyografi

Mustafa Kutlu (1947-...)

Erzincan'da doğdu. Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan sonra çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı.

Mustafa Kutlu hikâyelerinde genellikle gerçek hayatta yaşanan olay ve durumlardan hareketle “toplum sorunları”nı ele alır. Gelenekten ve modern/postmodern anlatım tekniklerinden yararlanır. “Uzun Hikâye” isimli eseri 2012 yılında Osman Sınay’ın yönetmenliğinde beyaz perdeye aktarılmış ve büyük ilgi görmüştür.

Eserleri: Ortadaki Adam, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Bu Böyledir, Hüznün ve Tesadüf, Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Hayat Güzeldir, Şehir Mektupları...

2. Uygulama

- Okuduğunuz hikâyenin tür, biçim, içerik bakımından 1980 sonrası Türk hikâyeciliğindeki hangi eğilime uygun yazıldığı söylenebilir? Metnin özelliklerini ve yazarın edebî kişiliğini düşünerek belirleyiniz.
- Günümüz toplumlarında tüketim, en önemli amaçlardan biri hâline gelmiştir. Özellikle kitle iletişim araçlarındaki programlar ve reklamlar aracılığıyla insanlar tüketime özendirilmektedir. Mustafa Kutlu'nun bu hikâyesinde Süleyman Koç adlı kahraman lunaparkın renkli dünyasında sürekli, tavşanı vurmaya ister. Yazar onun üzerinden tüketim toplumunun her şeye sahip olma isteğini dolaylı olarak eleştirir. Kendi hayatınız veya çevrenizdeki olay ve durumlarla metnin kurmaca dünyasını karşılaştırarak tüketim toplumunun bireyler üzerindeki etkisini düşününüz. Çevrenizde bu durumla ilgili farkındalık oluşturmaya çalışınız.
- 1980 sonrasında Türk edebiyatında hikâye türünde dil ve anlatım biçimi, konu ve kurgu bakımından özgün eserler veren yeni yazarlar kimlerdir?

KÜÇÜREK HİKÂYE ÖRNEKLERİ

ADLAR

Sonunda, ben de babamın yaşına vardım.

Şimdi, onun, niçin insanlardan çok kuşlarla ilgilendiğini anlar gibiyim. Ne var ki benim ne kapanım var ne de öksem; ne ağım var; ne de kafesim. Ne de kuşlarla ilgili bilgim, gözlemim, deneyimim.

Bu bahar günlerinde, her sabah, gün doğarken bahçedeki çama tüneyen bir kuş ötüyor. Ama ben, onun bir ispinoz mu, florya mı, iskete mi, saka mı yoksa bir bülbül mü olduğunu bilmiyorum.

Bana babamdan miras yalnızca adlar kaldı. Ne kanat, ne tüy, ne de kuş sesi.

İnsan olana bu kadarı da yeter, diyeceksin.

Doğru. Eğer geçim derdi olmasaydı.

Ferit Edgü, Toplu Öyküler

Sıkıntı verici bir film görmüş, eve dönüyordum hızlı hızlı. Sokak sessizdi, ıssızdı. İle-ride bir adam vardı. Bir apartmana bakarak, “Saat on ikiye beş var!” diye bağırdı. Birilerini uyarıyor sanmıştım. Oysa adam yürümeye başlamıştı ve sesini dört bir yana yönelterek uyarısını sürdürüyordu. “Saat on ikiye beş var!” Sürekli, “Saat on ikiye beş var!” Üç beş pencere daha kararmıştı.

Hulki Aktunç, Toplu Öyküler 1

Bilgi Kutusu

Küçürek (Minimal) Hikâye

Resim, sinema gibi sanat dallarında ortaya çıkan minimal yaklaşım, hikâye türünü etkilemiştir. Bu etkileşimin bir sonucu olarak 20. yüzyılın sonlarında küçürek hikâye ortaya çıkmıştır. Küçürek hikâye, hikâyenin bir alt türüdür.

Küçürek hikâyeler az sayıda kelimeyle oluşturulan, yoğun anlatıma sahip hikâyelerdir. Türk edebiyatında küçürek hikâyenin öncü isimlerinden Ferit Edgü, bu tür hikâyeleri “yalnızca bir ânın saptaması olan öykücükler” olarak niteler. Bu tür hikâyelerde ele alınan durumun en çarpıcı, en can alıcı noktası üzerinde durulur. Küçürek hikâyeler küçük hacimli olduğu için kişi, zaman, mekân gibi unsurları sınırlı bir şekilde yer alır. Kısalık, yoğunluk ve imgesel anlatım bu tür öykülerin en belirgin özellikleridir. Bu bakımdan dil ve anlatımı şiirseldir. Anlatımdan çok sezdirmeye dayanan bu hikâyeler çok anlamlı, çağrışıma açık metinlerdir.

Dil Bilgisi

B. Kelimeler Arasındaki Anlam İlişkileri

B. 1. Eş Anlamlı Kelimeler

Yazılışları farklı, anlamları aynı olan kelimelerdir. Bu tür kelimeler birbirlerinin yerine tutabilir. Eş anlamlı kelimelerin birisi genelde yabancı kökenlidir. Örneğin kıymet-değer, cevap-yanıt, sene-yıl eş anlamlı kelimelerdir.

Uyarı: Bazı durumlarda eş anlamlı kelimeler birbirinin yerine kullanılamaz.

Örnek:

“Ak akçe kara gün içindir.” cümlesinde kara kelimesi yerine siyah kelimesi kullanılamaz.

3. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin anlamdaşını karşlarına yazınız.

Atatürk Parkı yeni <u>tanzim</u> ediliyor.	
Atalım, vuralım, devirelim, <u>kâm alalım</u> dünyadan.	

4. Uygulama

Aşağıdaki kelimeleri eş anlamlılarıyla eşleştiriniz.

Hafıza	Hikâye	Kanıt	Öykü
Batı	Abide	Pinti	Us
Akıl	Cimri	Şekil	Anıt
Biçim	Delil	Bellek	Garp

B. 2. Yakın Anlamlı Kelimeler

Yazılışı farklı olan, anlamdaş gibi görüldüğü hâlde aralarında anlam farkı bulunan kelimelerdir. Bunlar çoğunlukla Türkçe kelimelerdir. Örneğin göndermek-yollamak, bezmek-bıkmak-usanmak, dilemek-istemek, çevirmek-döndürmek, söylemek-demek-konuşmak, bakmak-seyretmek yakın anlamlı kelimelerdir.

Uyarı: Yakın anlamlılıkta çoğu zaman kelimenin cümledeki kullanımı belirleyicidir.

Örnek:

“Babası ortalığı derledi, topladı.” cümlesinde altı çizili kelimeler anlamca birbirine yakındır.

5. Uygulama

Toplantıda iş birliği yapılmasına karar verildi.

Görüşmelerden sonuç alınamadı.

“Sonuç” ve “karar” kelimeleri arasında nasıl bir anlam ilişkisi olduğunu inceleyiniz.

B. 3. Zıt Anlamlı Kelimeler

Anlamca birbirinin karşıtı olan kelimelerdir. Bu tür kelimeler iki zıt noktayı belirtir. Örneğin siyah-beyaz, uzun-kısa, aşağı-yukarı, ileri-geri, var-yok, gelmek-gitmek **zıt anlamlı kelimelerdir**.

Uyarı: Tüm kelimelerin zıt anlamlısı yoktur. Bir kelimenin olumsuzluğu, karşıtı değildir.

Örnek:

“Yeni bir gömlek giyebilsem.” cümlesinde altı çizili kelimenin karşıt anlamlısı “eski” kelimesidir.

Uyarı: Kelimeler arasındaki karşıtlık cümledeki kullanıma göre değişir. “Doğru” kelimesinin zıt anlamlısı bir cümlede “eğri” olurken, bir diğerinde “yanlış” olabilir.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki ikilemeyi oluşturan kelimeler arasında farklı bir anlam ilişkisi vardır?

A) Yalan yanlış bilgilerle insanları yönlendirmeyiniz.

- B) Memlekete sağ salim vardık.
 C) Aradan aşağı yukarı on yıl geçti.
 D) Gelenek göreneklerine bağlı biriydi.

Çözüm: A, B, D seçeneklerindeki ikilemeleri oluşturan kelimeler yakın anlamlıdır. C seçeneğindeki “aşağı yukarı” ikilemesini oluşturan kelimeler zıt anlamlıdır. **Cevap C seçeneğidir.**

6. Uygulama

“Cılız gövdeye bol gelen eşofmanlar...” cümlesinde altı çizili kelimenin zıt anlamlısı “gürbüz”dür. **Siz de aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını karşılarına yazınız.**

Oysa yazılıdan <u>geçmiştim</u>
Baksana memleketin <u>zenginlerine</u>
Kapının arkasında bir <u>çift</u> lâstik ayakkabı.
Tezgâhtarlıktan <u>iyidir</u>

B. 4. Eş Sesli Kelimeler

Yazılışı ve okunuşu aynı olduğu hâlde anlamları farklı olan kelimelerdir. Bunlar yalın hâlde olabildikleri gibi ek almış hâlde de olabilirler. Bu kelimelerin anlamları arasında hiçbir ilgi yoktur.

- Devirsem şu tavşanı. (Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek, yatay duruma getirmek.)
 - Devir çok değişti. (Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası.)
- Bu cümlelerde altı çizili kelimeler eş sesli kelimelerdir.

7. Uygulama

Güneş hep böyle tepede, maviliklerin ortasında. Karakavruk bir yüzüm var. Güneşe karşı kısılmaktan göz bitimlerinde karışık, yamuk çizgiler.

Bu cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisinin eş seslisi vardır?

- A) Güneş B) Tepe C) Orta D) Yüz

Çözümlü Örnek Soru

“Yazları çalışıyorum.”, “Bütün söylenenleri yazdım.” cümlelerindeki “yaz” kelimeleri arasında ses bakımından bir benzeşme, anlam bakımından bir ayırım vardır.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde böyle bir benzeşme ve ayırma uygun bir kelime kullanılmıştır?

- A) Bu ev, bize babamdan miras kaldı. B) Mehmet, işe hemen girişti.
C) Bu çiçeğin kökü evin temeline kadar gidiyor. D) Ne olursa olsun, hep gülerdi.

Çözüm: Verilen cümlelerde “yaz” kelimeleri eş sesli olarak kullanılmıştır. D seçeneğindeki “gül” kelimesi de eş seslilik özelliği gösterir. **Cevap D seçeneğidir.**

B. 5. Nicel ve Nitel Anlamlı Kelimeler

Varlıkların sayılabilen, ölçülebilen, azalıp çoğalabilen özelliklerini gösteren kelimelere nicel anlamlı; varlıkların nasıl olduğunu, niteliğini gösteren kelimelere “nitel anlamlı” kelimeler denir.

Örnek:

Bir karış boyunda çamlar dikiliyor.

Elinde ağır bir valizle güç bela yürüyordu.

Yukarıdaki örneklerde altı çizili yazılan kelimeler ölçülebilir özellikleri gösterdiği için nicel anlamlıdır.

Örnek:

Ortaya oval bir havuz.

Ne zaman o tahta sıralara oturdum?

Yukarıdaki örneklerde altı çizili kelimeler ölçülemeyen özellikleri, nitelikleri ifade ettiği için nitel anlamlıdır.

Uyarı: Kelimeler cümle içindeki kullanımına göre bazen nicel bazen de nitel anlamlı olabilir.

8. Uygulama

“Kapının arkasında bir çift lastik ayakkabı, dışarıda yağmur. Cılız gövdeye bol gelen eşofmanlar. Toprak saha ıslanmış, meşin yuvarlak çamura bulanıp ağırlaşmış. Korner atıyorum, bütün gücümle vuruyorum topa. Yine de on sekizin üzerine düşüremiyorum. Futbol ağır spor, iyi beslenmek gerek. Güçlü kaslar, bacaklar...”

Bu parçadaki kelimeleri nicelik/nitelik bakımından inceleyiniz. Elde ettiğiniz sonuçları verilen tabloya yazınız.

Nicel Anlamalı Kelimeler	Nitel Anlamalı Kelimeler

9. Uygulama

- Nasıl, alıştın mı?
 - Eeeee, şey...
 - İstersen seni bizim muhasebecinin yanına vereyim. Tezgâhtarlıktan iyidir.
- Bu parçada üç noktanın kullanış gerekçesini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

.....

10. Uygulama

Aşağıdaki parçadaki yazımı yanlış kelimeleri belirleyerek bunların doğru yazımlarını karşlarına yazınız.

Fiyat sordum, ikibin. Eh bizim manavdada öyle, bu adam hiç değilse kapıma getirdi...

“Tart bakalım torbayı.” Cebinden ucu çengelli, irice ve şişko dolma kalem misali bir alet çıkarıp tarttı; yirmi kilo... Eh verdim kırk bin lirayı, ismini sordum, artık müşterisi olmuşum, on beş yirmi günde bir uğrayıcaktı bana. Gülücüklerle kapıyı kapattım...

Yazım yanlış olan kelimeler	Kelimelerin doğru yazımı
.....
.....
.....
.....

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazacağınız hikâyelerin konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitesini belirledikten sonra hikâyenizin konusuyla ilgili hazırlık yapınız. Yazı planını çıkarınız. Hikâyenizin olay örgüsünü serim- düğüm- çözüm bölümlerine dikkat ederek yazınız. Başlıkla beraber epigraf kullanmak okurların dikkatini çekebilir. Hikâye türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazmaya gayret ediniz.

Öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimlerinin yanı sıra incelediğiniz hikâyelerde bulunan tekniklerden en az ikisini kullanmaya çalışınız. Anlatımınızın açık, akıcı, duru ve yalın olmasına dikkat ediniz. Basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksilteli, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapılarını/türlerini kullanınız. Farklı cümle yapılarına ve türlerine yer vermeniz hikâyenize canlılık katacaktır.

Yazdığınız metni dil bilgisi, yazım ve noktalama bakımından gözden geçiriniz. Yazınızın okunaklı olmasına dikkat ediniz ve sayfa düzenini gözden geçiriniz. Yazdığınız hikâyeleri başkalarıyla paylaşınız.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Hikâye Yazma Planı	
Hazırlık	Konu ve temayı belirleme Kişileri ve metindeki işlevlerini belirleme
Planlama	Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleme Mekânı ve zamanı belirleme Anlatıcı ve bakış açısını belirleme
Taslak metin oluşturma	Plan doğrultusunda metni yazma Anlatım biçimleri ve tekniklerinden yararlanma
Metni düzeltme ve geliştirme	Metin tutarlılığını değerlendirme Anlatım bozukluklarını düzeltme Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme
Yazılan metni paylaşma	Metni, sosyal çevre ya da ağlarda paylaşma.

a. Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak bir deftere ya da dosya kâğıdına incelediğiniz hikâyelerde bulunan tekniklerden en az ikisini kullanarak bir hikâye yazınız.

b. Bir küçürek hikâye yazınız.

Yazdığınız hikâyeleri çevrenizdeki kişilerle paylaşınız. Her yazının hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğu olduğunu unutmayınız. Hikâyelerinizi kitabın sonundaki “Ek-1: Yazma Öz Değerlendirme Formu”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM**A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma**

Sunumunuzun konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirleyerek konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapınız. Sunumunuzda kullanacağınız konuşma metnini planlayınız. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları ile konuşmanızda yararlanacağınız görsel ve işitsel araçları hazırlayınız. Konuşma metninizden hareketle sunu hazırlayarak konuşma provası yapınız. Sunum anında boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşunuz. Başarılı ve etkili bir sunum için konuşurken nefes almak amacıyla sözün anlamına uygun duraklamalar yapınız, gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız. Beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanan konuşmacılar dinleyicileri her zaman etkiler. Dinleyici ile göz teması kurmak, heyecanını kontrol etmek, dış görünümünü ve kıyafetini konuşma yapacağı ortama göre ayarlamak önemlidir.

Konuşmaya etkili bir başlangıç yapılması ve konuşmanın içeriğinin deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir, fıkra, söz sanatları, istatistiklerden yararlanma vb. unsurlarla zenginleştirilebilmesi de konuşmacının amacının gerçekleşmesinde önemlidir. Konuşmacı önemli noktaları vurgulamak ve dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için çeşitli geçiş ifadeleri (bundan dolayı, özellikle, kısacası vb.) kullanabilir. Konuşmanızın genel iletisini, konuşmanın sonunda da vurgulayınız. Sürenizi verimli kullanmaya dikkat ediniz.

B. Sözlü İletişim Uygulamaları

Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız. Konuşmanızı kitabın sonundaki “Ek-2: Konuşma Öz Değerlendirme Formu”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

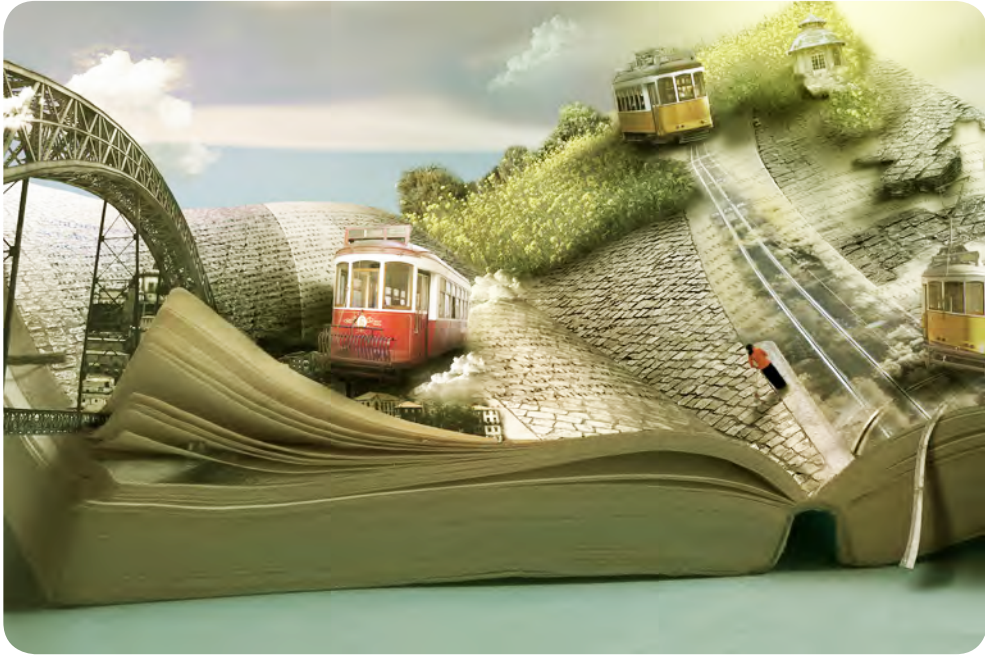
ÖZET

Türk hikâyesi, 1960 sonrasında kurgu ve içerik bakımından önemli değişimler ve gelişmeler geçirmiştir.

Hikâye bağımsız bir yazı türü olarak daha çok ilgi görmeye başlamıştır.

Yazılan hikâyelerde geleneksel anlatım ve yapı özelliklerinin yerine yeni anlatım teknikleri ve bakış açıları görülür.

Hikâye türünde eser veren yazar sayısının artması ile hikâye türündeki eserlerde hem konu hem anlayış olarak bir çeşitlilik görülür.

Yazarlar ideolojik tavırlarına göre toplumcu gerçekçi, dinî duyarlılık, bireyin iç dünyasını esas alan vb. farklı anlayışlarla hikâyeler yazmıştır.

Varoluşçuluk akımı hikâyecileri etkilemiştir.

Hikâyelerde, kahramanlar toplumun farklı kesimlerinden seçilmiştir.

Hikâyelerde toplumsal sorunların yanı sıra dinî ve millî duyarlılıklar ile bireysel sorunlar ele alınmıştır.

1980 ve 1990'lı yıllardan itibaren siyasal gelişmeler sanatçıları toplumsal konulardan uzaklaştırarak daha çok bireysel temalara yöneltmiştir.

Anlatımda “ben-yazar” anlatıcı öne çıkmıştır.

Bu dönemin yazarları postmodernizmin metinlerarasılık vb. anlatım tekniklerinden yararlanmışlardır. Yazarlar postmodernizmin etkisiyle eserlerinde destan, halk hikâyeleri ve masal gibi türlerden farklı şekillerde yararlanmışlardır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. “Unutmadım seni”.

Katran rengi suyun kıyısında oturmuş kente bakıyorum. Sebze artıkları, muz, portakal, mandalina kabukları yüzüyor suda. Karaköy Balık Pazarı her zamanki gibi kalabalık. Ellerinde filelerle Köprü’ye doğru akıyor insanlar. Filelerin içi tıka basa dolu. Mevsim sebzeleri, kese kâğıtlarının içinde belli belirsiz peynir, turşu, pastırma, kuruyemiş, naylon torbalarda balıklar. Satıcılar bağıriyor alışveriş hızlandıkça kanlı balık başları düşüyor suya.

Bu parçada aşağıdaki hikâye unsurlarından hangisine yer verilmemiştir?

- A) Mekân B) Zaman C) Olay D) Şahıs

2. Birinci Dünya Savaşı’nda yapılmış dolap, odada çok yer tutuyor. Kapaklarının cilaları aşınmış. Dolabın durumu uygunsuz. Oturmalıklar köşeli. Eski çağlardan kalmış; küflü, eskimiş çay bardakları sararmış pembeleriyle oradalar.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kişileştirmeye başvurulmuştur. B) Betimlemeden yararlanılmıştır.
C) Anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır. D) Kurallı cümlelere yer verilmiştir.

3. Sanayileşme ve şehirleşme sonucu değerlerin gittikçe kaybolmasıyla Türk edebiyatında yabancılaşma, yalnızlık, umutsuzluk, bunalım gibi temalar daha çok işlenmeye başlamıştır. Bu temalarla birlikte ----- akımı da etkili olmaya başlamıştır. Demir Özlü, Ferit Edgü, Oğuz Atay ve Adnan Özyalçın’ın hikâyelerinde bu akımının etkisi açıkça görülür.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Varoluşçuluk (egzistansiyalizm) B) Gerçekçilik (realizm)
C) Coşumculuk (romantizm) D) Gerçeküstücülük (surrealizm)

4. Savaşlar çocukları büyütür, dedi yaşlı kadın, buruşuk ağzının kenarındaki tükürükleri silerken. “Babalarının mezarları başında ağlayan adamlar görürsen şaşırma, yaşları büyüktür babalarından...” bu sözler, örümcek ağına takılmış bir sinek oldu, salındı kafasının köşesinde.

Bu parçanın anlatımıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Öyküleyici anlatım kullanılmıştır. B) Yoğun bir anlatıma sahiptir.
C) I. kişili anlatım kullanılmıştır. D) Şiirsel bir anlatım söz konudur.

5. Aşağıdaki ifadelerden hangisi 1980 sonrası Türk hikâyeciliği için söylenemez?
- A) Toplumsal konulardan uzaklaşmıştır.
 B) Hikâyelerde farklı kurgu teknikleri denenmiştir.
 C) Postmodernizmin anlatım tekniklerinden yararlanılmıştır.
 D) Hikâye yazarları arasında ortak bir sanat anlayışı gelişmiştir.
6. Bireyin iç dünyasını anlatan hikâyelerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
- A) Kahramanların iç dünyası, tüm çıplaklığıyla esere yansır.
 B) Bunalımlara ve iç çatışmalara yer verilir.
 C) Anlatımda realist bir bakış açısı öne çıkar.
 D) Yazarlar dış dünyayı duyumsadığı gibi anlatır.
7. Aşağıdakilerden hangisi Türk hikâyesinde görülen gelişmelerden biri değildir?
- A) Hikâye türünde eser veren yazar sayısı artmıştır.
 B) Yazarlar sadece bireyin iç dünyasına yönelmişlerdir.
 C) Hikâyeler içerik yönünden çeşitlenmiştir.
 D) Yeni anlatım teknikleri ve bakış açıları kullanılmıştır.
8. Gecekondularda yaşayan insanların sorunları, küçük memurların ve işçilerin yanı sıra 1960'tan sonra artan işsizliğin bir sonucu olarak Almanya'ya giden işçilerin yaşantılarından kesitler, kadın sorunu, köyden kente göç gibi sorunlar toplumcu gerçekçilik anlayışıyla ele alınmıştır.
- Aşağıdaki hangisi bu (toplumcu gerçekçi) anlayışla eser veren sanatçılardan biri değildir?**
- A) Adalet Ağaoğlu
 B) Oğuz Atay
 C) Talip Apaydın
 D) Tomris Uyar
9. Tam o zaman, aramızdan birinin (kimdi?) kalkıp Nereye gidiyoruz? demesiyle. Hiçbirimiz nereye gittiğimizi bilmiyorduk.
- Bu parçanın anlatımında hâkim olan bakış açısı aşağıdakilerden hangisidir?**
- A) Kahraman bakış açısı
 B) Gözlemci bakış açısı
 C) Hâkim bakış açısı
 D) Hâkim bakış açısı ile gözlemci bakış açısı

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir. b. Cevap C seçeneğidir.

2. Uygulama

- a. Okuduğunuz hikâye dinî duyarlılıkla yazılmıştır. Yazar modern hikâye tekniklerinin yanı sıra postmodern hikâye anlatım tekniklerini de kullanmıştır.
- b. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
- c. 1980 sonrasında Türk edebiyatında hikâye türünde dil ve anlatım biçimi, konu ve kurgu bakımından özgün eserler veren yeni yazarlardan bazıları şunlardır: Murathan Mungan, Cemil Kavukçu, Özcan Karabulut, Jale Sancar, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy, Murat Yalçın, Yekta Kopan, Nalan Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz, Müge İplikçi, Nazan Bekiroğlu, Hüseyin Su, Seyit Göktepe, Cemal Şakar.

3. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin anlamdaşı (eş anlamlısı) şunlardır:

	Anlamdaşı
a. Atatürk Parkı yeni <u>tanzim ediliyor</u>	düzenlemek
b. Atalım, vuralım, devirelim, <u>kâm alalım</u> dünyadan.	zevk almak

4. Uygulama

Aşağıdaki kelimeleri eş anlamlılarıyla eşleştiriniz.

Hafıza-Bellek	Hikâye-Öykü
Batı-Garp	Abide-Anıt
Akıl-Us	Biçim-Şekil
Cimri-Pinti	Delil-Kanıt

5. Uygulama

“Sonuç” ve “karar” kelimeleri arasında yakın anlamlılık ilişkisi vardır.

6. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlıları şunlardır:

Oysa yazılıdan <u>geçmiştim</u> .	kalmak
Baksana memleketin <u>zenginlerine</u> .	yoksul

Kapının arkasında bir <u>çift</u> lastik ayakkabı.	tek
Tezgâhtarlıktan <u>iyidir</u> .	kötü

7. Uygulama

“Yüz” kelimesi eş seslidir. Cevap D seçeneğidir.

8. Uygulama

Parçadaki kelimeler nicelik/nitelik bakımından şöyledir:

Nicel Anlamalı Kelimeler	Nitel Anlamalı Kelimeler
Bir çift	cılız gövdeye bol gelen toprak güçlü...

9. Uygulama

Cümle anlatım olarak tamamlanmadığı için kullanılmıştır.

10. Uygulama

Aşağıdaki parçada yazımı yanlış kelimeleri belirleyerek bunların doğru yazımlarını karşılıklarına yazınız.

Fiyat sordum, ikibin. Eh bizim manavdada öyle, bu adam hiç değilse kapıma getirdi...

“Tart bakalım torbayı.” Cebinden ucu çengelli, irice ve şişko dolma kalem misali bir alet çıkarıp tarttı; yirmi kilo... Eh verdim kırk bin lirayı, ismini sordum, artık müşterisi olmuşum, on beş yirmi günde bir uğrayıcaktı bana. Gülücüklerle kapıyı kapattım...

Yazım yanlış olan kelimeler	Kelimelerin doğru yazımı
ikibin	iki bin
manavdada	manavda da
dolma kalem	dolmakalem
uğrıyacaktı	uğrayacaktı

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9
B	A	A	C	D	C	B	B	B

3. ÜNİTE

ŞİİR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin özelliklerini,
- Cumhuriyet Dönemi'ndeki şiir anlayışlarını,
- İmla ve noktalama kurallarını metin üzerinde uygulamayı,
- Kelimenin anlam özelliklerini öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELEER

Saf Şiir

Toplumcu Gerçekçi Şiir

Millî Edebiyat

Garip Akımı

İkinci Yeni

Halk Şiiri

Şiirde Ahenk

Şiirde Yapı

Kelimede Anlam

OKUMA

1. Metin

Hazırlık

- Öz (saf) şiir anlayışının genel özelliklerini ve Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerini belirleyiniz. Elde ettiğiniz bilgileri defterinize not alınız.

OTUZ BEŞ YAŞ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
 Dante gibi ortasındayız ömrün.
 Delikanlı çağımızdaki cevher,
 Yalvarmak, yakarmak nafîle bugün,
 Gözünün yaşına bakmadan gider.
 Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
 Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
 Ya gözler altındaki mor halkalar?
 Neden böyle düşman görünürsünüz,
 Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?
 Zamanla nasıl değişiyor insan!
 Hangi resmime baksam ben değilim:
 Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
 Bu güler yüzlü adam ben değilim;
 Yalandır kaygısız olduğum yalan.
 Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
 Hatırası bile yabancı gelir.
 Hayata beraber başladığımız
 Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
 Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
 Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
 Su insanı boğar, ateş yakarmış!
 Her doğan günün bir dert olduğunu,
 İnsan bu yaşa gelince anlarmış.
 Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
 Her yıl biraz daha benimsediğim.
 Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
 Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
 Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar?
 Neylersin ölüm herkesin başında.
 Uyudun uyanamadın olacak.
 Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
 Bir namazlık saltanatın olacak.
 Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı TARANCI

Otuz Beş Yaş

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

cevher: Bir şeyin özü, maya, gevher.

Musalla taşı: Cenaze namazı kılınmak için üstüne tabut konulan masa biçiminde yüksekçe taş.

tarumar: Dağınık, karışık, perişan.

Bilgi Kutusu

Cahit Sıtkı Tarancı, herhangi bir edebî topluluğa katılmadan duru ve temiz bir Türkçeyle eserler vermiştir. Batı, halk ve divan edebiyatlarından aldığı unsurlarla şiirde yeni bir terkibe ulaşmış ve saf şiir anlayışının güzel örneklerini vermiştir.

Okuduğunuz şiir, Cahit Sıtkı'nın olgunluk dönemi ürünlerini içeren "Otuz Beş Yaş" adlı kitabından alınmıştır. Otuz beş dizeden oluşan bu şiir, otuz beş yaşındaki bir insanın yaşama sevgisi ile ölüm karşısında duyduğu derin korku ve endişeyi yansıtmaktadır. Cahit Sıtkı, bu şiirini İtalyan şair Dante'den ilham alarak yazmıştır. Dante'nin "İlahi Komedya"sı "Hayat yolunun ortasında kendimi karanlık bir ormanda buldum." diye başlar. Cahit Sıtkı da otuz beş yaşı hayat yolunun yarısı olarak düşünür; "Delikanlı çağımızdaki cevher" in yavaş yavaş kaybolduğunu, ölümün yaklaştığını belirtir.

Saf Şiir

En eski edebî türlerden biri olan şiirin günümüze kadar farklı tanımları yapılmıştır. Yüzyıllar boyunca işlev açısından da "toplum için sanat" anlayışıyla, sosyal hayata fayda sağlayacak bir araç gibi kabul görmüştür. 19. yüzyıl Fransız sembolist şairlerinin "Şiir kendisi için vardır." anlayışını geliştirmeleri; şiiri düzyazıdan ayrı bir zeminde, musiki ile iç içe değerlendirme imkânı sağlamıştır. Saf şiir, her türlü ideolojik söylem ve sosyal kaygıdan uzak, "sanat için sanat" anlayışıyla güzellik duygusuna ulaşmak amacıyla ortaya çıkan bir anlayıştır. Bu anlayışa göre bir sanat eserinin tek amacı vardır, o da güzeli ifade etmektir.

Saf şiir anlayışını benimseyen şairlerde "şiirin düşüncelerden çok kelimelerle yazılması gerektiği" inancı hâkimdir. Bu şairler, şiirde mısra yapısına ve kelime seçimine büyük önem vermişler, dil ve söyleyiş güzelliğini her şeyin üstünde tutmuşlardır. İyi ve güzel eserler vermek için, biçim ve ahenk açısından mükemmel bir forma ulaşmaya çalışmışlardır. Bunu başarmak için kimi zaman bir şiir üzerinde uzun yıllar çalışmışlardır. İçerik olarak insanın iç dünyasına, ruhunun derinliklerine yönelmişler; insanı en ince ayrıntısıyla ve bütün derinliğiyle anlatmayı amaçlamışlardır. Ayrıca mitolojiyi, tarihi ve tabiatı konu olarak ele almışlardır.

Türk edebiyatında saf şiir anlayışı özellikle Fransız edebiyatından Paul Valery (Pol Valeri), Stephan Mallarme (Stefan Malermö), Paul Verlaine (Pol Verleyn), Arthur Rimbaud (Artur Rimbo) gibi şairlerin ileri sürdüğü görüşler üzerine inşa edilmiştir. Şiirde

şekil, mısra, kelime seçimindeki titizlik ve anlam gibi konularda ortaya konulan fikirlerin zamanla olgunlaşması saf şiiri şekillendirmiştir. Modern Türk şiirinde Yahya Kemal ve Ahmet Haşim bu anlayışın ilk örneklerini vermişlerdir. Yahya Kemal “deruni ahenk”, Ahmet Haşim ise “musiki ile söz arasında sözden ziyade musikiye yakın” ifadeleriyle saf şiir anlayışlarını ortaya koymuşlardır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Özdemir Asaf, Fazıl Hüsni Dağlarca ve Ziya Osman Saba saf şiirin önemli temsilcileridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Cahit Sıtkı, ölüm korkusu karşısında yaşama sevincini, korku ve endişesini işlemiştir. Buna göre saf şiir anlayışındaki şairlerin eserlerinde bireysel temaları mı yoksa sosyal konuları mı işlediğini okuduğunuz şiirden hareketle belirleyiniz.
2. Şiirde konuşan şair değil kurgusal bir kişilik/varlık olan söyleyicidir. Söyleyici nasıl bir ruh hâline sahiptir? Onu bu duyguya iten temel sebep ne olabilir?
3. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
4. Bir şiirin nazım biçimi belirlenirken nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü gibi özelliklerinin; nazım türü belirlenirken içeriğin (konu, tema vb.) esas alınır. Buna göre “Otuz Beş Yaş” şiiri hangi nazım biçimi ve nazım türüyle yazılmıştır?
5. Okuduğunuz şiirdeki imgeleri belirleyerek bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
6. Aşağıda I. sütunda verilen dizeleri II. sütundaki edebî sanatlarla örnekteki gibi eşleştiriniz.

Dizeler	Edebî Sanatlar
Dante gibi ortasındayız ömrün	Tecahüliarîf
Delikanlı çağımızdaki cevher	İstiare
Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?	Telmih
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?	İstiare
Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar	İstifham

7. Şiirde geçen millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal öğeleri belirleyerek söyleyicinin hayata bakışını değerlendiriniz.
8. Şiirde hangi edebî akımın etkisi açıkça görülmektedir? Bu akımın özelliklerini defterinize yazınız.
9. “Zaman, gençlik, ölüm, yaşama sevinci, yalnızlık, korku ve endişe” kelimelerinden hareketle şiiri yorumlayınız.
10. Şiirde tabiat ile insan ömrü arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?
11. Yunus Emre ve diğer mutasavvıflara göre ölüm “İlahi bir vuslat”tır. Şairin ölüm karşısındaki tavrını bu anlayışla karşılaştırınız.

12. Cahit Sıtkı'nın bu şiirle katıldığı yarışmada birincilik kazanması onun yurt çapında şöhret olmasını sağlar. Sizce "Otuz Beş Yaş" şiirinin bu kadar beğenilmesini ve yarışmada birincilik kazanmasını sağlayan özelliği nedir?
13. Türk edebiyatında saf şiir anlayışının önemli temsilcilerini aşağıya yazınız.

Biyografi

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956)

Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Saint Joseph (Sen Josef) ve Galatasaray Lisele-
rinde tamamladı. Mülkiye Mektebinde ve Paris Siyasal Bilgiler Fakültesinde okudu.

Çeşitli dergilerde çıkan ilk şiirleri, temiz dili ve yeni buluşlarıyla dönemin edebiyat çevrelerinde ilgi uyandırdı. Şiirlerinde Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Nazım Hikmet ve Ahmet Kutsi gibi Türk şairlerin yanı sıra Baudelaire (Bodler) ve Verlaine (Verlen) gibi Fransız şairlerin de etkileri görülür. Cahit Sıtkı'ya göre şiir, "Kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır." Şiirlerini saf şiir anlayışına bağlı olarak kaleme almıştır. Söyleyiş, bakımından kusursuz bir şiir dili oluşturmayı amaçlamıştır. "Otuz Beş Yaş" şiiriyle bir yarışmada birincilik ödülü almıştır.

Eserleri: Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası, Ziya'ya Mektuplar, Gün Eksilmesin Pencereden.

1. Uygulama

- a. Gaiplerden bir ses geldi: Bu adam

Gezdirdin boşluğu ense kökünde!

Ve uçtu tepemden birdenbire dam.

Gök devrildi, künde üstüne künde...

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Saf şiir anlayışına göre yazılmıştır. B) Estetik kaygı gözetilerek yazılmıştır.
C) Söyleyiş güzelliğine dikkat edilmiştir. D) Toplumsal bir sorun dile getirilmiştir.

- b. Aşağıdaki sanatçılardan hangisi saf şiir anlayışının temsilcilerinden biri **değildir**?

- A) Ahmet Muhip Dıranas B) Behçet Necatigil
C) Asaf Halet Çelebi D) Faruk Nafiz Çamlıbel

- c. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

- Türk edebiyatında saf şiirin ilk örnekleri ve tarafından verilmiştir.
- Saf şiir anlayışının ortaya çıkışında akımının izleri görülür.

2. Metin

Hazırlık

1. Günümüzde insanlığın yaşadığı büyük sorunlar nelerdir?
2. Daha güzel, adil, eşit ve yaşanabilir bir dünya için neler yapılabilir? Önerilerinizi bir kısa video çekerek arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Sizce sanatçıların içinde yaşadıkları topluma ve insanlığa karşı sorumlulukları var mıdır? Niçin?

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
Şosede yayan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık.

Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor.

Nazım Hikmet RAN, Yeni Şiirler

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

mevki: Bazı ulaşım araçlarında yolculara veya tiyatro, sinema vb. yerlerde seyircilere sağlanan konfora ve bilet ücretlerine göre düzenlenmiş yer.

şose: Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol.

Bilgi Kutusu

Nazım Hikmet, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1958 yılında yazdığı bu şiirinde insanlığın geldiği durumu farklı açılardan dile getirmektedir. “Büyük İnsanlık” şiirinde dünyanın dört bir yanında alın teriyle çalışan ve üreten insanların içinde bulunduğu her bakımdan kötü hâlini betimlemektedir.

Şair, dünyadaki adaletsiz gelir dağılımını eleştirel bir bakış açısıyla ele alır. Dünyada emekçi insanların ekmek, pirinç, şeker, kumaş, kitap gibi ürünleri üretmesine karşı bunlardan yoksun olduklarına, hayatlarını kötü şartlarda sürdürdüklerine dikkat çeker. Şair, “ama umudu var büyük insanlığın/umutsuz yaşanmıyor.” dizeleriyle geleceğin her şeye rağmen güzel günler getireceğine dair eksilmeyen umudunu dile getirir. Şairin şiirde; daha eşitlikçi, daha paylaşımcı, daha adil ve daha güzel bir dünya düzeninin kurulacağına dair umudunun olduğu görülür.

Cumhuriyet Sonrası (1923-1960) Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirindeki eğilimlerden biri toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışıdır. Türk edebiyatında ilk olarak Nazım Hikmet,ERCÜMENT Behzat Lav ve İlhami Bekir Tez'in şiirlerinde görülür. Özellikle Nazım Hikmet'in açtığı yolda 1930'lerden itibaren toplumcu gerçekçi anlayış Türk edebiyatında yaygınlaşmaya başlar. Bu yıllarda sanat yapıtını ortaya çıkaran sebepler ile halk ve sanat arasındaki ilişkiler üzerinde durulur, halka uzak ve onun sorunlarına eğilmeyen sanatın gerçek bir sanat olamayacağı savunulur. “İşçilerin ve emekçilerin şairi olduğunu” söyleyen Nazım Hikmet'e göre sanat, toplumsal şartların belirlediği bir üretim biçimidir. Serbest nazımla yazdığı şiirlerle hem kendisinden sonra gelen kuşağı hem de 1960 sonrası Türk şiirini etkilemiştir.

Serbest nazım, vezin ve kafiye kurallarını dikkate almayan ve bu unsurlara bağlı olmadan yazılan şiir tarzıdır. Türk edebiyatında Nazım Hikmet ve ERCÜMENT Behzat Lav'ın şiirleri ile yaygın şekilde kullanılmaya başlamış, daha sonra Orhan Veli ve arkadaşlarının başlattığı “I. Yeni” akımıyla Türk şiirinde hâkim tarz hâline gelmiştir.

Türk edebiyatında “1940 Kuşağı” olarak adlandırılan Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir, Enver Gökçe, Mehmet Başaran, Cahit Irgat, Rifat Ilgaz, Ahmet Arif, Attilâ İlhan, Arif Damar, Şükran Kurdakul, Ceyhun Atuf Kansu toplumcu şiire yön vermişlerdir. Bu şairler genellikle serbest nazımla şiirlerini kaleme almışlardır. Serbest şiiri, söyleyecekleri şeylere daha yatkın düştüğü ve aradıkları ses tonuna onda ulaşabildikleri için seçmişlerdir. Onların Türk şiirine getirmek istediklerini sadece şekle bağlı değişikliklerle sınırlı değildir. Bu

şairler dünyaya farklı bir açıdan bakmayı ve sanatı kent soyluların tekelinden çıkarmayı hedeflemişlerdir.

İkinci Yeni şiirinin öne çıktığı 1950’lerde Toplumcu gerçekçi şiir, geri planda kalır gibi olsa da Türkiye’deki siyasi ve toplumsal gelişmelere paralel olarak 1960’lardan 1980’e kadar etkili olmuştur. Toplumcu gerçekçi şairlerin ortak özellikleri şunlardır:

- Şiirde biçimden çok içeriğe önem vermişlerdir.
- Serbest nazımla şiirlerini yazmışlardır.
- “Toplum için sanat” ilkesiyle eserlerini vermişlerdir.
- Yoksulluk, halkın sömürülüşü ve emperyalizm karşıtlığı, özgürlük isteği ve barış özlemi gibi temaları ele almışlardır.
- Şairler, ideolojilerini şiirlerine yansıtmıştır.
- Şairler daha çok söylev üslubuna benzer bir tonda, yüksek sesle ve marş olarak okunmaya uygun şiirler üretmişlerdir.
- Gelecekçilik (fütürizm) akımından etkilenmişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “Büyük İnsanlık” şiiri dört birimden oluşmaktadır. Bu birimleri açıklayarak şiirin temasını aşağıdaki tabloya yazınız.

Birimler	Açıklama
1. birim	
2. birim	
3. birim	
4. birim	
Şiirin teması	

2. Şiirde, “büyük insanlık” diye nitelenen emekçilerin, yoksul insanların hayatı nasıl betimlenmiştir?
3. Söyleyici, dile getirdiği sorunları hangi yönden ele almıştır?
4. Okuduğunuz şiirden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?
 - A) Dünyada birçok insanın üçüncü sınıf bir hayat yaşadığı
 - B) İnsanların açlığa ve yoksulluğa mahkûm edildiği
 - C) Yoksul insanların barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları
 - D) İnsanlar arasında adil ve eşit bir paylaşım olduğu
5. “Umut, fakirin ekmeğidir.” sözünü şiirle ilişkilendirerek yorumlayınız.
6. Toplumcu gerçekçi şiir anlayışının “Büyük İnsanlık” şiirine yansımalarını değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
8. Serbest nazmın özelliklerini okuduğunuz şiirden hareketle belirleyerek defterinize yazınız.
9. Okuduğunuz şiirin konusuna göre türü nedir?
10. Söyleyicinin hayalinde canlandırdığı; yoksulluğun olmadığı; adil, eşitlikçi ve paylaşımcı bir dünya düzeninin kurulabilmesi sizce mümkün müdür? Niçin?
11. Nazım Hikmet'in dünya görüşü ile "Büyük İnsanlık" şiiri arasında nasıl bir ilişki vardır?
12. Şiirde geçen sosyal öğeleri, adalet değeri açısından değerlendiriniz. Şiirde dile getirilen sorunları önleme adına içinde yaşadığınız toplumda hangi kurumların, geleneklerin ve değerlerin olduğunu araştırınız.

Biyografi

Nazım Hikmet Ran (1902-1963)

Çağdaş Türk şiirinin en önemli şairlerinden olan Nazım Hikmet, Selanik'te doğmuştur. 1921'de Moskova'ya gitmiş ve burada sosyoloji ve sanat tarihi okumuştur. Moskova'da fütürizm (gelecekçilik) akımıyla tanışmış ve özellikle Mayakovski'den etkilenmiştir. Türk dilinin zengin ses sisteminden ve ses uyumlarından yararlanarak Türk şiirine serbest nazmı getirmiştir. Öz, biçim ve tema bakımından yeni şiirleriyle serbest nazımla toplumcu gerçekçi şiirin ilk örneklerini vermiştir.

Şiirlerinde, hayat, ölüm, adalet, barış, kadın, çocuk, aşk, vatan ve insan sevgisi gibi temaları ele almıştır. Şiir dışında roman, tiyatro, masal, mektup gibi türlerde eserler vermiştir. Kendisinden sonra gelen pek çok sanatçıyı etkilemiştir. Şiirleri elliyi aşkın dile çevrilmiştir.

Eserleri: Güneşi İçenlerin Türküsü, 835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, 1+1=Bir, Sesini Kaybeden Şehir, Benerci Kendini Niçin Öldürdü?, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Memleketimden İnsan Manzaraları...

2. Uygulama

- a. Aşağıdaki şairlerden hangisi toplumcu gerçekçi şiir anlayışıyla eser **vermemiştir**?
A) Attilâ İlhan B) Rıfat Ilgaz C) Cahit Irgat D) Asaf Halet Çelebi
- b. Türk şiirinde toplumcu gerçekçiliğin ve serbest nazmın ortaya çıkmasında öncülük yapan Nazım Hikmet, aşağıdaki edebî akımların hangisinden etkilenmiştir?
A) Klasisizm B) Fütürizm C) Romantizm D) Sembolizm
- c. Aşağıdaki cümlede boş bırakılan yeri uygun ifadelerle tamamlayınız.
• Toplumcu gerçekçi sanatçılar "....." ilkesiyle eserlerini vermişlerdir.

3. Metin

Hazırlık

1. Arif Nihat Asya'ya neden "Bayrak Şairi" denildiğini araştırınız.
2. "Fetih 1453" filmini izleyiniz.

FETİH MARŞI

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;

Dağlardan çektiriler, kalyonlar çekilecek...

Kelpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!

Yürü: hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?

Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden...

Senin de destanını okuyalım ezberden...

Haberin yok gibidir taşıdığın değerden...

Elde sensin, dilde sen; gönüldeyin baştasın...

Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Yüzüne çarpmak gerek zamanenin fendini!

Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini!

Küçük görme, hor görme -delikanlım- kendini!

Şu kırık âbideyi yükseltecek taştasın;

Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bu kitaplar Fatih'tir, Selim'dir, Süleyman'dır;

Şu mihrap Sinanüddin, şu minare Sinan'dır;

Haydi artık, uyuyan destanını uyandır!

Bilmem, neden gündelik işlerle telaştasın...

Kızım, sen de Fatih'ler doğuracak yaştasın!

Delikanlım, işaret aldığın gün atandan

Yürüyeceksin... millet yürüyecek arkandan!

Sana selam getirdim Ulubatlı Hasan'dan...

Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın;

Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bırak; bozuk saatler yalan, yanlış işlesin!

Çelebiler çekilip haremlerde kışlasın!

Yürü aslanım, fetih hazırlığı başlasın...

Yürü, -hâlâ- ne diye, kendinle savaştasın?

Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

bent: Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set.

çektiri: Yelkenleri olmakla birlikte kürekle de yol alan eski zaman gemisi.

fent: Düzen, hile.

mihrap: Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

Bilgi Kutusu

Arif Nihat Asya, Cumhuriyet sonrası Türk şiirinde Millî Edebiyat çizgisini devam ettiren şairlerin başında gelir. Millî konulardaki duyarlılığı nedeniyle çoğu şiirinde vatanseverlik ve millî değerlere bağlılığı konu edinir. Onun için “bayrak”, bağımsızlığın sembolü olarak vazgeçilmez bir unsurdur. Onun şiirlerinde vatan ve bayrak sevgisi gerçek ifadesini bulmuştur. Bu yüzden “Arif Nihat Asya” denilince çoğu insanın aklına “Bayrak” şiiri gelir. Okuduğunuz “Fetih Marşı” adlı şiirde geçen Fatih Sultan Mehmet övgüsü ve gençliğe öğütleri birçok insanın hafızasında yer edinmiştir.

Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir

Türk edebiyatında II. Meşrutiyetin ilanından sonra Genç Kalemler dergisi etrafında bir araya gelen Ali Canip, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp gibi sanatçıların çabalarıyla Millî Edebiyat anlayışı ortaya çıkar. Türkçülük ve milliyetçilik akımları etrafında meydana gelen bu edebiyat anlayışı dilde sadeleşme (millî dil), hece ölçüsünü kullanma (millî vezin), Anadolu insanının sorunlarını dile getirme (millî konular) anlayışına dayanmaktadır.

Millî Edebiyat anlayışı 1910'ların başlarından 1920'lerin ortalarına kadar en yoğun dönemini yaşamış olmakla birlikte Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında da İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet'in ilanından sonra sanatçılar; Anadolu'ya, halk kültürüne ve folkloruna yönelmişler; bu anlayışla birçok eser kaleme almışlardır. Millî Edebiyat anlayışını Cumhuriyet Dönemi'nde devam ettiren yazarlardan bazıları şunlardır: Faruk Nafiz'in başını çektiği “Beş Hececiler”, Ahmet Kutsi Tecer, Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Kemalettin Kamu, Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, Mithat Cemal Kuntay, Ömer Bedrettin Uşaklı, Zeki Ömer Defne, Şükufe Nihal Başar, Necmettin Halil Onan... Bu sanatçılar, bir edebî topluluk oluşturma-

miş ancak işledikleri temalar, kullandıkları dil ve kullandıkları nazım biçimleri açısından benzer şiirler yazmışlardır. Dilin sadeleşmesinde ve hece ölçüsünün yaygınlaşmasında Türk edebiyatına önemli katkılar yapan bu sanatçılar millî konuları sanatçı duyarlılığı içinde işleyerek ortaya koymuşlardır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Millî Edebiyat zevk ve anlayışını devam ettiren şairlerin ortak özellikleri şunlardır:

- Milliyetçilik ve Türkçülük akımından etkilenmişlerdir.
- Memleket sevgisi, yurt güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik gibi temaları işlemişlerdir.
- Halk şiirinin imkânlarından yararlanarak modern şiirler yazmışlardır.
- Hece ölçüsünü esas almışlardır.
- Sade bir dille yazmışlar, mahallî söyleyişlere yer vermişlerdir.
- Şiirlerinde söylev tarzı bir eda vardır.
- Şiirleri lirik olduğu kadar didaktik özellik gösterir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.
2. Söyleyici, kime seslenmektedir? Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
3. Okuduğunuz şiirde sizi en çok etkileyen birim ya da dize hangisidir? Şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyerek şiiri yorumlayınız.

Açık iletiler	Örtük iletiler	Yorumum

4. “Fetih Marşı” şiiri, millî ölçümüz olan hece ölçüsü ile yazılmıştır. Hece ölçüsü, dize-lerdeki hece sayısının birbirine eşitliğine dayanır. Buna göre şiirin ölçüsünü ilk bendi üzerinde gösteriniz.

5. Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden...

Senin de destanını okuyalım ezberden...

Haberin yok gibidir taşıdığı değerden...

Yukarıdaki bendin uyağı ve redifi sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A) -e yarım uyak / -rden redif

B) -erd zengin uyak, -en redif

C) - er tam uyak, -den redif

D) - er tunç uyak, -den

6. Okuduğunuz şiirin konusuna göre türü epik şiirdir. Epik şiirin özelliklerini şiirden hareketle defterinize yazınız.
7. “Fetih Marşı” şiirindeki edebî sanatlarla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?
- A) “Kerpetenlerle surun dişleri sökülecek” dizesinde sur, insana benzetilerek kişileştirme (teşhis) yapılmıştır.
- B) “Yürü, hâlâ ne diye oyunda oynaştasın?” dizesinde istifham (soru sorma) sanatı vardır.
- C) “Bu kitaplar Fatih’tir, Selim’dür, Süleyman’dır” dizesinde benzetme sanatı (teşbih) yapılmıştır.
- D) “Delikanlım, işaret aldığın gün atandan” dizesinde herkesçe bilinen, geçmişteki bir olay anımsatılmıştır (telmih).
8. “Fetih Marşı” şiiri ile “Büyük İnsanlık” şiirini karşılaştırarak Millî Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şairler ile toplumcu gerçekçi şairlerin farklarını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Arif Nihat Asya’nın halk şiiri geleneğinden hangi yönlerden yararlandığını okuduğunuz şiirden hareketle belirleyiniz.
10. Arif Nihat Asya, hangi duygularla bu şiiri yazmıştır? Şairin edebî kişiliğinin oluşmasında hangi fikir akımının etkisi olduğunu metinden hareketle belirleyiniz.
11. Şiirde geçen millî ve manevi değerleri belirleyiniz. Bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir şiir yazarak yakın çevrenizin beğenisine sununuz.

Biyografi

Arif Nihat Asya (1904-1975)

İstanbul’da doğdu. Kastamonu Lisesini ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunu bitirdi. 23 yıl öğretmen olarak çeşitli illerde görev yaptı. Bir dönem milletvekilliği yaptı. Çeşitli gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı.

“Bayrak Şairi” olarak ünlenmiştir. Biçim güzelliğinden çok içeriğe önem vermiş; şiirlerinde vatan, yiğitlik, tarih bilinci, yurt güzellikleri, din, tasavvuf, aşk temalarını işlemiştir. Şiirlerini aruz ölçüsü, hece ölçüsü ve serbest ölçüyle yazmıştır. Halk ve divan edebiyatı

nazım şekilleriyle kaleme aldığı şiirlerinin yanında serbest nazmı kullandığı şiirleri de vardır. Şiirlerinde Türkçülük akımının etkisi görülür. Coşkulu bir söyleyişle şiirlerini kaleme almıştır.

Eserleri: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Kubbe-i Hadra, Rubâiyyat-ı Arif, Kökler ve Dallar, Dualar ve Âminler, Emzikler, Ses ve Toprak, Aynalarda Kalanlar, Kıbrıs Rubailer, Yastığının Rüyası, Ayetler...

3. Uygulama

Aşağıdaki şiirlerin saf, toplumcu gerçekçi ve Millî Edebiyat şiir anlayışlarından hangisiyle yazıldığını noktalı yerlere yazınız.

Şiirler	Şiir Anlayışı
a. Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı, Bir dakika araba yerinde durakladı. Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar, Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar... Gidiyordum, gurbeti gönlümle duya duya, Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya
b. Uzun bir uykudan kalkıp bir sabah, Baktım ki yepyeni odamda eşya. Çocukluk evim bu değildi... Eyvah! Gördüğüm, değildi bildiğim dünya!
c. Geniş, siyah gölgesi hayatımı kaplayan, Tepemde kanat germiş bir kartaldır yalnızlık. Kalp çarpıntılarıyla günleri hesaplayan Bir benim, benim olan bir masaldır yalnızlık.
ç. Meydanda bir kalabalık vardı, kardaşım, uyy... aman kalabalık!! Rüzgârlı bir orman gibi uğuldardı, kardaşım, bu yaman kalabalık. Kalkütalı tornacılar, Keşmirli dokumacılar, Bombay gemicileri, yetmiş yedi denizin getirdiği kum gibi insan var.

4. Metin

Hazırlık

1. 20. yüzyılda yaşanan büyük savaşlarda milyonlarca insanın ölmesi, insanlığın savunduğu değerlerin giderek yozlaşması ve toplumlarda manevi anlamda çöküşün yaşanması dünyada toplumsal buhranlara yol açmıştır. Özellikle, II. Dünya Savaşı yıllarında tüm dünyada umutlar iyice tükenmiş, savaşa katılsın veya katılmasın hemen hemen bütün ülkeler bu savaştan etkilenmiştir. Bu koşulların Garipçilerin şiir anlayışının oluşmasında etkisi olduğu söylenebilir mi? Araştırınız.

GALATA KÖPRÜSÜ

Dikilir Köprü üzerine,
Keyifle seyrederim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairâne;Kiminiz balıktır, pırl pırl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz...
Hepiniz geçim derdinde.
Bir ben miyim keyif ehli, içinizde?
Bakmayın, gün olur, ben de
Bir şiir söylerim belki sizlere dair;
Elime üç beş kuruş geçer;
Karnım doyar benim de.

Orhan Veli KANIK, Bütün Şiirleri

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

çatana: Filika büyüklüğünde, isimle işleyen deniz teknesi, küçük vapur.

çımacı: Vapur iskelelerinde çıma uzatan veya tutan işçi.

mavna: Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne.

siya siya: Yavaş yavaş.

Bilgi Kutusu

Orhan Veli Kanık, “Galata Köprüsü” şiirini ilk kez, 1 Mayıs 1947 yılında “Varlık” dergisinde yayımlamıştır. Orhan Veli, Galata Köprüsü’nden geçen geçim derdindeki, sıradan insanların günlük yaşantılarını denizle ilişkilendirerek ele almıştır.

Şiirde, şairin adına konuşan söyleyici köprü etrafındaki sosyal hayatı ve insanları gözleme dayalı betimlemelerle anlatır. Söyleyici köprüde durmuş, etrafını seyrederken kayıkçılardan, midyecilerden, çımacılarından bahseder. Ekmek parasının peşinde koşan, geçim derdinde olan bu insanları anlatır. Bu insanların ortak gayesini “Ama hepiniz, hepiniz.../Hepiniz geçim derdinde.” dizeleriyle açıklar. Ardından da “Bir ben miyim ehli keyf içinizde?” dizesiyle kendisini de onlardan biri olarak gördüğünü ve kendisinin de geçim sıkıntısı içinde olduğunu dile getirir.

Garip Akımı (I. Yeni)

Garip akımı, Türk şiirine getirdiği yenilik ve değişikliklerle Cumhuriyet sonrası Türk şiirinin dönüm noktalarından biridir. Bu akım; Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday’ın 1941 yılında birlikte yayımladıkları “Garip” adlı kitapla başlamıştır. Garipçiler, şiir hakkındaki görüşlerini bu kitabın ön sözünde dile getirmişlerdir. Kendilerinden önceki şiir ve sanat anlayışını temelinden değiştirmeyi amaçlayan bir tavırla yeni ve alışılmadık bir şiir anlayışı ortaya koymuşlardır.

Garipçiler; şiirde ölçü ve uyağa karşı çıkmışlar, şiir dilinde şairanelikten kaçınılmasını, edebî sanatlara başvurulmamasını savunmuşlardır. Onlara göre, görülen ve hissedilen şeyler herkesin kullandığı kelimelerle anlatılmalı; şiirde parça ve mısra güzelliğinden daha çok bütün güzelliği önemsenmeli; ahenk konusunda, mısracı ve musikici görüşler benimsememelidir.

Garipçiler, gerçeküstücülük (sürrealizm) akımından etkilenmişlerdir. Gerçeküstücülük; aklın, geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak; bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağını kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden bir edebiyat ve sanat akımıdır. Eskiye ait olan her şeyin yıkılması prensibiyle yola çıkan Garipçiler, kendilerinden önceki şiir geleneklerini reddetmiş, şiiri düz konuşmadan ayıran bütün özellikleri atarak yeni bir şiir estetiği ve anlayışı geliştirmişlerdir. Garipçiler; yergi ve mizahı yararlanarak sıradan insanların duygu ve düşüncelerini yapmacıksız ve doğal bir söyleyişle şiire taşımışlardır. Türk şiirini yıpranmış kalıplardan, klişe sözlerden kurtarıp sokağa, gerçek hayata taşımışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz? Şairin temayı ele alış bakımından kendisinden önceki şairlerden farklı bir yönü var mıdır?
- Söyleyici “Dikilir Köprü üzerine/Keyifle seyrederim hepimizi.” diyerek kime seslenmektedir? Bu kişilerin ortak özelliği nedir?
- Metinden hareketle söyleyici hakkında neler söylenebilir? Söyleyicinin kendisi hakkındaki düşüncelerine katılıyor musunuz?
- “Galata Köprüsü” şiiriyle ilgili bir eleştiri yazısı kaleme almak isteseydiniz şiirle ilgili neler söylediniz?
- Şiirin ahenk unsurlarıyla ilgili olarak verilen aşağıdaki yargılar doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

Yargılar	Doğru	Yanlış
Şiir hece ölçüyle yazılmıştır.		
“Kiminiz” kelimesinin tekrar edilmesiyle ahenk yakalanmıştır.		
Düz uyak örgüsü kullanılmıştır.		
Aliterasyon ve asonanslarla ses akışları sağlanmıştır.		

- Şiirdeki imgeleri belirleyerek bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
- “Garipçilerin en önemli özelliklerinden biri de günlük yaşamdan esinlenerek şiiri klişe sözlerden kurtarıp sokağa, gerçek hayata, yapmacıksız ve doğal bir söyleyişe taşımış olmalarıdır.”
Bu açıklamadan hareketle “Galata Köprüsü” adlı şiirden, şiirin yazıldığı dönemin sosyal hayatıyla ilgili hangi bilgilere ulaşılabilir?
- “Galata Köprüsü” şiirini okuyan biri Orhan Veli’nin fikrî ve edebî yönü hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilir? Maddeler hâlinde defterinize yazınız.
- Şiirde konuşan şair değil kurgusal bir kişilik/varlık olan söyleyicidir. Söyleyici nasıl bir ruh hâline sahiptir? Onu bu duyguya iten temel sebep ne olabilir?
- “Galata Köprüsü” şiirini; bağlı olduğu edebî dönem, akım, gelenek, topluluk vb. açısından değerlendiriniz.
- Garip akımının toplumcu gerçek şiir anlayışıyla örtüştüğü noktaları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

Biyografi

Orhan Veli Kanık (1914-1950)

İstanbul'da doğmuştur. Ankara Lisesini bitirmiştir. İstanbul Üniversitesinde felsefe eğitimine başlamış ancak eğitimini yarım bırakarak Ankara'ya dönmüş, PTT Genel Müdürlüğünde ve Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda çalışmıştır.

Lise yıllarında tanıştığı Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte 1941 yılında "Garip" adlı kitap yayımlamışlardır. Orhan Veli, Garip akımının poetikasını kitabın ön sözünde açıklamıştır. Eser, şiirleri ve ön sözüyle o günlerde büyük tepki toplamıştır.

Gündelik hayatın her yönünün şiire konu olabileceğini savunmuş; şiirin ölçü, uyak gibi alışlagelmiş klişelerden, kalıplardan ve kurallardan bağımsızlaşarak da yazılabileceğini göstermiş; eserlerinde ağır sanatsal ifadeler, kalıplaşmış benzetmeler yerine, daha basit ve yalın olan halk dilini kullanmayı benimsemiştir. Eserlerinde, zaman zaman hiciv ve mizah unsurlarından yararlanmış. Ölümünden sonra bütün şiirleri birleştirilerek basılmıştır: Orhan Veli-Bütün Şiirleri.

Eserleri: Garip (Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte), Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi...

4. Uygulama

- a. **Garip akımın (I. Yeni) temsilcilerinden Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'nun şiir kitaplarını aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız.**

Melih Cevdet Anday	Oktay Rifat Horozcu

- b. **Aşağıdakilerin hangisi, I. Yeni şairlerince yazılmış olamaz?**

A) Bekliyorum
Öyle bir günde gel ki,
Vazgeçmek mümkün olmasın.	B) Köşe başını tutan leylak kokusu
Yakamı bırak da gideyim
C) Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpare, geniş bir anın
Parçalanmaz akışında.	D) Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın.

5. Metin

Hazırlık

1. İstanbul temalı şiirler okuyarak bu şiirlerde İstanbul'un nasıl işlendiği inceleyiniz.
2. II. Yeni şairlerinin edebî kişiliklerini ve önemli eserlerini araştırıp defterinize yazınız.

BALAD

Ben böyle deniz görmedim ne kadar seni düşündüm
 Gittim ne kadar bilemezsiniz ne türlü karanlık
 Baktım biri yok o kentlerin hiç olmamışlar gördüm
 S bir kadın balkonunda baksam ne zaman olurdu
 E sesinde yüzlerce trenler yürürdü Galile'de
 Sizi bilmem ben galiba olmadım o dünyalarda
 Salt bir it karanlık akşamüstü denizlere doğru
 Durmuş nasıl bu gökle bu yalnızlıklar yaşamada
 Ne yaşanmışsa görmemişiz yaşanmış o kentlerde
 Gittik gittik bizi bu surlar tuttu böyle kaldık

Böyle güneşlere bayılıyorum çok güneşlere
 Hafif otlar yürüyor evlere pis İstanbullara
 Şey ile şaysız geçiyorum o kapanık güneşlerde
 Siz bir durma benim karanlığımı yadsıyorsunuz
 Sokağa çıkmayın diyorum çıkmayın duymuyorsunuz
 Benimle gelen o büyük sıkıntıdan gelenlerdi
 Ta Galile içlerinden yürüyerek gelmişlerdi
 Biriniz beni görmediniz ne kadar bağırdımsa
 Denizler baktığın tüm o denizler gösterdi bana
 Bir yalnızlık yeryüzündeki kapılar bir o gördüm

İlhan BERK, Toplu Şiirler/Galile Denizi

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

yadsımak: Yaptığı bir işi, söylediği sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini söylemek, yaptığını saklamak, inkâr etmek.

Bilgi Kutusu

Okuduğunuz şiir; “Galile Denizi” adlı kitabından alınmıştır. Bu kitaptaki şiirler, İkinci Yeni şiir anlayışını yansıtan; soyut betimlemelere ve uzak çağrışımlara dayanan şiirlerdir. Şair, “Balad” şiirinde İstanbul’la ilgili izlenimlerini alışlagelmiş İstanbul şiirlerinden farklı bir şekilde dile getirir. Gerçeküstülük akımının izlerini taşıyan şiirde İstanbul, şairin ruh hâline bağlı birtakım sembolik anlam taşıyan unsurlarla verilmiştir. Şair, bu unsurları dile getirirken “şehir-doğa”, “kalabalık-birey” gibi karşıtlıklardan yararlanmıştır. Şair, “Böyle güneşlere bayılıyorum çok güneşlere / Hafif otlar yürüyor evlere pis İstanbullara” dizelerinde olduğu gibi İstanbul’u bütün doğa güzelliklerine rağmen şehir olarak yaşamaz bir yer olarak betimler. “Durmuş nasıl bu gökle bu yalnızlıklar yaşamada” dizesinde ise şehrin kalabalığına karşılık insanların yalnızlığı ve topluma yabancılaşması üzerinde durur.

İkinci Yeni

İkinci Yeni hareketi, “Garip” akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1953’te ilk örnekleri verilen bu hareket 5-6 yıl sürmüş, 1960’a doğru etkinliğini kaybetmiştir. Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, İlhan Berk, Kemal Özer, Ülkü Tamer ve Sezai Karakoç bu hareketin önemli şairleridir. 1956’dan sonra “Pazar Postası” adlı dergide bir araya gelen bu şairler; ortak bir manifestoya sahip değildir ancak Türk şiirinin gelişiminde büyük etki bırakmıştır. İkinci Yeniciler’e şiirlerindeki kapalılıktan dolayı “anlamsızlar”, şiir anlayışlarına “anlamsız şiir” de denilmektedir.

İkinci Yeniciler, “sanat için sanat” anlayışıyla hareket ederek toplumun seçkin bir tabakasına hitap eden şiirler yazmışlardır. Hem Garip akımına hem de toplumcu gerçekçi şiir anlayışına karşıdır. Temel gayeleri “saf şiir”e ulaşmaktır. Bunun için konuşma dilinden uzaklaşarak soyut bir şiir dili oluşturmaya çalışmışlar; Türkçe’nin yapısını zorlayarak gramer kurallarını göz ardı etmişlerdir. Türk şiirine dilin kullanımı ve yeni imgeler oluşturma yönünden yeni bir boyut getirmişlerdir. İkinci Yeniciler, gerçeküstücü şairlerden etkilenerek insanın bilinçaltı dünyasını aktarmaya çalışmışlardır. İkinci Yeni şiirinin temel ilkeleri şunlardır:

• Sanat için sanat anlayışıyla eserler vermek • Halka değil, aydınlara seslenmek • Edebi sanatlara yer vermek • İmgeci bir şiir oluşturmak • Konuşma diline, ortak dile sırt çevirmek	• Kelimelerin çağrışımına dayalı, soyut bir şiir dili oluşturmak • Halkın hayatından ve kültüründen uzaklaşmak • Şehir yaşamında kaybolan yalnız insanı ele almak

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Söyleyicinin İstanbul'la ilgili izlenimleri nelerdir? “Balad” şiirini daha önceden okuduğunuz İstanbul temalı şiirlerle karşılaştırarak şairin İstanbul'a bakışını değerlendiriniz.
2. Söyleyicinin karamsarlığını ve yalnızlığını dile getiren, iç dünyasını yansıtan dizeleri belirleyiniz. Böyle hissetmesinin sebepleri nelerdir?
3. Şiiri oluşturan birimlerin tema, ahenk gibi yönlerden birbirleriyle ilişkisini dikkate alarak şiirin belirli bir nazım biçimine sahip olup olmadığını belirleyiniz.
4. Şiirdeki imgeli söyleyişlerin şiirin anlamına katkısını belirleyiniz.
5. Şiirdeki “pis İstanbullara”, “kapanık güneşler” “bir yalnızlık yeryüzündeki kapılar” gibi ifadelerin günlük dildeki anlamlarıyla kullanılmaması hangi şiir anlayışının bir yansımasıdır?
6. Denizler baktığın tüm o denizler gösterdi bana
Bir yalnızlık yeryüzündeki kapılar bir o gördüm
Bu dizelerdeki edebî sanatları belirleyiniz.
7. “Balad” şiirinde aşağıdaki edebî akımlardan hangisinin etkisi görülmektedir?
A) Fütürizm (Gelecekçilik) B) Realizm (Gerçekçilik)
C) Sürrealizm (Gerçeküstüçülük) D) Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk)
8. Şiirde konuşan şair değil kurgusal bir kişilik/varlık olan söyleyicidir. Söyleyici nasıl bir ruh hâline sahiptir? Onu bu duyguya iten temel sebep ne olabilir?
9. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
10. Şiirde geçen millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal öğeleri belirleyerek söyleyicinin hayata bakışını değerlendiriniz.
11. “Balad” şiirini yorumlayarak sizde uyandırdığı duyguları yakın çevrenizle paylaşınız.

Biyografi

İlhan Berk (1918-1956)

Manisa'da doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünü bitirdi. Çeşitli illerde öğretmenlik yaptı.

İlk şiir kitabı olan “Güneşi Yakanların Selamı” 1937'de yayımlandı. “İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı” gibi destansı yönü ağır basan şiirler yayımlandı. Geleneksel vezinli-kafiyeli tarzdaki ilk şiirlerinden sonra, sürekli bir arayış içinde olmuş, sonunda kendine has bir şiir dili oluşturarak İkinci Yeni'nin öncülerinden olmuştur. Şiirlerinde tarih, coğrafya, kent ve cinsellik temalarını ele almıştır. Behçet Necatigil, İlhan Berk için “Şiirimizin uç beyi” der.

Eserleri: Galile Denizi, Çivi Yazısı, Otağ, Âşıkane, Taşbaskısı, Şenlikname, İstanbul Kitabı, Kitaplar Kitabı, Deniz Eskisi-Şiirin Gizli Tarihi, Galata, Avluya Düşen Gölge, Şeyler Kitabı Ev, Çok Yaşasın Sayılar; Şifalı Otlar Kitabı, Bir Uzun Adam, El Yazılarına Vuruyor Güneş, Poetika...

5. Uygulama

a. Eleni'nin Elleri

Bir gün Eleni'nin elleri geliyor

Her şey değişiyor.

İlk İstanbul şiiirden çıkıp yerini alıyor

Bir çocuk ilk gülüyor

Bir ağaç çiçek açıyor.

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Garip akımı anlayışına uygundur.
- B) Toplum için sanat anlayışıyla yazılmıştır.
- C) Açık bir anlatıma sahiptir.
- D) Kelimelerin çağrışım değerlerinden yararlanılmıştır.

b. Kalem

Hikâyelerimde ne diyorum ben

Şunu şunu şunu değil mi

Bir bulut geçiyor

Diyorum yaşasın böcekler çiçekler balıklar insanoğulları Barba

Antimos

Bir sabah geliyor Matisse yeşili

Alıyorum uykularınıza kitaplarınıza evlerinizin önüne koyuyorum

Bu şiiri, aşağıda verilen ölçütlere göre inceleyiniz.

Ölçütler	
Nazım biçimi	
Nazım birimi	
Ölçü	
Dil ve anlatım	
Bağlı bulunduğu akım	

6. Metin

Hazırlık

1. *Kendimi yalnız bildiğim bir gece
Yalvarışım ağlayışım
Cenkleşiyorum kendimle
Medet
İmdat
Bir ses kaydına
Upuzun iniltiler bekliyorum* (Cahit Zarıfoğlu, Şiirler)

Bu şiiri yorumlayarak şiirin insanın iç dünyasını mı yoksa dış dünyayı mı ele aldığına inceleyiniz.

2. “Dinî duyarlılık” ve “gelenek” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

AYNA

Ve gözüm eşyamda değil
Yoruldum maddemden
Ta ki dünya bitti
Köşk kurdum sakin oldum
Dehlizsiz ve tabakasız
Kör bir hayvan gibi
Rızkına etiyle yanaşan
Karanlık bir evdir gövdem
Güneşte asla karanlık yoktur dediler
Ve onlar yoluna cihet ettim vatan tuttum

Büyük yeni bir hayat bildim
Yeni yeni bildim yoksa ölüyordu bir şey
Bir insan binası yıkılıyordu durmadan

Cahit ZARİFOĞLU, Şiirler

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

cihet: Yön, yan, taraf.

dehliz: Üstü kapalı, dar ve uzun geçit.

Bilgi Kutusu

Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şairlerden biri de Cahit Zarifoğlu'dur. Birçok türde eser veren sanatçı özellikle şair kimliğiyle tanınmıştır. Edebiyatımızda İkinci Yeni'den sonra 60 kuşağı ve sonraki dönem içerisinde adından çokça söz ettiren Cahit Zarifoğlu edebî kişiliğinin yanı sıra, İslami duyarlılığı yüksek, yaşantısıyla örnek bir şahsiyet olarak da bilinir.

Şiirlerinde dikkat çeken konuların başında tasavvuf gelir. İlk şiirlerinde bireysel temalarla birlikte görülen dinî-tasavvufi temalar özellikle "Menziller" ile "Korku ve Yakarış" adlı kitaplarındaki şiirlerinde öne çıkar. Bu şiirlerden biri olan "Ayna" şiiri, sanatçının 1970'lerden itibaren yaşadığı içsel dönüşümle birlikte tasavvufa yönelişini mecazi bir anlatımla dile getirdiği şiirdir.

"Ayna", şairin iç dünyasına yansıtan bir semboldür. Dinî-tasavvufi gelenekte ise "ayna" sembolü vahdetivücut ve tecelli kavramlarıyla birlikte düşünüldüğünde sevgilin görüldüğü, kendisini gösterdiği yerdir. Tasavvuf felsefine göre, bütün âlem tecelli ile meydana gelmiştir. İnsan nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa mutlak ve gerçek güzelliğe sahip olan Allah da kendi güzelliğini görmek ve göstermek için bütün âlemi meydana getirmiştir. Öyle ki aynada görülen her şey Allah'ın bir yansımasıdır. Gerçek ve mutlak olan tek şey ise Allah'tır. Tasavvuf düşüncesine göre insanın yaratılış amacı mutlak güzelliği bilmektir. İnsan ancak nefsini yenerek olgunlaşırsa bu amacına ulaşabilir. Cahit Zarifoğlu; ilahi aşka ulaşmak için nefsini terbiye ederek dünya telaşından uzaklaştığını, bu yolda geçirdiği dönüşümünü tasavvuf anlayışı içerisinde dile getirir.

Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlılığı ve Metafizik Anlayışı Öne Çıkaran Şiir

Türk Edebiyatında özellikle divan ve tekke şairleri tarafından yazılan tasavvufi eserler yüzyıllardır süregelen dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran bir şiir geleneği oluşturmuştur. Bu gelenek Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında da devam etmiştir. Şairler, geleneksel unsurları modern şiir biçimleri ile sentezlemişlerdir. Sezgicilik ve mistisizm akımlarının etkisiyle metafizik ve dinî konuları ele almışlardır. Geleneksel Türk-İslam kültür, sanat ve edebiyat birikimlerinden değişik şekillerde yararlanmışlardır.

Necip Fazıl Kısakürek ve Asaf Hâlet Çelebi Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde dinî duyarlılıkları şiirine yoğun bir şekilde yansıtan ilk isimlerdir. Özellikle Necip Fazıl mistik şiire gerçek anlamda yön veren isimlerden biri olmuştur. Necip Fazıl, daha sonraki kuşak şairlerinden Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Ebubekir Eroğlu, İsmet Özel gibi şairler üzerinde de etkili olmuştur. Bu şairler tasavvufi kavramları, sembol ve mecazları yeniden yorumlamışlar; modern şiirin imkânlarıyla dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir anlayışına yeni bir boyut kazandırmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını belirleyerek şairin temayı ele alırken hangi düşünceye dayandığını belirleyiniz.
2. Şiirde söyleyicinin iç dünyasını dile getirdiği ifadeleri tespit ederek söyleyicinin nasıl bir içsel dönüşüm yaşadığını açıklayınız.
3. Okuduğunuz şiirde ahengin hangi unsurlarla sağlandığını belirleyiniz.
4. Aşağıda verilen dizelerdeki imgeleri belirleyerek bunların sizde uyandırdığı çağrışımları karşılıklarına yazınız.

Dizeler	İmge	Çağrışım
Ve gözüm eşyamda değil Yorulдум maddemden		
Ta ki dünya bitti Köşk kurdum sakın oldum		
Büyük yeni bir hayat bildim		
Bir insan binası yıkılıyordu durmadan		

5. Dehlizsiz ve tabakasız
Kör bir hayvan gibi
Rızkına etiyle yanaşan
Karanlık bir evdir gövdem
Bu dörtlükteki edebî sanatları belirleyiniz.
6. “*Ve gözüm eşyamda değil
Yorulдум maddemden
Ta ki dünya bitti
Köşk kurdum sakın oldum*” dizelerinden hareketle günümüz toplumlarında, insanların ellerinde olanlarla yetinmek ve kanaat etmek yerine daha fazlasına ulaşmak istemelerini değerlendiriniz.
7. Şiirde geçen manevi değerleri belirleyiniz. Bu değerlerin sosyal hayata ve insan yaşamına katkısını değerlendiriniz.
8. “Ayna” şiirinin nazım biçimini ve nazım türünü belirleyiniz.
9. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirerek Cahit Zarifoğlu’nun nasıl bir kişiliğe ve dünya görüşüne sahip olduğunu belirleyiniz?
10. Türk edebiyatında dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir anlayışının özelliklerini okuduğunuz şiirden hareketle değerlendiriniz.

Biyografi

Cahit Zarifoğlu (1940-1987)

Ankara'da doğdu. Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Muhasebecilik, çevirmenlik yaptı.

Üniversite yıllarında çeşitli dergilerde yayımlanan şiir ve yazılarıyla tanınan Zarifoğlu; şiir, hikâye, günlük, roman, deneme, masal ve tiyatro gibi birçok türde eser verdi. Benlik, varoluş sorunu, Doğu-Batı çatışması, aşk, aile gibi soyut ve bireysel temalı ilk şiirlerinden sonra Allah ve Peygamber sevgisini ön plana çıkardığı dinî-tasavvufi (içe dönük) şiirler yazdı. Kendine has bir şiir diliyle imgeli, kapalı şiirler yazmıştır.

Eserleri: İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış; İns, Serçe-kuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan, Yürek Dede ile Padişah, Motorlu Kuş...

6. Uygulama

a. GECEYE ŞİİR II

İnsanlar içinde en yalnız insan!

Düşün, taş duvara başın gömülü.

Ve kapan sükûta granitten taştan

Mazgallı bir kale gibi örülü.

Necip Fazıl Kısakürek'in bu şiiri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Mistisizm akımının etkisi vardır.

B) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

C) Dinî duyarlılıkla yazılmıştır.

D) Toplumsal bir tema işlenmiştir.

b. Menziller

Sözün ve yolun baş çeşmesi ruhumun

Canım içre sevinç verir sözlerin

Baktığın dağların düşüncesi bile ağlatır beni

Hür olurum buyruklarını bir bir donansam sultanım.

(Cahit Zarifoğlu, Şiirler)

Altı çizili dizede aşağıdaki edebî sanatlardan hangisi vardır?

A) Kinaye

B) Telmih

C) Ad aktarması

D) İstiare

7. Metin

Hazırlık

1. Aşağıdaki “Bebeklerin Ulusu Yok” adlı şiiri vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okuyunuz.

BEBEKLERİN ULUSU YOK

İlk kez yurdumdan uzakta yaşadım bu duyguyu

Bebeklerin ulusu yok

Başlarını tutuşları aynı

Bakarken gözlerinde aynı merak

Ağlarken aynı seslerinin tonu

Bebekler çiçeği insanlığımızın

Güllerin en hası, en goncası

Sarışın bir ışık parçası kimi

Kimi kapkara üzüm tanesi

Babalar, çıkarmayın onları akıldan

Analar, koruyun bebeklerinizi

Susturun, susturun söyletmeyin,

Savaştan, yıkımdan söz ederse biri

Bırakalım sevdıyla büyüsünler

Serpilip gelişsinler fidan gibi

Senin, benim, hiç kimsenin değil

Bütün bir yeryüzünüdür onlar

Bütün insanlığın gözbebeği

İlk kez yurdumdan uzakta yaşadım bu duyguyu

Bebeklerin ulusu yok

Bebekler çiçeği insanlığımızın

Ve geleceğimizin biricik umudu...

Ataol BEHRAMOĞLU, *Bebeklerin Ulusu Yok*

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

gonca: Henüz açılmamış veya açılmak üzere olan çiçek, tomurcuk.

Bilgi Kutusu

Okuduğunuz şiir, Atıol Behramoğlu'nun savaşa karşı olan insanların barış özlemini dile getirdiği şiirlerden oluşan "Bebeklerin Ulusu Yok" adlı eserinden alınmıştır. Bu kitaptaki şiirlerinde masum insanların savaşlarda yok olup gitmesine duyduğu tepkiyi şiirleştirmiştir. Savaşa karşı barışa sahip çıkmanın, emeği ve kardeşliği paylaşmanın, dünya-daki sömürüyü yok edeceği inancını dile getirmiştir. Aynı düşünce ve inanç, kitaba adını veren "Bebeklerin Ulusu Yok" şiirinde de işlenir. Behramoğlu; dünyanın tüm çocuklarını korumak ve savaşları sona erdirmek için ana babalara seslenir. Onlardan, dünyada barışın ancak sevgiyle büyütülecek çocuklarla sağlanabileceği gerçeğini unutmadan çocuklarını yetiştirmelerini ister.

1960 Sonrası Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Bir şiir

Türkiye'de 1940 sonrasında değişmeye başlayan sosyal ve siyasi hayat toplum ve birey üzerinde değişikliklere neden olur. Bu değişim, 1960 sonrasında hız kazanır. Özellikle siyasi hayattaki hareketlilik ve bu hareketliliğin getirdiği sosyal ve kültürel hayattaki problemler dönemin eserlerine yansır.

Türk şiiri 1960'lı yıllarda ülkedeki siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin etkisiyle 1950'lerdeki İkinci Yeni şiir anlayışından uzaklaşır. Toplumcu gerçekçi şiir anlayışı Türk edebiyatında yeniden canlanmaya başlar. "Ant, Devnim, Halkın Dostları, Gelecek, Yansımam" gibi dergilerde yazan Atıol Behramoğlu, İsmet zel, Süreyya Berfe, Refik Durbaş, Nihat Behram, Kemal zer, Gülten Akın gibi şairler bu anlayışla eserler vermeye başlarlar.

1960'tan sonra Nzım Hikmet'in şiir kitaplarının yeniden yayımlanmaya başlaması, dönemin siyasi atmosferi 60 kuşağı olarak bilinen bu şairleri etkiler. Sanat hayatlarının ilk yıllarında etkisi altında kaldıkları İkinci Yeni'yi, "bireyci, toplumdandan uzak bir burjuva şiiri" olarak suçlarlar. Halkın hatta bütün dünya halklarının dertleriyle ilgili olduklarını; açık, sade, insancıl bir şiir kurmaya çalıştıklarını; halk kültürüne yöneldiklerini ilan ederler. Halkı aydınlığa çıkarma iddiasında olan bu şairler, "toplum için sanat" anlayışıyla şiirlerini yazarlar.

Metni Anlama ve zmleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.
2. Okuduğunuz şiiri oluşturan birimlerde dile getirilen duygu ve düşünceleri açıklayınız.
3. şiirdeki söyleyici kimdir? Söyleyici, ana babalara seslenerek onlara nasıl bir misyon yüklemiştir?

4. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyerek aşağıya yazınız.
 - Ses tekrarları (aliterasyon, asonans):
 - Kelime tekrarları:
 - Ölçü:
 - Birimlerin uyak düzeni:
5. “Bebeklerin Ulusu Yok” adlı şiirini daha önce okuduğunuz “Büyük İnsanlık” şiiriyle tema ve söyleyiş bakımından karşılaştırınız. Bu iki şiirin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
6. Şiirde “bebekler insanlığımızın çiçeği” imgesi ile şairin çocuklara karşı duyduğu sevgi ve şefkatle dile getirilmiştir. Şiirdeki diğer imgeleri de siz tespit edip bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
7. Divan edebiyatında “gül” ve “gonca” mazmununun hangi anlamlarda kullanıldığını araştırınız. Şairin bu mazmunlara yüklediği anlamları belirleyiniz.
8. “Serpilip gelişsinler fidan gibi” dizesinde bebekler fidana benzetilmiştir. Siz de şiirdeki diğer benzetmeleri (teşbihleri) bulunuz.
9. Şiirde geçen millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal ve siyasi öğeleri belirleyiniz.
10. 2015 yılında ailesiyle birlikte, Suriye’deki savaştan kaçan Alyan adlı çocuğun hikâyesini de göz önünde bulundurarak “Bebeklerin Ulusu Yok” adlı şiiri yeniden okuyunuz. Şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz; şiirle ilgili tespit, eleştiri ve yorumlarınızı metne dayanarak/gerekçelendirerek yakın çevrenizle paylaşınız.
11. Okuduğunuz şiirin toplumcu gerçekçi şiir anlayışının aşağıda verilen özelliklerden hangilerini taşıdığını işaretleyiniz.

Toplum için sanat anlayışıyla biçimden çok içeriğe önem verilmiştir.	
Şiirde ahengi; farklı uzunluktaki dizeler, tek kelimedenden oluşan dizeler, kelime tekrarları ve söyleyiş özellikleri ile sağlamıştır.	
Halkın sözcülüğünü üstlenmiştir.	
Açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	

12. “İsmet Özel, Süreyya Berfe, Refik Durbaş, Nihat Behram, Kemal Özer, Gülten Akın”ın edebî kişiliklerini Genel Ağ’dan araştırarak bu şairlerin şiirlerinden defterinize örnekler yazınız.

Biyografi

Ataol Behramoğlu (1942-1956)

İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Çankırı Lisesinde, yükseköğrenimini Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı.

İlk şiirlerinde İkinci Yeni'nin etkisi görülürken daha sonraki şiirlerinde toplumcu gerçekçi şiir anlayışına bağlıdır. 1960'lı yıllar toplumcu kuşağının manifestosu niteliğindeki şiirlerden "Bir Gün Mutlaka"yı 1965'te yayımladı. 1970'te İsmet Özel ile yayımlamaya başladıkları "Halkın Dostları" dergisi geniş yankı uyandırdı. Şiirlerinde toplum ve bireyi, yaşamın bütünlüğü içinde ele alır. Şiirlerinin yanı sıra edebiyat ve kültür üzerine yazıları, hazırladığı antoloji ve çevirileriyle de tanındı. Deneme, inceleme, anı, gezi, mektup, tiyatro türlerinde de eserler vermiştir.

Asya-Afrika Yazarlar Birliği 1981 Lotus Ödülü, 2002'de Türkiye P.E.N. Yazarlar Derneği "Dünya Şiir Günü Büyük Ödülü", 2008'de Rusya Federasyonu'nca Uluslararası Puşkin Nişanı verildi.

Eserleri: Bir Ermeni General, Bir Gün Mutlaka, Kuşatmada, Dörtlükler, Kızıma Mektuplar, Eski Nisan, Sevgilimsin, Aşk İki Kişiliktir, Bebeklerin Ulusu Yok, Yaşadıklarımından Öğrendiğim Bir Şey Var; Yaşayan Bir Şiir, Kardeş Türküleri; Büyük Türk Şiiri Antolojisi (2 cilt)...

7. Uygulama

a. Fakir damlarda gezinir ay ışığı

Sonra inip sallanır bahçede salıncakta

Masmavi bir rüzgâr geçer ağaçlardan

Senin alnında kırk yılın kırıışığı

Süzülür saçlarımıza bulutlardan

Yakılan kitaplar çizgi çizgi keder

Bu şiir aşağıdaki şiir anlayışlarından hangisiyle yazılmıştır?

A) Saf şiir

B) İkinci Yeni

C) Garip akımı

D) Toplumcu gerçekçi

b. Köylülük zordur kardeşim

Ekmek aslan ağzındadır

Aslan çakal izindedir

Köylülük zordur kardeşim

Bu dörtlüğün teması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Geçim sıkıntısı

B) İşsizlik

C) Cahillik

D) Özgürlük

8. Metin

Hazırlık

1. Haydar Ergülen'in "Şiir, aşktır. Ve ikisinin de okulu yoktur." sözü size ne çağrıştır-
maktadır?

İDİLLER GAZELİ

gözlerin yağmurdan yeni ayrılmış
gibi çocuk, gibi büyük, gibi sınımsız

sen bir şehir olmalısın ya da nar
belki Granada, belki eylül, belki kırmızı

gövdən ruhunun yaz gecesi mi ne
çok idil, çok deniz, çok rüzgâr

çocukluğun tutmuş da yine âşık olmuşsun
sanki bana, sanki ah, sanki olur a

aşk bile dolduramaz bazı âşıkların yerini
diye övgü, diye sana, diye haziran

heves uykudaysa ruh çıplak gezer
gazel bundan, keder bundan, sır bundan

gözlerin şehirden yeni ayrılmış
gibi dolu, gibi ürkek, gibi konuşkan

hadi git yeni şehirler yık kalbimize bu aşktan

Haydar ERGÜLEN, Üzgün Kediler Gazeli

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

heves: İstek, eğilim, arzu, şevk.

Bilgi Kutusu

Haydar Ergülen, 1980 sonrası Türk şiirinin önemli temsilcilerinden biridir. Gelenekle bağını koparmadan modern şiirler yazmıştır. Ergülen, geleneği bir antoloji olarak gördüğünü, divan şiiri, halk şiiri, tasavvuf şiiri, cumhuriyet sonrası şiirini bir bütün olarak değerlendirdiğini, şiirlerinde ayırım yapmadan hepsini kullandığını belirtmektedir. Gelenek içerisinde özellikle İkinci Yeni şiirine kendini yakın hissettiğini belirtmektedir.

Okuduğunuz şiir, Haydar Ergülen'in eşine yazdığı şiirlerden biridir. Şair, divan edebiyatı nazım şekillerinden gazeli kullanmıştır. Beyitler hâlinde yazılan "İdiller Gazeli" şiiri, teması bakımından klasik gazel nazım biçimiyle benzerlik göstermekle birlikte şair, kendine has yeniliklerle şiiri modern şiir özellikleriyle harmanlamıştır.

1980 Sonrası Türk Şiiri

1980 sonrasında yaşanan sosyal, siyasi ve ekonomik olaylardan Türk edebiyatı da derinden etkilenmiştir. Bu dönemde toplumcu gerçekçi anlayış egemenliğini yitirmiş, bireysel eğilimler çoğalmıştır. 1980 sonrası Türk şiirinde ortak bir poetikası olan, belirli bir eğilim ya da edebî topluluk oluşmamış; yeni arayışlar içine giren şairler, şiirlerini bireysel olarak dergilerde yayımlamışlardır. Bu dönemde dergiler, Türk şiirinin gelişiminde önemli bir işleve sahiptir.

Baki Asiltürk, "Türk Şiirinde 1980 Kuşağı" adlı kitabında 1980 sonrası şiiri şöyle tasnif eder: "İmgeci Şiir", "Anlatımcı Şiir", "Gelenekselci Şiir", "Toplumu Gerçekçi Şiir", "Yeni Garipçi Şiir", "Folklorik-Mitolojik Şiir", "Metafizik Şiir"... Farklı şiir anlayışlarına yönelen bu dönem şairleri gelenekten yararlanmışlar, iyi şiire ulaşmak istemişlerdir. Şiirlerinde imgeye ve uzak çağrışımlara önem vermişlerdir. Bu yönden şiirleri İkinci Yeni şiiriyle benzerlik gösterir. Şiir, düz yazıya yaklaştırılmış; şairler, kapalı bir anlatım benimsenmişlerdir.

Abdülkadir Budak, Adnan Özer, Haydar Ergülen, Hulki Aktunç, Hüseyin Atlansoy, Veysel Çolak, Küçük İskender, Lale Müldür, Metin Cengiz, Nevzat Çelik, Sedat Umran, Osman Konuk, Tuğrul Tanyol, Seyhan Erözçelik, Murathan Mungan 1980 sonrası Türk şiirinde öne çıkan şairlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz. Şiirin başlığı ile teması arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?
2. Şiirde konuşan; şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişiye söyleyici denir. Görevi ve varlığı o şiir metnini söylemekten ibarettir. Buna göre söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
3. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
4. "Gazel" kelimesinin sözlük anlamı "kadınlarla âşıkane sohbet etmek"tir. Divan edebi-

yatında aşk, güzellik gibi lirik konularda yazılan nazım biçimidir. Gazeller konusuna göre âşıkane, hikemi, şuhane, rindane gibi isimler alırlar. Buna göre “İdiller Gazeli” adlı şiirin nazım türünü belirleyiniz.

5. Şiirdeki imgeleri belirleyerek bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
6. Aşağıdaki dizelerdeki edebî sanatları belirleyerek karşılıklarına yazınız.

Dizeler	Edebî Sanatlar
Gözlerin yağmurdan yeni ayrılmış Gibi çocuk, gibi büyük, gibi sımsıcak	
Gövden ruhunun yaz gecesi mi Ne çok idil, çok deniz, çok rüzgâr	

7. İkinci Yeni şiir anlayışının şiire etkisi değerlendiriniz?
8. Şiirden hareketle aşkı tanımlayınız.
9. Şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyerek şiiri yorumlayınız. Şiirle ilgili tespit ve eleştirilerinizi metne dayanarak/gerekçelendirerek aşağıya yazınız.

.....

10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz. Şairin edebî kişiliği hakkındaki çıkarımlarınızı defterinize yazınız.

Biyografi

Haydar Ergülen (1956-...)

Eskişehir’de doğdu. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Anadolu Üniversitesinde asistan olarak çalıştı. İstanbul’da reklam yazarlığı yaptı. Hâlen üniversitelerde edebiyat üzerine dersler vermektedir.

1980 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerindedir. 1979’dan itibaren çeşitli dergilerde şiirleri yayımlanan Ergülen, şiirlerinde geleneksel ve modern şiirin birikiminden yararlanır. Şiirleri biçim olarak II. Yeni şiirine yakındır. Her şiirini bir imge etrafında şekillendiren Ergülen’in şiirlerinde alışılmamış benzetmeler ve çağrışım zenginliği görülür. Ölüm, yalnızlık, hüznün, dostluk, kardeşlik, sevgi ve aşk gibi temaları işler. Ergülen, şiir kitaplarıyla birçok ödül almıştır.

Eserleri: Karşılığını Bulamamış Sorular, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Karton Valiz, Ölüm Bir Skandal, Nar: Toplu Şiirler I, Hafız ile Semender: Toplu Şiirler II, Üzgün Kediler Gazeli; Haziran, Tekrar, Üvey Sokak...

8. Uygulama

- a. Gözyaşı dökülmeyen bir umutsuzluk bu

Yaşam sularının buza kestiği

Beyaz ince bir şey diyorum

Beyaz ince bir şey o

Cam cam cam

Bendeki selintiler ve yarıklar karşılığı

Bu dizeler biçim ve içerik yönüyle incelendiğinde şiirin aşağıdaki sanatçılardan hangisi tarafından yazıldığı söylenebilir?

A) Lale Müldür

B) Necip Fazıl Kısakürek

C) Arif Nihat Asya

D) Orhan Şaik Gökyay

- b. **Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, İlk Sözler, Kaçak Yolcu** adlı eserlerin şairi, 1980 sonrası şiirin önde gelen isimlerinden olan sanatçı aşağıdakilerin hangisidir?

A) Nevzat Çelik

B) Hüseyin Atlansoy

C) Sedat Umran

D) Haydar Ergülen

- c. I. Şairler halkın sözcülüğünü üstlenmişlerdir.

II. İçerik, şiir dili ve söyleyiş bakımından II. Yeni'nin izleri vardır.

III. Şiir düzyazıya yaklaştırılmıştır.

Numaralanmış özelliklerin hangileri 1980 sonrası Türk şiirinin bir özelliği değildir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) I ve II

D) II ve II

9. Metin

Hazırlık

1. İnsan bilgisiz doğar ve yaşadıkça öğrenir;
Bilgi sahibi olunca her işinde muvaffak olur.

İnsan bilgi bilirse hayatta günden güne saadeti artar;
Kendisi ne kadar küçük olsa bile, yeri büyük olur.

Kutadgu Bilig'den alınan yukarıdaki beyitlerde öğrenmenin hayat boyu sürdüğü, insanın öğrendikçe bilgili olduğu üzerinde durulmuştur. Sizce insan hayatında bilginin önemi nedir?

ALDANMA CAHİLİN KURU LAFINA

Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır

Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Diz diz eden her sineğin balı olmaz
Peteksiz arının balı yalandır

İnsan bir deryadır ilimle mahir
İlimsiz insanın şöhreti zahir
Cahilden iyilik beklenmez ahir
İşleği ameli hali yalandır

Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmimi herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır

Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın

drl.: Ümit Yaşar OĞUZCAN

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

amel: Yapılan iş, edim, fiil.

mahir: Uzman, işini iyi bilen, usta.

Bilgi Kutusu

Millî Edebiyat Dönemi'nde başlayan halk edebiyatına yönelik Cumhuriyet Dönemi'nde daha da yaygınlaşmıştır. Cumhuriyet'in ilanıyla halk kültürüne ve edebiyatına önem verilmiş, halk edebiyatı ürünleri derlenerek yazıya geçirilmiş ve halk şairleri daha geniş kitlelerce tanınmıştır. Kökleri Orta Asya'ya kadar uzanan halk şiiri geleneği kendisini ortaya çıkaran şartlar ortadan kalktığı için Cumhuriyet Dönemi'nde önceki yüzyıllara göre daha sınırlı olsa da köy ve kasabalarda devam etmiştir. Bu geleneği sürdüren Âşık Veysel, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Âşık Feymani, Âşık Mahzuni ve Abdurrahim Karakoç gibi büyük halk ozanları yetişmiştir. Ayrıca Cumhuriyet Dönemi şairleri, halk şiiri geleneğinden beslenerek Türkçe güzel şiirler yazmışlardır.

Cumhuriyet Dönemi Halk Şiirinin Önemli Temsilcileri	Eserleri
Âşık Veysel Şatıroğlu: Sivas'ta doğdu. Okuma yazma bilmeyen Âşık Veysel şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır. Vatan sevgisi, toprak sevgisi ve aşk gibi temaları işlemiştir. "Kara Toprak", "Uzun İnce Bir Yoldayım" gibi şiirleriyle oldukça sevilmiştir.	Dostlar Beni Hatırlasın, Deyişler, Sazımdan Sesler...
Murat Çobanoğlu: Kars'ta doğdu. Usta-çırak ilişkisi içinde yetişmiştir. Babasından öğrenip söylediği Kızıroğlu Mustafa Bey türküsüyle tanınmıştır. Çobanoğlu, âşıklık geleneğini yaşatmak için önemli çalışmalar yaptı. Atışma, taşlama, şiir, hikâye anlatma, leb değmez ve muamma dallarında sürekli birincilikler kazanmıştır. Folklor alanında çalışmalarının yanı sıra radyo ve televizyonlarda âşıklık geleneğiyle ilgili bazı programlarda sazı ve sesiyle çalıp söyledi. Kendi türkülerinin yanında usta malı türkülerini de genç kuşaklara aktarmıştır.	Cumhuriyet Destanı, Öğretmen, Dertli Bülbül, Neyine Güvenem Yalan Dünyanın...
Şeref Taşlıova: Ardahan'da doğdu. Günümüz saz şiirinin önde gelen temsilcilerindendir. Şiirlerinde aşk, hasret, tabiat ve sosyal konuları işlemiştir. Âşık makamlarını ve halk hikâyeciliğini bilir. Kendi deyişleri yanında usta malı eserler de söylemektedir.	Ben Bir Şeyda Bülbül, Güzel Görünür, Gönül Bahçesi...

Âşık Feymani: Osmaniye’de doğdu. Güzelleme, koçaklama, taşlama, nasihat, mektup, destan ve devriye tarzında yüzlerce şiir söylemiştir. Hemen hemen her konuda taşlama söylemiştir. Atışmaları başarılı olup, öğretici niteliktedir. Çukurova âşıklık geleneği içerisinde önemli bir yere sahiptir.	Ahu Gözlüm, Barışmam, Anadolu, Mevlana, Bugün Bayramdır...
Âşık Mahsuni Şerif: Kahramanmaraş’ta doğdu. İlk şiirlerinde kendi iç dünyasını eserlerine yansıtmış daha sonra toplumsal olayları konu edinmiştir. Halk şiir geleneğiyle toplumcu gerçekçi anlayışı harmanlayarak şiirlerini söylemiştir. Güncel konularda taşlamalar yazmıştır. Şiirlerini saz eşliğinde söylemiştir.	İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım, Bu Mezarda Bir Garip Var, Dom Dom Kurşunu, Yuh Yuh...
Abdurrahim Karakoç: Kahramanmaraş’ta doğdu. Saz çalmakla birlikte şiirlerini halk şiiri gelenekleri doğrultusunda yazmıştır. Taşlamalarıyla tanınan şair, “Mihriban” adlı şiiriyle geniş kesimler tarafından sevilmiştir.	Hasan’a Mektuplar, Haber Bülteni, Kan Yazısı, Beşinci Mevsim...

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz şiiri oluşturan birimlerde ifade edilenleri birer cümle olarak aşağıya yazınız. Birimler arasında anlamsal bütünlük olup olmadığını inceleyiniz.
 - Birim:
 - Birim
 - Birim
 - Birim
- Okuduğunuz şiirin temasını belirleyerek söyleyicinin hangi insan tipini eleştirdiğini tespit ediniz.
- Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
- Okuduğunuz şiir hangi nazım biçimi ve nazım türüyle yazılmıştır?
- Okuduğunuz şiirdeki imgeleri belirleyerek bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
- Aşağıda verilen dizelerdeki edebî sanatları bularak karşılıklarına yazınız.

Dizeler	Edebî Sanatlar
Diz diz eden her sineğin bal’olmaz	
İnsan bir deryadır ilimle mahir	

- Halk şairleri mahlaslarını son dörtlükte kullanır. Âşık Veysel’in mahlası nedir?

8. Şiirde geçen millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal öğeleri belirleyiniz.
9. Okuduğunuz şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyerek söyleyicinin bu iletilerle ifade ettiği düşüncelere katılıp katılmadığınızı gerekçelendirerek açıklayınız.
10. Okuduğunuz şiirin hangi sosyal çevrenin edebî zevkine yönelik söylendiğini ve hangi edebî geleneği devam ettirdiğini tespit ediniz.
11. Okuduğunuz şiiri yorumlayınız. Şiirin sizde uyandırdığı duygular nelerdir?
12. Okuduğunuz şiirden Âşık Veysel'in fikrî ve edebî yönü hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Biyografi

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973)

Sivas'ta doğmuştur. Çocukken geçirdiği çiçek hastalığı yüzünden gözünü kaybetti. Küçük yaşta saz çalmayı öğrenen Âşık Veysel âşıklık geleneği içinde yetişmiş ve bu geleneği başarıyla temsil etmiştir. Ahmet Kutsi Tecer tarafından düzenlenen bir yarışma ile tanınmıştır. Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin en güçlü temsilcisi olan Âşık Veysel, köy enstitülerinde öğretmenlik yaparak saz ve halk türküleri dersleri vermiştir.

Şiirlerinde “yaşama sevinci, aşk, tabiat, vatan, din, ahlâk, hasret ve gurbet” temalarını işlemiştir. Sade bir Türkçeyle söylediği şiirlerinde halk şiiri geleneğinin içerik ve biçim özelliklerini ustalıkla işlemiştir.

Eserleri: Deyişler, Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın.

9. Uygulama

- a. Aşağıdakilerin hangisi, Cumhuriyet Dönemi' nde halk şiiri geleneğini sürdüren şairlerden biri değildir?

A) Âşık Veysel	B) Karacaoğlan
C) Abdürrahim Karakoç	D) Murat Çobanoğlu
- b. Aşağıdakilerin hangisi Cumhuriyet Dönemi halk şiirinde görülmez?

A) Aşk, tabiat, ayrılık gibi temalar	B) Dörtlük nazım birimiyle şiir söyleme
C) Hece ölçüsüyle şiir söyleme	D) Kapalı ve sanatlı bir dil

Dil bilgisi

C. Kelimelerde Anlam Değişmeleri

Her bir kelime bir temel nesne ya da hareketi karşılar. Kelimenin zamanla karşıladığı kavramdan az çok uzaklaşması ya da yeni bir kavramı yansıtması durumuna kelimedeki anlam değişmesi denir. Anlam değişmeleri beş şekilde meydana gelir:

C. 1. Anlam Genişlemesi

Bir kelimenin bir nesnenin, bir işin bir bölümünü ya da bir türünü gösterirken zamanla o nesnenin bütününü, bütün türlerini anlatır duruma gelmesine anlam genişlemesi denir.

Örneğin “yol” kelimesinin ilk anlamı “yürünen yer”dir. Yol kelimesi anlam genişlemesine uğrayarak “yöntem”, “içinden veya üstünden bir sıvının geçtiği, aktığı yer”, “davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi” anlamlarını kazanmıştır.

Anlam genişlemesine uğrayan kelimelere çok anlamlı kelimeler de denir. Bir kelimenin, anlam gelişmesi yoluyla, asıl anlamı ile olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanmasına çok anlamlılık denir.

C. 2. Anlam Daralması

Bir kelimenin eskiden anlattığı nesnenin bir bölümünü, bir türünü karşılar duruma gelmesine denir. Örneğin, eski Türkçede “çocuk, evlat” anlamına gelen “oğul” kelimesi günümüzde sadece “erkek çocuğu” anlamında kullanılmaktadır.

C. 3. Anlam Kayması (Başka Anlama Geçiş)

Bir kelimenin başlangıçta karşıladığı anlamdan uzaklaşarak yeni bir anlamı karşılamasına denir. Örneğin; “koca” kelimesi eskiden yaşlı adam anlamında kullanılırken bugün kadının eşi anlamında kullanılmasına anlam kayması denir.

C. 4. Anlam İyileşmesi

Bir kelimenin eskiden kötü bir anlamı varken zaman içinde daha iyi bir anlam kazanmasına denir. Örneğin “yavuz” kelimesinin eskiden sahip olduğu “kötü, hırsız” anlamının yerine “yiğit, kahraman” anlamı kazanmasına anlam iyileşmesi denir.

C. 5. Anlam Kötüleşmesi

Bir kelimenin eskiden iyi bir anlamı varken zaman içinde kötü bir anlam kazanmasına denir. Örneğin “canavar” kelimesinin “canlı, yaşayan, hayvan” gibi anlamlarından uzaklaşarak “yabani, yırtıcı hayvan” gibi olumsuz bir anlamı karşılar hâle gelmesine anlam kötüleşmesi denir.

10. Uygulama

a. Mağazanın tahta zemini... Sulanıp süpürülen önü Tahta alçak iskemleler..

Bu cümlede altı çizili kelimelerden hangisi anlam genişlemesine uğramıştır?

A) Mağaza B) Sulanıp C) Önü D) Tahta

b. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelime anlam değişmesine uğramıştır?**

A) Yarışmanın büyük ödülünü kazandı.

B) Evin güzel bir odası vardı.

C) Bu yıl zor geçecek, diye düşünüyordu.

D) Ağaçlar bu bahar da erken çiçek açtı.

c. “Gelmek” kelimesini farklı anlamlarda cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

ç. Açık havada dolaşınca yüzüne kan geldi.

Aşağıdakilerin hangisinde geçen “yüz” kelimesi bu cümledekiyle aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) Fabrikada yüz kadar personel çalışıyordu.
- B) Bir güzel çocuk yüzüyle gülümsüyor.
- C) Mahallenin çocukları havaların ısınmasıyla bu koyda yüzerdi.
- D) Masanın yüzü ortaya çıksın diye masayı cilaladım.

d. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “sormak” kelimesi diğerlerinden farklı anlamda kullanılmıştır?**

- A) Çözemediği soruları öğretmenine sorardı.
- B) Kaybolan eşyaların hesabını hepinizden soracağım.
- C) Kapıdaki görevliye, hastanede nöbetçi doktor yok mu, diye sordu.
- D) Annesini okulda ne yaptıklarını her gün sorar.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bu ünitenin yazma çalışmasında incelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek olarak istediğiniz bir temada şiir yazmaya çalışacaksınız.

İncelediğiniz şiirlerden bir tanesini seçiniz ve bu şiirden hareketle bir tema belirleyiniz. Sonra seçtiğiniz şiirin nazım biçimi ve türünü dikkate alarak şiirinizi hangi ölçüyle yazacağınızı belirleyiniz. Her nazım biçiminin ve türünün kendine has özellikleri vardır. Bu biçim ve türün özelliklerinin yanı sıra seçtiğiniz şiir anlayışının ilke ve kurallarını da yazacağınız şiirde uygulamaya ve şiiriniz bunları göz önünde bulundurarak yazmaya gayret ediniz.

Örneğin hece ölçüsüyle şiir yazarsanız şiirinizin bütün dizelerin hece sayısı eşit sayıda olmalıdır. Hece sayısı aynı zamanda o şiirin kalıbı demektir. Hece ölçüsü ile yazılan şiirlerde nazım birimi olarak genellikle dörtlük kullanılır. Serbest ölçülü bir şiirde ise dizelerin eşit sayıda olması gerekmez. Ahenk; ölçü veya kafiyeyle değil; söyleyiş, kelime

tekrarları ve ses uyumlarıyla sağlanır. Şiirin birimine de (beyit, üçlük, dörtlük, bent, vs.) şair karar verir. Yazacağınız şiirde herhangi bir ölçü ve kafiye kaygısı gütmeden duygularınızı ifade etmeye çalışınız. Dizelerinizi uzun ya da kısa bir şekilde yapılandırabilir, şiirinizde imge ve çağrışımlara yer verebilirsiniz. Şiirinizin taslağını oluşturduktan sonra yakın çevrenize okuyarak onların görüşlerini alabilirsiniz. Yapılan değerlendirmeleri dikkate alarak metninizi gözden geçirin ve şiirinize son şeklini vererek bilişim teknolojilerini kullanarak paylaşınız.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

İncelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek alarak bir şiir yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bu ünitenin sözlü iletişim bölümünde ezberden şiir okuma ve şiir dinleme çalışması yapacaksınız.

İnsanların her devirde en yaygın kullandıkları iletişim aracı dil olmuştur. Dil de dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel beceriden oluşmaktadır. Bu dil becerileri içerisinde en çok kullanılanı dinlemedir. Dinleme, doğuştan gelen bir beceri alanı değil, sistematik şekilde geliştirilebilecek bir beceridir. Dinleme, konuşmada ileri sürülen düşünceleri anlamak, yorumlamak, değerlendirmek, organize etmek, aralarındaki ilişkileri saptamak ve belleğimizde saklamaya değer bulduklarımızı seçip ayırmak anlamına gelmektedir. Şiir dinleme etkinliği sırasında şu hususlara dikkat ediniz:

Şiir dinleme etkinliği sırasında şu hususlara dikkat ediniz:

- Şiirleri dinlerken “not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme” vb. dinleme tekniklerinden birini kullanınız.
- Şiirlerin temasını tespit ediniz.
- Şiirlerde birimlerde dile getirilen duygu ve düşüncelerin akışını takip ediniz.

- Şiirlerdeki temel kavramları ve ayrıntıları belirleyiniz.
- Şiirlerdeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
- Şiirde dile getirilenleri kendi cümlelerinizle ifade ediniz.
- Şiirlerde dile getirilen duygu ve düşünceleri ön bilgilerinizle karşılaştırınız.

B. Sözlü İletişim Uygulamaları

- 1- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden örnekler dinleyiniz.
- 2- Bir şiir ezberleyiniz ve bu şiiri yakın çevrenizdekilere okuyunuz.
Şiir dinleme ve okuma çalışmanızı “Ek-2: Dinleme ve Konuşma Öz Değerlendirme Formları”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

ÖZET

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde farklı şiir anlayışları görülür:

1. Saf (öz) şiir anlayışı	6. Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şiir
2. Toplumcu eğilim yansıtan şiir anlayışı	7. 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir
3. Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiir anlayışı	8. 1980 sonrası Türk şiiri
4. Garip akımı	9. Cumhuriyet sonrası halk şiiri
5. İkinci Yeni	

1- Saf (Öz) Şiir Anlayışı

Saf şiir, her türlü ideolojik söylem ve sosyal kaygıdan uzaktır. “Sanat için sanat” ilkesiyle hareket eden sanatçıların tek amacı vardır, o da güzeli ifade etmektir. Saf şiir anlayışını benimseyen şairler mısra yapısına ve kelime seçimine büyük önem vermişlerdir. Şiirde dil ve söyleyiş güzelliğini her şeyin üstünde tutmuşlardır. İyi ve güzel eserler vermek için, biçim ve ahenk açısından mükemmel bir forma ulaşmaya çalışmışlardır. İçerik olarak insanın iç âleminde hareketle bireysel temaları, mitolojiyi, tarihi ve tabiatı işlemişlerdir.

Modern Türk şiirinde Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Özdemir Asaf, Fazıl Hüsni Dağlarca ve Ziya Osman Saba saf şiirin önemli temsilcileridir.

2. Cumhuriyet Sonrası (1923-1960) Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

Toplumcu gerçekçi anlayış, Türk edebiyatında ilk olarak Nazım Hikmet, Ercüment Behzat Lav ve İlhami Bekir Tez'in şiirlerinde görülür. Türk edebiyatında "1940 Kuşağı" olarak adlandırılan Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir, Enver Gökçe, Mehmet Başaran, Cahit Irgat, Rıfat Ilgaz, Ahmet Arif, Attilâ İlhan, Arif Damar, Şükran Kurdakul, Ceyhun Atuf Kansu gibi sanatçılar toplumcu şiire yön vermişlerdir. Toplumcu gerçekçi şairlerin ortak özellikleri şunlardır:

• Şiirde biçimden çok içeriğe önem vermişlerdir.
• Serbest nazımla şiirlerini yazmışlardır.
• "Toplum için sanat" ilkesiyle eserlerini vermişlerdir.
• Yoksulluk, halkın sömürülüşü ve emperyalizm karşıtlığı, özgürlük isteği ve barış özlemi, yoksulluk gibi temaları ele almışlardır.
• İdeolojilerini şiirlerine yansıtmıştır.
• Gelecekçilik (fütürizm) akımından etkilenmişlerdir.

3. Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir

Cumhuriyet'in ilanından sonra kimi sanatçılar Millî Edebiyat anlayışı sürdürmüşlerdir. Millî Edebiyat anlayışını Cumhuriyet Dönemi'nde devam ettiren yazarlardan bazıları şunlardır: Ahmet Kutsi Tecer, Arif Nihat Asya, Orhan Saik Gökyay, Kemalettin Kamu, Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, Mithat Cemal Kuntay, Ömer Bedrettin Uşaklı, Zeki Ömer Defne, Şükufe Nihal Başar, Necmettin Halil Onan... Cumhuriyet Dönemi'nde Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairlerin ortak özellikleri şunlardır:

• Milliyetçilik ve Türkçülük akımından etkilenmişlerdir.
• Memleket sevgisi, yurt güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik gibi temaları işlemişlerdir.
• Halk şiirinin imkânlarından yararlanarak modern şiirler yazmışlardır.
• Hece ölçüsünü esas almışlardır.
• Sade bir dille yazmışlar, mahallî söyleyişlere yer vermişlerdir.
• Şiirlerinde söylev tarzı bir eda vardır.
• Şiirleri lirik olduğu kadar didaktik özellik gösterir.

4. Garip Akımı (I. Yeni)

Garip akımı, Türk şiirine getirdiği yenilik ve değişikliklerle Cumhuriyet sonrası Türk şiirinin dönüm noktalarından biridir. Bu akımın kurucuları; Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday'dır. Birlikte yayımladıkları "Garip" adlı kitabın ön sözünde şiirle ilgili görüşlerini açıklamışlardır. Kendilerinden önceki şiir geleneklerini reddetmiş, şiiri düz konuşmadan ayıran bütün özellikleri atarak yeni bir şiir estetiği ve anlayışı geliştirmişlerdir. Garipçiler; şiirde ölçü ve uyağa karşı çıkmışlar, şiir dilinde şairanelikten kaçınılmasını, edebî sanatlarla başvurulmamasını savunmuşlardır. Garipçiler, gerçeküstücülük (sürrealizm) akımından etkilenmişlerdir. Yergi ve mizahtan yararlanarak sıradan insanların duygu ve düşüncelerini yapmacıksız ve doğal bir söyleyişle şiire taşımışlardır.

5. İkinci Yeni

İkinci Yeni hareketi, "Garip" akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1953'te ilk örnekleri verilen bu hareket 5-6 yıl sürmüş, 1960'a doğru etkinliğini kaybetmiştir. Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, İlhan Berk, Kemal Özer, Ülkü Tamer ve Sezai Karakoç bu hareketin önemli şairleridir. İkinci Yeniciler, halkın hayatından ve kültüründen uzaklaşarak "sanat için sanat" anlayışıyla hareket etmişler, toplumun seçkin bir tabakasına hitap eden şiirler yazmışlardır. Temel gayeleri "saf şiir"e ulaşmaktır. Bunun için konuşma dilinden uzaklaşarak kelimelerin çağrışıma dayalı soyut bir şiir dili oluşturmaya çalışmışlar; Türkçe'nin yapısını zorlayarak gramer kurallarını göz ardı etmişlerdir. Türk şiirine dilin kullanımı ve yeni imgeler oluşturma yönünden yeni bir boyut getirmişlerdir. İkinci Yeniciler, gerçeküstücü şairlerden etkilenerek insanın bilinçaltı dünyasını aktarmaya çalışmışlardır.

6. Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlılığı ve Metafizik Anlayışı Öne Çıkaran Şiir

Türk Edebiyatında dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir geleneği eski zamanlardan beri vardır. Bu gelenek Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında da Necip Fazıl Kısakürek, Asaf Hâlet Çelebi, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Ebubekir Eroğlu, İsmet Özel gibi şairler ile devam etmiştir. Bu şairler modern şiirin imkânlarıyla dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir anlayışına yeni bir boyut kazandırmışlardır. Sezgicilik ve mistisizm akımlarının etkisiyle metafizik ve dinî konuları ele almışlardır.

7. 1960 Sonrası Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Bir Şiir

1960 sonrasında siyasi hayattaki hareketlilik ve bu hareketliliğin getirdiği sosyal ve kültürel hayattaki problemler dönemin eserlerine yansır. 1960'tan sonra Nazım Hikmet'in şiir kitaplarının yeniden yayımlanmaya başlaması ve dönemin siyasi atmosferinin

etkisiyle toplumcu gerçekçi şiir anlayışı Türk edebiyatında yeniden canlanmaya başlar. Çeşitli dergilerde yazan Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe, Refik Durbaş, Nihat Behram, Kemal Özer, Gülten Akın gibi şairler bu anlayışla eserler vermeye başlarlar. Sanat hayatlarının ilk yıllarında etkisi altında kaldıkları İkinci Yeni'yi, "bireyci, toplumdandan uzak bir burjuva şiiri" olarak suçlarlar. Halkın hatta bütün dünya halklarının dertleriyle ilgili olduklarını; açık, sade, insancıl bir şiir kurmaya çalıştıklarını; halk kültürüne yöneldiklerini ilan ederler. Halkı aydınlığa çıkarma iddiasında olan bu şairler, "toplum için sanat" anlayışıyla şiirlerini yazarlar.

8. 1980 Sonrası Türk Şiiri

1980 sonrasında yaşanan sosyal, siyasi ve ekonomik olaylardan Türk edebiyatı da derinden etkilenmiştir. Bu dönemde toplumcu gerçekçi anlayışı egemenliğini yitirmiş, bireysel eğilimler çoğalmıştır. 1980 sonrası Türk şiirinde ortak bir poetikası olan, belirli bir eğilim ya da edebî topluluk oluşmamış; yeni arayışlar içine giren şairler, şiirlerini bireysel olarak dergilerde yayımlamışlardır. Bu dönem şairleri gelenekten yararlanmışlar, iyi şiire ulaşmak istemişlerdir. Şiirlerinde imgeye ve uzak çağrışımlara önem vermişlerdir. Bu yönden şiirleri İkinci Yeni şiiriyle benzerlik gösterir. Şiir, düz yazıya yaklaştırılmış; şairler, kapalı bir anlatım benimsenmişlerdir.

Abdülkadir Budak, Adnan Özer, Haydar Ergülen, Hulki Aktunç, Hüseyin Atlansoy, Veysel Çolak, Küçük İskender, Lale Müldür, Metin Cengiz, Nevzat Çelik, Sedat Umran, Osman Konuk, Tuğrul Tanyol, Seyhan Erözçelik, Murathan Mungan 1980 sonrası Türk şiirinde öne çıkan şairlerdir.

9. Cumhuriyet Dönemi Halk Şiiri

Cumhuriyet Dönemi'nde halk şiiri daha çok köy ve kasabalarda devam etmiştir. Bu geleneği sürdüren Âşık Veysel, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Âşık Feymani, Âşık Mahzuni ve Abdurrahim Karakoç gibi büyük halk şairleri yetişmiştir. Halk şairleri dörtlülük, hece ölçüsü ve halk şiiri uyak anlayışıyla, sade bir dille şiirler yazmaya devam etmişlerdir. Aşk, tabiat, tasavvuf, kahramanlık gibi geleneksel temalarla birlikte toplumsal sorunlarda işlenmiştir. Halk şairleri usta-çırak ilişkisi içinde yetişmeye devam etmiş, şiirlerini saz eşliğinde söylemeyi sürdürmüşlerdir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Dönemi'ndeki edebî topluluklardan biri değildir?

- A) İkinci Yeni B) Yedi Meşale C) Fecriati D) Garip akımı

2. I. Fütürizm akımından etkilenmişlerdir.

II. İnsanın iç dünyası, mitoloji, tarih ve tabiatla ilgili temaları işlemişlerdir.

III. Anlamdan çok söyleyişe önem vermişlerdir.

IV. Dil ve söyleyiş güzelliği her şeyin üstünde tutmuşlardır.

Numaralanmış özelliklerden hangisi saf şiir anlayışını benimseyen şairler için söylenemez?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III D) III ve IV

3. 1920-1940 arası Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında serbest nazım ve toplumcu

I

şiir denilince akla ilk olarak Nazım Hikmet, Atilla İlhan ve Cahit Sıtkı Tarancı gelir.

II

III

IV

Bu cümlede numaralanmış bölümlerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

4. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında, dilde sadeleşme (millî dil), hece ölçüsünü kullanma (millî vezin), Anadolu insanının sorunlarını dile getirme (millî konular) anlayışına dayanan eserler vardır. Bunlar millî konulardaki duyarlılığı yansıtan, vatanseverlik ve millî değerlere bağlılığı konu edinen eserlerdir. ---- bu tür eserlerdendir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilebilir?

- A) Memleketimden İnsan Manzaraları B) Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor
C) Vazgeçemediğim D) Otuz Beş Yaş

5. Aşağıdaki şair-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Nazım Hikmet-Benerci Kendini Niçin Öldürdü
B) Orhan Veli-Yenisi
C) İlhan Berk-Galile Denizi
D) Cahit Sıtkı-Yedi Güzel Adam

6. Üniversite yıllarında çeşitli dergilerde yayımlanan şiir ve yazılarıyla tanınmıştır. Şiir, hikâye, günlük, roman, deneme, masal ve tiyatro gibi birçok türde eser vermiştir. Benlik, varoluş sorunu, Doğu-Batı çatışması, aşk, aile gibi soyut ve bireysel temalı ilk şiirlerinden sonra Allah ve Peygamber sevgisini ön plana çıkardığı dinî-tasavvufî (içe dönük) şiirler kaleme almıştır. Kendine has bir şiir diliyle imgeli, kapalı şiirler yazmıştır. İşaret Çocukları, Menziller, Korku ve Yakarış önemli şiir kitaplarındadır.

Bu parçada tanıtılan şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Haydar Ergülen
B) İlhan Berk
C) Cahit Zarifoğlu
D) Ataol Behramoğlu

7. **Aşağıdakilerin hangisi İkinci Yeni şiir anlayışının ilkelerinden biri değildir?**

- A) İdeolojik bir söylem oluşturmak
B) Edebî sanatlara yer vermek
C) İmgeci bir şiir oluşturmak
D) Halk kültüründen uzaklaşmak

8. * İlhan Berk

* Haydar Ergülen

Aşağıdakilerden hangisi bu iki şair için söylenemez?

- A) Sanatsal kaygıları ön planda tuttukları
B) Şiirde imgeye önem verdikleri
C) Şiirleriyle toplumu aydınlatmaya çalıştıkları
D) Şiirlerinde imge ve mecazlarla yüklü ağır bir dil kullandıkları

9. I. Turgut Uyar–İkinci Yeni

II. İsmet Özel–Garip akımı

III. Sezai Karakoç–Mistik şiir

IV. Âşık Veysel–Halk şiiri

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV

10. Aşağıdaki şiirlerden hangisi, Garip akımı anlayışı ile örtüşmemektedir?

- A) Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden..
- B) Göz seni görmeli, ağız seni söylemeli
Hafıza seni anmak ödevinde mi
Bütün deniz kıyılarında seni beklemeli
Sen Eskimoların ısınması sevgililer mahşeri
- C) Bekliyorum
Öyle bir havada gel ki,
Vazgeçmek mümkün olmasın
- D) Güzel günlerin sokakları bunlar
Güzel günlerin insanları bunlar
Yoksa ne durulur ne yürünür

11. Yaşamın tarifini ben yapamam

Ama öyle uzun ki yol
Yarısı otuz beş değil
Ve yaşam o ki
Otuz beş garanti değil
Fark etmez bir an ya da bir ömür
Tadı aynı yaşanmışlığın
Yıllarla ölçülür değil

Bu şiirde aşağıdaki şairlerden hangisinin şiiri anımsatılmıştır?

- A) Cahit Sıtkı Tarancı B) Haydar Ergülen C) Edip Cansever D) Âşık Veysel

12. Dedem Korkut'tan Dedem Ceyhun'a

Kaç çadır kaç ortağ var arada
Bıkmadan birer birer sayardık
Kaç göç kaç bozgun vardı derdik
Kaşgarlı Mahmut'tan Koca Yunus'a

Bu şiir bağlı bulunduğu şiir anlayışı bakımından aşağıdaki şairlerden hangisiyle ilişkilendirilemez?

- A) Orhan Saik Gökay B) Faruk Nafiz Çamlıbel
C) Arif Nihat Asya D) Süreyya Berfe

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir.
- b. Cevap D seçeneğidir.
- c.
- Türk edebiyatında saf şiirin ilk örnekleri **Ahmet Haşim** ve **Yahya Kemal Beyatlı** tarafından verilmiştir.
- Saf şiir anlayışının ortaya çıkışında **sembolizm** akımının izleri görülür.

2. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir.
- b. Cevap B seçeneğidir.
- c. Toplumcu gerçekçi sanatçılar “ **toplum için sanat** ” anlayışıyla eserlerini vermişlerdir.

3. Uygulama

- a. Millî Edebiyat
- b. Saf şiir
- c. Saf şiir
- ç. Toplumcu gerçekçi

4. Uygulama

- a. Garip akımın (I. Yeni) temsilcilerinden **Melih Cevdet Anday** ve **Oktay Rifat Horozcu**'nun şiir kitaplarını aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız.

Melih Cevdet Anday	Oktay Rifat Horozcu
Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Yanyana, Kolları Bağlı Odysseus, Göçebe Denizin Üstünde, Teknenin Ölümü, Sözcükler, Ölümsüzlük Ardında Gılgamış...	Güzelleme, Yaşayıp Ölmek, Kargayla Tilki, Çobanlı Şiirler, İkilik, Elifli, Aşk ve Avarelik Üzerine Şiirler, Dilsiz ve Çıplak, Âşık Merdiveni, Perçemli Sokak, Aşağı Yukarı, Elleri Var Özgürlüğün, Denize Doğru Konuşma...

- b. Cevap C seçeneğidir.

5. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir.

b.

Ölçütler	
Nazım biçimi	Serbest nazım
Nazım birimi	Dize
Ölçü	Serbest ölçü
Dil ve anlatım	Sanatlı, uzak çağrışıya dayalı, imgeli
Bağlı bulunduğu akım	İkinci Yeni

6. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir. b. Cevap B seçeneğidir.

7. Uygulama

- a. Cevap D seçeneğidir. b. Cevap A seçeneğidir.

8. Uygulama

- a. Cevap A seçeneğidir. b. Cevap B seçeneğidir.
c. Cevap A seçeneğidir.

9. Uygulama

- a. Cevap B seçeneğidir. b. Cevap D seçeneğidir.

10. Uygulama

- a. Cevap C seçeneğidir.
b. Cevap A seçeneğidir.
c. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
ç. Cevap B seçeneğidir.
d. Cevap B seçeneğidir.

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
C	A	D	B	D	C	A	C	B	B	A	D	C

EK-1: YAZMA BECERİLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Açıklama: Bu ölçek, sizin yazma becerilerinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olan dereceye (X) işareti koyunuz.

İFADELER	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Yazma amacımı belirlerim.			
2. Yazacağım metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirlerim.			
3. Yazma konusuyla ilgili hazırlık yaparım.			
4. Yazacağım metni planlarım.			
5. Farklı yazı türlerine uygun yazılar yazarım (hikâye, şiir, mektup, vb.).			
6. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazarım.			
7. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere (açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık) dikkat ederek yazarım.			
8. Yazımda farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanırım.			
9. Metnin türüne göre resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları vb. unsurları, metni tamamlayıcı ve/veya destekleyici unsurlara yer veririm.			
10. Yazdığım metni dil bilgisi, imla, noktalama, anlatımın özellikleri, üslup, sayfa düzeni gibi özellikler bakımından gözden geçiririm.			
11. Yazdığım metni başkalarıyla paylaşıyorum.			
12. Ürettiğim ve paylaştığım metinlerin sorumluluğunu üstlenirim.			

Yazma çalışmalarımda zorlandığım anlar:

.....

.....

.....

.....

.....

Yazma çalışmalarımda geliştirmem gereken yanlarım:

.....

.....

.....

EK-2: KONUŞMA ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Açıklama: Bu ölçek, sizin konuşma becerilerinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olan dereceye (X) işareti koyunuz.

İFADELER	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Konuşmanın konusunu belirlerim.			
2. Konuşmanın amacını, hedef kitesini ve türünü belirlerim.			
3. Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yaparım.			
4. Konuşma metnini planlarım.			
5. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlarım.			
6. Konuşmada yararlanacağım görsel ve işitsel araçları hazırlarım.			
7. Konuşmama uygun sunu hazırlarım.			
8. Konuşma provası yaparım.			
9. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşurum.			
10. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınırım.			
11. Konuşmamda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanırım.			
12. Konuşmama etkili bir başlangıç yaparım.			
13. Konuşmamın içeriğini zenginleştiririm.			
14. Konuşmamda önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanırım.			
15. Konuşmamda süreyi verimli kullanırım.			
16. Konuşmamda kısa cümleler kullanırım.			
17. Konuşmamda heyecanımı kontrol ederim.			
18. Konuşmamda yabancı kelime ve terimleri kullanmaktan kaçınırım.			
19. Konuşmanın genel iletisini konuşmanın sonunda vurgulayarak konuşmamı etkili bir biçimde sonlandırırım.			

EK-3: DİNLEME ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Açıklama: Bu ölçek, sizin dinleme becerilerinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olan dereceye (X) işareti koyunuz.

İFADELER	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Amacıma uygun olarak not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. dinleme tekniklerinden birini kullanırım.			
2. Dinlediğim konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit ederim.			
3. Dinlediğim konuşmada konu akışını takip ederim.			
4. Dinlediğim konuşmadaki temel kavramları ve ayrıntı-ları belirlerim.			
5. Dinlediğim konuşmadaki açık ve örtük iletileri belir-lerim.			
6. Dinlediklerimi özetlerim.			
7. Dinlediklerimi ön bilgilerimle karşılaştırırım.			
8. Dinlediğim konuşmanın tutarlılığını sorgularım.			
9. Dinlediğim konuşmayı konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendiririm.			
10. Dinlediğim konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgularım.			

A

ahenk: Seslerin, heceler, kelimelerin ve cümlelerin sıralanışlarından, birbirleriyle olan ilişkilerinden doğan, okurda estetik duygular uyandıran uyum ve armoni.

aliterasyon: Şiirde ünsüz harflerin tekrarlanması ile oluşturulan ahenk.

anlatıcı: Anlatmaya bağlı metinlerde olayları, kişileri, mekân ve zamana ait bilgileri gören, algılayan ve anlatan, yazarın anlatma görevini yüklediği, olayların anlatımında okuyucu ile karşı karşıya bıraktığı kişi.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

anlatım teknikleri: Yazarın duygu ve düşüncelerini anlatırken kullandığı anlatma, gösterme ve özetleme gibi yöntemlerdir.

anlatma: Anlatmaya bağlı metinlerde anlatıcının; kişi tanıtımı, olayların aktarılması ve iç çözümlenmeleri aktarmak için başvurduğu temel anlatım tekniği.

anonim: Yazanı, yapanı, söyleyeni bilinmeyen söz veya eser.

aruz: Hece uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre türlü ses kalıplarından oluşan divan edebiyatı nazım ölçüsü.

asonans: Şiirde ünlü harflerin tekrarlanması ile oluşturulan ahenk.

B

bent: Şiirde iki ya da daha çok dizeden oluşan birim.

betimleme: Tasarlama, bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, tasvir.

beyit: Aynı ölçüde yazılan ve anlamca birbirine bağlı iki dizelik divan şiiri birimine verilen ad.

bilinç akışı: Bireyin duygu ve düşüncelerinin "seri ve düzensiz" şekilde aktığı bir iç konuşma.

Ç

çağrışım: Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması. Şiirde kelimelerin temel anlamlarına gönderme yaparak yeni ve soyut anlamlar kazanan yan anlamlı kelime ve kelime grupları.

çatışma: Edebî metinlerde farklı düşünce ve hayat tarzından dolayı meydana gelen anlaşmazlık durumları.

D

didaktik şiir: Görünüşte şiirsel bir dokusu olan, ama gerçek amacı bir düşünceyi aşılama ya da belli bir konuda öğüt vermek olan öğretici nitelikteki şiir.

dize: Şiirin satırlarından her biri, mısra.

durak: Hece vezniyle yazılmış şiirlerde dizelerin belli bölümlere ayrıldığı yerler.

düğüm: Bir söz yazıdan istenilen anlamı çıkarmayı, o yazıyı kavramayı engelleyen anlatım karışıklığı.

E

edebî akım: Belli bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, müşterek dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebî eserlerin oluşturduğu bütünlüğe verilen isim.

edebî sanat: Sözü, ifadeyi güzelleştirmek, sözün anlamını güçlendirmek için başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümüne verilen isim.

epik şiir: Savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi konularını işleyen ya da tarihî bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere denir.

estetik: Güzellik duygusuyla ilgisi olan veya estetik biliminin kurallarına uygun bulunan.

G

gerçeklik: Gerçek olan, var olan şeylerin tümü.

gösterme: Anlatmaya bağlı metinlerde bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunana anlatım tekniğidir.

gözlem: Olaylara, olgulara, varlıklara inceleyici gözle bakmak ve onların belirleyici özelliklerini seçmek işi.

H

hece ölçüsü: Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanan, halk şiiri ölçüsü olarak bilinen şiir ölçüsü.

İ

iç konuşma (monolog): Roman veya hikâyede kişinin kendi kendisiyle hesaplaşması, tartışması ve ruh dünyasının verildiği yöntem.

içerik: Eserin kapsadığı duygular, imgeler ve hayaller; muhteva.

İkinci Yeni: 1950’li yıllardan itibaren Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Sezai Karakoç ve Ece Ayhan gibi şairlerin başını çektiği bir şiir ve edebiyat akımı. Bu akım kapalı söylemeyi, imgeye ağırlık vermeyi, soyutlamayı, çağrışımlara yaslanmayı ve konuşma dilinden uzak durmayı ilke edinmiştir.

imge: Bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayali, görüntüsü ya da bir uyarı aracı olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olay.

ironi: Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.

istiare (eğretileme): Bir sözü, benzetme gayesi ile başka bir sözün yerine kullanma sanatı.

K

karakter: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse.

konu: Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu.

L

lirik şiir: Din, doğa, aşk, özlem, gurbet, vatan, ölüm gibi konularda kişisel duygulanımların dile getirildiği, coşkulu bir anlatımın kullanıldığı şiirlerdir.

M

mecaz: Bir kelimenin gerçek anlamı dışında başka bir anlamda kullanılması.

mecazımürsel (ad aktarması): Bir sözün benzetme amacı güdülmeksizin başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.

mekân: Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde anlatılan olayın sahnesi durumundaki unsurdur.

mısra (dize): Manzum metinleri oluşturan satırlardan her biri.

mistisizm (gizemcilik): Doğaüstü, aşkın bir alemle irtibat kurarak "üstün bilgi"yi araştır-
ran; akılla değil sezgiyle, dünyevi pratiklerle değil vect hâliyle eşyanın künhüne (özüne)
ait bilgiye ve Allah'a ulaşacağını ileri süren tasavvufi, felsefi disiplin.

mitoloji: Efsaneler bilimi. Bir millete ait efsanelerin tümünü içine alan ve onları bir düzen
içinde, sistemli bir biçimde inceleyen bilim.

N

nakarat: Şiirlerde bentlerin sonunda tekrarlanan mısra veya mısralar.

nazım biçimi: Mısra ve kafiyenin durumuna göre ortaya çıkan şiir formları.

nazım birimi: Şiirde en küçük anlam bütünlüğünü sağlayan ve kendi içinde bağımsız
dize topluluğu.

O

olay: Bir arada bulunmak zorunda olan en az iki kişinin veya iki kişi yerine geçen kavram
veya varlığın bireysel farklılıklar sebebiyle karşı karşıya gelmesi veya çatışması sonucu
ortaya cakan eylem.

olay örgüsü: Anlatmaya dayalı edebî metinlerde, gündelik hayatta yaşanabilecek durum-
ların kurguya dayalı düzenlenmesi.

Ö

ölçü: Sözün birtakım bölümlere ayrılarak, her bölümün hece sayısınca ya da hem sayı
hem de hecelerin açıklık kapalılık, uzunluk kısalık yönünden denkliği.

öyküleyici anlatım: Roman ve hikâyede olayı mekân, zaman ve kişi kavramlarıyla ilişki-
lendirerek veren anlatım biçimi.

özetleme: Anlatmaya bağlı metinlerde çok uzun sürecek bir zamanın kısa anlatımla ve-
rilmesi yöntemi.

öz şiir: Estetik kaygıyı ön planda tutan, imgelere dayalı kapalı bir anlatımı tercih eden, şiir
dili üzerinde titizlikle duran, şiirin bir emek ürünü olduğunu düşünen, bireysel konulara
ağırlık veren edebî akım.

P

pastoral şiir: Çoban ve kır hayatını, köylerdeki yaşayış şeklini anlatan şiir.

psikanalitik edebiyat kuramı: Sanatçı psikolojisinin, biyografisinin, kişilik yapısının ve
bilinçaltı gibi hususi özelliklerinin eserine; yansıdığı üzerine temellenen psikanaliz, sanat-
çıya dönük bir eleştiri kuramıdır.

poetika: Şiir üzerine düşüncelerin ve teorilerin bütünü.

postmodernizm: Modernizm sonrası veya ötesi. Modernizme karşı doğan, onun eleştiri-
si üzerine kurulan ve ona alternatif ürünler ortaya koymaya uğraşan bir sanat ve düşünce
akımı.

R

realizm (gerçekçilik): Romantizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yaşanan hayatı, tabiatı,
hayale bulaştırmadan, muhayyel unsurlarla süslemeden objektif olarak neyse o şekilde
anlatma, gösterme iddiasında olan realizmin ortaya çıkışında pozitivizmin etkisi büyük-
tür.

redif: Mısra sonlarında kafiyeden sonra tekrarlanan aynı ses ve anlamdaki ekler ya da
kelimeler.

ritim: Şiirde armoniyle birlikte ahengi sağlayan unsur.

S

satirik şiir: Toplum hayatındaki bozuklukları, düzensizlikleri; insan hayatındaki zaafı, kişilerin beğenilmeyen ve istenmeyen yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirlerdir.

sembolizm (simgecilik): Sanat eserinin değerini gerçeğin olduğu gibi aktarılmasında değil, duygu ve düşüncelerin uygunluk içinde düzenlenişinde gören edebiyat ve sanat akımıdır. Sembolistler, kelimelerin müzik ve simge değerine dayanılarak en anlatılmaz duygu inceliklerinin bile sezdirilebileceğini savunurlar.

serbest şiir: Ölçü, uyak, nazım biçimi gibi şiiri oluşturan şekil öğelerinin uygulanmadığı şiir türü.

sunum: Yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, önemli noktaları öne çıkaran; bir çalışma sonucunu açıklayan; laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden; önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalar.

sürrealizm (gerçeküstücülük): Aklın, geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağını kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden edebiyat ve sanat akımı.

Ş

şiir dili: Çeşitli ahenk unsurları, edebî sanatlar, söz oyunları yardımıyla ve kelimelerin çağrışımları yoluyla zengin anlamlar oluşturularak; kelimelerin duygu değerlerinden yararlanılarak meydana getirilen dil.

şiir geleneği: Şiirin edebî birikimden yararlanması anlayışı.

T

tavır (tutum): Bir şair veya yazarın eserini ortaya koyarken yeteneğinden, dünya görüşünden, ilkelerinden, bakış açısından yansıyan ortak tavır.

telaffuz: Söyleyiş. Bir sesi, heceyi, kelimeyi ya da cümleyi, söylenmesi gerektiği gibi seslendirme.

tema: 1. Temel duygu. 2. Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş.

temel çatışma: Edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur.

tip: Hikâye, roman, tiyatro gibi uzun anlatıma dayalı edebî eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan ve belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini ve ideolojinin temsilciliğini yüklenen kişi.

toplumcu gerçekçilik: 20. yüzyılda, gerçekçiliğin Marksist yorumuyla geliştirilen bir sanat kuramıdır. Toplumsal olayları ve ilişkileri toplum bilimi açısından ele alarak hem gerçekçilik hem de gelişme süreci içinde irdeler.

U

uyak (kafiye): Dize sonlarında anlam ve görevleri farklı ses benzerliği.

üslup: Her yazarın, her hatibin fikrini, duygularını anlatmak için kullandığı özel anlatış tarzı.

V

varoluşçuluk (egzistansiyalizm): Varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren sanat akımı.

AKSAN, Doğan, Türklerde Sözlükçülük: Bugün Türkiye’de Sözlük, Kebikeç Dergisi Sözlük Dosyası S.6, 1998.

AKSAN, Doğan. Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1987.

AKTAŞ, Şerif, GÜNDÜZ, Osman, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Akçağ, Ankara, 2002.

AKTULUM, Kubilay, Metinlerarası İlişkiler, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000.

AKTUNÇ, Hulki, Toplu Öyküler 1, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2003.

ASYA, Arif Nihat, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015.

AYTAŞ, Giyasettin; DENİZ, Kemalettin; ÖZKAN, Ömer vd. Edebiyat Bilgi ve Kuramları, İldem Yayınları, Ankara, 2013.

BEHRAMOĞLU, Ataol, Bebeklerin Ulusu Yok, Adam Yayınları, İstanbul, 1988.

BERK İlhan, Toplu Şiirler/Galile Denizi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.

BORATAV, Pertev Naili, 100 soruda Türk Halk Edebiyatı, Bilgesu Yayınları, Ankara, 2013.

Büyük Türkçe Sözlük, TDK, Ankara, 2011.

EDGÜ, Ferit, Leş-Toplu Öyküler, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2011.

EMRE, İsmet, Edebiyat ve Psikoloji, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006.

ENGİNÜN, İnci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002.

ERGÜLEN, Haydar, Üzgün Kediler Gazeli, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2012.

Felsefe ve edebiyat, editör: Mustafa Günay, Ali Osman Gündoğan, Çizgi Kitabevi, Konya, 2014.

GÜR, Âlim, ENGİN, Ertan vd., Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

İŞINSU Emine, Bir Gece Yıldızlarla, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2014.

KABAKLI, Ahmet, Şiir İncelemeleri, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

KANIK, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, Adam Yayınları, İstanbul, 1999.

KAPLAN, Mehmet, Şiir tahlilleri II: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Dergâh Yayınları, İstanbul 1980.

KARATAŞ, Turan, Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Perşembe Kitapları, İstanbul, 2001.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, Çile, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2014.

KURDAKUL, Şükran, Çağdaş Türk Edebiyatı 4, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

KURDAKUL, Şükran, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1973.

- KUTLU, Mustafa, Bu Böyledir, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, Dil Üstüne, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973.
- MORAN, Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, Cem Yayınevi, İstanbul, 1988.
- NECATİĞİL, Behçet, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul, 2004.
- Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9. 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2018.
- ÖZDEMİR, Emin, Anlatım Sanatı, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2014.
- ÖZDEMİR, Emin, Yazınsal Türler, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2002.
- RAN, Nazım Hikmet, Yeni Şiirler, Adam Yayınları, İstanbul, 2000.
- ŞATIROĞLU, Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın, (haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1970.
- TARANCI, Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.
- Yazım Kılavuzu, TDK, Ankara, 2012.
- YELTEN, Muhammet, Türk Dili ve Anlatım Bilgileri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2011.
- ZARİFOĞLU, Cahit, Şiirler, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015.

GÖRSEL KAYNAKÇA

http://sehitibrahimerilkokulu.meb.k12.tr/icerikler/24-kasim-ogretmenler-gunu_3874404.html

Kitapta kullanılan internet görselleri 25.05.2018 tarihinde güncellenmiştir.

Kitapta kullanılan diğer görseller <https://tr.123rf.com/> adresinden telif hakkı ödenerek satın alınmıştır.